OSLOMET

BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET
NIBR

Hurtigspor U18
– en underveisevaluering

Effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet

Helge Renå, Alida Skiple, Stian Lid, Tonje Gundersen, Knut Veisten, Kenneth Løvold Rødseth, Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg, Irene Trysnes, Ingun Fornes og Morten Holmboe.

STORBYUNIVERSITETET
BY- OG REGIONFORSKNINGSINSTITUTTET NIBR

NIBR-RAPPORT 2026:19

Helge Renå
Alida Skiple
Tonje Gundersen
Stian Lid
Kenneth Løvold Rødseth
Knut Veisten
Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg
Irene Trysnes
Ingun Fornes
Morten Holmboe

Hurtigspor U18 – en underveisevaluering

Effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet

NIBR-rapport 2026:19

Tittel:	Hurtigspor U18 – en underveisevaluering. Effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet
Forfatter:	Helge Renå, Alida Skiple, Tonje Gundersen, Stian Lid, Kenneth Løvold Rødseth, Knut Veisten, Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg, Irene Trysnes, Ingun Fornes og Morten Holmboe
NIBR-rapport:	2026:19
ISSN:	1502-9794
ISBN:	978-82-8309- 487-9 (PDF)
Prosjektnummer:	204338
Prosjektnavn:	Evaluering av hurtigere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år - "Hurtigsporet"
Oppdragsgiver:	Justis- og beredskapsdepartementet
Prosjektleder:	Helge Renå
Referat:	NIBR med samsarbeidspartnere har gjennomført en underveisevaluering av Hurtigspor U18. Evalueringen bygger på en rekke ulike datakilder og analysemetoder. Konklusjonen er at hurtigspor-satsingen bør videreføres samtidig som det anbefales at satsingen gis et bredere formål og en tydeligere nasjonal innretning, styring og forankring.
Sammendrag:	Norsk og engelsk
Dato:	November 2026
Antall sider:	112
Utgiver:	By- og regionforskningsinstituttet NIBR OsloMet – storbyuniversitetet Postboks 4 St. Olavs plass 0130 OSLO Telefon: (+47) 67 23 50 00 E-post: post-nibr@oslomet.no
Vår hjemmeside:	http://www.oslomet.no/nibr

© NIBR 2026

Forord

Evaluering av Hurtigspor U18 er gjennomført på oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet. Prosjektet har vært ledet av Helge Renå (NIBR). De øvrige i prosjektteamet har vært Stian Lid (NIBR), Alida Skiple og Tonje Gundersen (NOVA), Knut Veisten og Kenneth Løvold Rødseth (TØI), Katja Haaversen-Westhassel Skjølberg og Irene Trysnes (UiA), Ingun Fornes og Morten Holmboe (PHS). Renå har hatt hovedansvaret for datainnsamling og analyse vedrørende politi og påtalemyndighet og domstolene og skrevet alle kapitler utenom kap. 3, 7 og 9. Lid har hatt ansvaret for kap. 3 og analysene knyttet til det. NOVA har hatt ansvaret for intervjuer av ungdom og øvrige profesjonelle aktører (konfliktråd, friomsorg, forsvarsadvokater, barnevern) og for kap. 7, i samarbeid med UiA. TØI har hatt hovedansvaret for de statistiske analysene av saksbehandlingstid og tilbakefall og av nytte-kostnadsanalysen, med innspill fra NIBR. Kap. 9 er i hovedsak skrevet av Knut Veisten, i samarbeid med Lid, Løvold Rødseth og Renå. UiA, Fornes og Holmboe har deltatt på forsker-workshopene, gitt viktig input underveis og kommentert på ideer og førsteutkast. Hele prosjekt-teamet har vært involvert i arbeidet med anbefalingene i kap. 11.

Tusen takk til vår kontaktperson hos Justis- og beredskapsdepartementet, Siri Grimsrud, for god dialog underveis og en stor takk til deltakerne i evalueringens referansegruppe som deltok i møte innledningsvis og avslutningsvis, og ga mange gode innspill på førsteutkast av rapporten. Referansegruppen bestod av Anne Merete Ansok og Anne Siv Åvitsland (Politidirektoratet), Guri Lenth og Sarah Rytterager (Riksadvokatembetet), Elin Helen Kvalvik Utvik og Robert Envik (Domstoladministrasjonen), Kristin Tandberg (Kriminalomsorgsdirektoratet), Heidi Bjurstedt, Berit Brekke og Kristin Bergvall (Sekretariatet for konfliktrådene), dommer Lars Magnus Bergh, forsvarer Henriette Willix, Elin Saga Kjørholt (Unicef) og professor Cecilie Elisabeth Basberg Neumann (OsloMet). I tillegg vil vi rette en spesiell takk til alle informantene fra de ulike aktørene som tok seg tid i sine travle jobbhverdager til å snakke med oss, og ikke minst med ungdommene som stilte opp og delte åpent om sine erfaringer med Hurtigspor U18.

Oslo, november 2026

Geir Heierstad
Instituttdirektør

Innhold

Forord 1
Innhold 2
Tabelliste 4
Figurliste 5
Sammendrag 6
Summary 10
1 Innledning 15
1.1 Bakgrunn og formål 15
1.2 Evalueringens problemstillinger og avgrensninger 15
1.3 Hurtigspor U18 i denne evalueringen 18
1.4 Om saksgangen i U18-sakene 18
2 Evalueringsdesign og datagrunnlag 21
2.1 Evalueringskriterier: Effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet 21
2.2 Datagrunnlag og analysemetoder 23
3 Utviklingen i registrert kriminalitet og ilagte straffereaksjoner for unge 26
3.1 Færre unge siktes for kriminalitet, men antallet har økt noe de siste årene 27
3.2 Straffereaksjoner ilagt unge lovovertredere 27
3.3 Markante endringer i straffereaksjoner ilagt unge på 2000-tallet 28
3.4 Stadig endring i type straffereaksjoner 30
3.5 Oppsummering 35
4 Bakgrunnen for Hurtigspor U18 37
4.1 Utviklingsarbeid nedenfra 37
4.2 Kritikk utenfra 37
4.3 Utviklingsarbeid ovenfra 38
4.4 Politisk oppfølging 39
4.5 Prøveprosjektet ble utvidet etter budsjettforhandlinger 40
4.6 Oppsummering 42
5 De lokale hurtigsporenes tverrfaglige aktørsamarbeid 43
5.1 Likheter og forskjeller i de lokale aktørsamarbeidene 43
5.2 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Oslo 44
5.3 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Agder 45
5.4 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Øst 45
5.5 Oppsummering 46
6 Intern organisering, kapasitet og kompetanse 47
6.1 Politiet 47
6.2 Påtalemyndigheten 49
6.3 Domstolene 50
6.4 Kriminalomsorgen 57
6.5 Konfliktrådet 57
7 Ungdommers erfaringer: ventetid og usikkerhet 60
7.1 Ungdommenes opplevelse av straffesaksprosessen 61
7.2 Straffesaksaktørenes vurdering av hurtigsporets betydning for ungdom i konflikt med loven 65
7.3 Oppsummering 67

8 Aktørenes erfaringer 68
8.1 En budsjettbevilgning med uklart innhold 68
8.2 Ikke noe nytt spor, men en økt bevissthet og mer samhandling på tvers 68
8.3 Tidsbesparende rutiner er utviklet 69
8.4 Aktiv og utvidet bruk av forsvarer 70
8.5 Bruken av KOG og PUM mer koordinert og effektivisert 71
8.6 U18-sakene i praksis: prioritering, «admin» og tilrettelegging 72
9 Saksbehandlingstid og tilbakefall i U18-saker 76
9.1 Data og metode 76
9.2 Utviklingen i saksbehandlingstid 79
9.3 Hva forklarer variasjoner i saksbehandlingstid? 81
9.4 Har Hurtigspor U18 redusert saksbehandlingstiden? 82
9.5 Hva forklarer variasjoner i tilbakefall? 86
9.6 Har Hurtigspor U18 påvirket tilbakefall? 88
9.7 Samlet vurdering 88
10 Overordnede funn og våre vurderinger 90
10.1 Ett nasjonalt politisk mål, lokal operasjonalisering 90
10.2 Ingen entydig dokumenterbar effekt på saksbehandlingstiden 91
10.3 Bedre forutsetninger for god kvalitet gjennom mer aktørsamarbeid 93
10.4 Rettssikkerhet forutsetter mer enn rask saksbehandling 93
10.5 Et lokalt utviklingsarbeid med stort potensial 94
11 Anbefalinger 95
11.1 Det videre arbeidet med Hurtigspor U18. 97
Referanser 98
Vedlegg 100

Tabelliste

Tabell 1.1: Evalueringens problemstillinger. 16
Tabell 2.1: Måter å redusere saksbehandlingstiden i U18-saker og eksempler på faktorer som kan påvirke. 22
Tabell 2.2: Antall personer intervjuet, fordelt etter aktør og politidistrikt. 24
Tabell 5.1: De lokale tverrfaglige samarbeidsgruppenes sammensetning. 43
Tabell 6.1: U18-etterforskerne i politidistriktene. Antall og kompetansekrav. 48
Tabell 6.2: U18-påtalejuristene i politidistriktene. Antall og kompetansekrav 50
Tabell 6.3: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026. 51
Tabell 6.4: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026. 57
Tabell 6.5: Antall saker i 2025 fordelt etter sakstype, andel av disse hvor partene var U18. 58
Tabell 6.6: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026. 58
Tabell 7.1: Oversikt over ungdommene som er intervjuet 60
Tabell 9.1: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid i ulike politidistrikt-grupper og tidsperioder; aldersgruppe U18. 80
Tabell 9.2: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid i ulike politidistrikt-grupper og tidsperioder; aldersgruppe 18-24. 80
Tabell 9.3 Multiple lineære regresjonsmodeller av saksbehandlingstiden (samlet, fra anmeldelse til rettskraftig avgjørelse), 2017-2026. 81
Tabell 9.4: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid for gjerningspersoner under 18 år, før og etter innføring av Hurtigspor U18. 83
Tabell 9.5: Enkel differanse-i-differanse-modell av gjennomsnittlig saksbehandlingstid 2023-2026, U18, før og etter innføring av Hurtigspor U18. 84
Tabell 9.6: Enkel differanse-i-differanse-modell av gjennomsnittlig saksbehandlingstid 2023-2026, U18 vs. 18-24, i Agder, Oslo og Øst politidistrikter, før og etter innføring av Hurtigspor U18. 86
Tabell 9.7: Logistiske regresjonsmodeller av tilbakefall, 2017-2026, U18. 87
Tabell 9.8: Differanse-i-differanse-modell av tilbakefall, 2023-2026, U18. 88

Figurliste

Figur 1.1: Forenklet fremstilling av U18-sakenes gang (aldersgruppen 15-17 år) gjennom rettsapparatet. 19
Figur 3.1: Antall straffereaksjoner etter type reaksjon ilagt 15-17 åringer i 2002-2025.....28
Figur 3.2: Andel straffereaksjon ilagt 15-17 åringer i 2002-2025.....29
Figur 3.3: Andel type straffereaksjon ilagt 15-17 åringer i 2019-2025.....31
Figur 3.4: Andel typer straffereaksjon ilagt 15-17 åringer for utvalgte hovedlovbruddsgrupper i 2019-2025.....32
Figur 6.1: Antall saker til hovedforhandling og antall og andel med overskredet frist per år. 2018-2026 (per 10. juni).....53
Figur 6.2: Andelen saker til hovedforhandling fordelt etter overholdelse av frist eller oversittet med tidsintervaller, for tingrettene med hurtigspor siden 2025. 2021-2026 (per 10. juni).....54
Figur 6.3: Andelen saker til hovedforhandling fordelt etter overholdelse av frist eller oversittet med tidsintervaller, for de øvrige tingrettene. 2021-2026 (per 10. juni).....54
Figur 6.4: Antall saker til hovedforhandling og antall og andel med overskredet frist per år. 2018-2026 (per 10. juni).....55
Figur 6.5: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra sak mottatt til oppstart straffegjennomføring. 59
Figur 8.1: Utvikling i antall behandlede PUM-saker og saksbehandlingstid, 2017-2025. .71

Sammendrag

Om evalueringen

På oppdrag for Justis- og beredskapsdepartementet har NIBR, i samarbeid med NOVA, TØI, UiA, og PHS, gjennomført en underveisevaluering av Hurtigspor U18. Formålet med evalueringen har vært å innhente oppdatert kunnskap om arbeidet med Hurtigspor U18 for raskere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år. Dette inkluderer resultater og konsekvenser så langt, både for virksomhetene som er involvert i Hurtigspor U18 og for barn og unge som omfattes av arbeidet.

Bakgrunnen for evalueringen er at departementet i 2025 og 2026 har bevilget midler til etablering av lokale hurtigspor i sju av landets tolv politidistrikt (Agder, Oslo og Øst fra 2025; Vest fra høsten 2025; Sør-Øst, Sør-Vest og Trøndelag fra 2026). Midlene var fordelt mellom politi, påtalemyndighet, domstol, konfliktråd og kriminalomsorg, samt noe midler til involvering av forsvarer. Etableringen av hurtigsporene må også ses i sammenheng med de to lovproposisjonene Prop. 139 L (2022-2023) og Prop. 114 L (2023-2024)) som blant annet skal bidra til å gi raskere og bedre straffereaksjoner i U18-sakene. Lovendringene tredde i kraft henholdsvis 1. sept. og 1. des. 2024.

For å sikre et solid datagrunnlag for underveisevalueringen, er det benyttet flere ulike samfunnsvitenskapelige metoder. Det er gjennomført intervju med representanter for de fem straffesakskjedeaktørene, forsvarsadvokater og barneverntjenesten (totalt 67 personer), og med ungdom som har blitt dømt for lovbrudd etter at Hurtigspor U18 ble startet opp (13 personer). Vi har gjennomgått kriminalitetsstatistikk for ungdom 15-17 år, og vi har gjennomført regresjonsanalyser og kvasi-eksperimentelle Differanse-i-differanse-analyser (DiD) av saksbehandlingstid og tilbakefall. Videre har vi sendt ut et sett med skriftlige spørsmål til politi og påtalemyndighet og domstolene, gjennomført dokumentstudier av en rekke skriftlige kilder, herunder de lokale rutinebeskrivelsene for Hurtigspor U18, styringsdialogen mellom departementet og underliggende organer og andre nasjonale styringsdokumenter, maler og annet veiledningsmateriell knyttet til Hurtigspor U18, lover og forarbeider. Og vi har skissert et illustrativt rammeverk av hvordan en nytte-kostnadsanalyse av saksbehandlingstid kan gjøres.

Evalueringen er avgrenset til U18-sakene for aldersgruppen 15-17 år og straffeprosessen fra anmeldelse til oppstart for straffegjennomføring. Hovedvekten av datainnsamlingen er gjort i de tre lokale hurtigsporene som har virket lengst: Agder, Oslo og Øst. Videre er evalueringen strukturert rundt tre overordnede evalueringskriterier: effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet.

Nasjonal målsetting, lokal operasjonalisering

Overordnet finner evalueringen at Hurtigspor U18 i løpet av sine første knappe to år har bidratt til organisatorisk utvikling og styrket aktørsamarbeid, men at satsingen så langt ikke har gitt dokumenterbare effekter på målene om raskere saksbehandling og redusert tilbakefall. Hurtigspor U18 ble initiert av en nasjonal budsjettbevilgning og et politisk mål om raskere saksbehandling og reaksjon, men med få føringer på hva Hurtigspor U18 skal være utover dette. Regional variasjon i omfanget av U18-saker og aktørenes geografiske inndeling taler for en åpen tilnærming. Samtidig har departementet i liten grad fulgt opp budsjettbevilgningen og målsettingen om raskere saksbehandling og reaksjon med føringer og klargjøringer om hva Hurtigspor U18 er, hvem som skal koordinere aktørsamarbeidet eller hvem som skal inngå i det. En konsekvens av dette er at det har vært vanskelig for det nasjonale nivået for de fem straffesakskjedeaktørene å gi generelle råd og veiledning til

aktørene på lokalt nivå, utover det som følger av gjeldende lovverk og forskrift. I praksis har det vært opp til de lokale aktørene å avgjøre hva «deres» lokale hurtigspor skal være og hvordan det skal avgrenses, organiseres og praktiseres. Resultatet er stor lokal variasjon i hvordan Hurtigspor U18 er definert og avgrenset på lokalt nivå, som for eksempel om U15-saker og straffegjennomføringen skal inkluderes eller ikke.

Ingen entydig dokumenterbar effekt

Våre statistiske analyser gir ikke grunnlag for å konkludere med at Hurtigspor U18 har bidratt til kortere saksbehandlingstid eller redusert tilbakefall blant U18 (15-17 år) som har begått lovbrudd. Samtidig må resultatene tolkes som foreløpige og med varsomhet fordi satsingen har virket i relativt kort tid og analyseperioden etter implementering er begrenset. Analysene bygger på registerdata fra Strasak og omfatter saker som har endt med en strafferettslig reaksjon.

To differanse-i-differanse-analyser med forskjellige kontrollgrupper gir ingen entydige robuste funn som påviser at saksbehandlingstiden har falt mer i gruppene som omfattes av Hurtigspor U18 enn i relevante sammenligningsgrupper. I enkelte tilfeller finner vi signifikant effekt i en av de to DiD-analysene, men de er enten svake eller i stor grad drevet frem av store skjevheter i små utvalg og bør derfor ikke tillegges noe vekt.

Selv om evalueringen ikke dokumenterer effekter av Hurtigspor U18, viser de deskriptive analysene endringer i saksbehandlingstidene i straffesakskjeden. Når det gjelder saksbehandlingstiden fra anmeldelse til påtalebeslutning har den samlet sett økt noe etter innføringen av Hurtigspor U18. Økningen kan være påvirket av endringer i sakssammensetningen, herunder flere alvorlige forhold, og ser i hovedsak ut til å skje i etterforskningsfasen. For domstolene har det vært en tydelig nedgang i tiden fra saken kommer til domstolen til hovedforhandlingen starter. I tingrettene har gjennomsnittstiden falt fra om lag 60 dager i perioden 2018–2021 til om lag 40 dager i 2025–2026 (per 10. juni). I lagmannsrettene har den falt fra om lag 120–125 dager til om lag 60–70 dager i samme periode. Andelen saker som overskrider lovpålagte frister er også redusert betydelig. Utviklingen i hurtigspor-tingrettene skiller seg imidlertid ikke fra utviklingen i øvrige tingretter.

Vi har ikke grunnlag for å si noe sikkert om årsakene til «null-funnene» på saksbehandlingstid og tilbakefall. To hypoteser fremstår likevel som særlig relevante.

Den ene hypotesen er at Hurtigspor U18 har virket for kort tid til at effektene av økonomi-bevilgningene gir signifikante effekter. En alternativ hypotese er at den observerte utviklingen i saksbehandlingstid skyldes nasjonale utviklingstrekk heller enn Hurtigspor U18 i seg selv. Både bredt utviklingsarbeid på saksbehandlingstid i straffesakskjeden over flere år, spredning av arbeidsmetoder fra hurtigspor-distriktene til de øvrige og økt offentlig og politisk oppmerksomhet om rask reaksjon i U18-saker kan ha bidratt til utviklingen.

Samtidig finner evalueringen at lokale hurtigspor har utviklet rutiner og arbeidsformer som har potensial til å gi effekter på lengre sikt, som for eksempel forhåndsberamming av saker til domstolen og tekniske løsninger for å unngå at U18-sakene blir liggende i mottak uoppdaget. Selv om effekten på samlet saksbehandlingstid ikke kan dokumenteres, fremstår disse tiltakene som positive virkninger av utviklingsarbeidet som er gjort.

Bedre forutsetninger for god kvalitet gjennom mer aktørsamarbeid

Evalueringen finner at flere av de lokale hurtigsporene har bidratt til å styrke aktørsamarbeidet på tvers mellom de fem straffesakskjedeaktørene (politi, påtalemyndighet, domstol, kriminalomsorg og konfliktråd). Flere steder er det etablert fora for tverrfaglig

aktørsamarbeid som har styrket samhandlingen, gitt nye arbeidsformer og økt forståelsen av hverandres roller. Samtidig varierer vurderingene av om samarbeidet har funnet en hensiktsmessig form, blant annet når det gjelder deltakelse, representasjon, og møtefrekvens. Variasjonen må ses i sammenheng med fraværet av nasjonale føringer og forventninger, store geografiske forskjeller i antallet U18-saker og aktørenes regionale inndeling.

Forsvarersiden er etter vår vurdering en viktig del av et velfungerende hurtigspor og har vært godt representert i de lokale aktørsamarbeidene. Samtidig har forsvarersiden, i motsetning til de øvrige aktørene, så langt ikke blitt honorert for denne innsatsen.

Hurtigspor-midlene har resultert i nyansettelser og økt kapasitet hos alle de fem straffesakskjedeaktørene. Flere ansatte gir økt kapasitet og bedre forutsetninger for at saksbehandlingen holder god kvalitet. Samtidig finner evalueringen eksempler på at «U18-etterforskere» må jobbe med andre ting enn U18-sakene. Høy turnover blant U18-etterforskerne og påtalejuristene reduserer imidlertid kapasitetsgevinsten.

Evalueringen finner at kompetanseutviklingen hos politi og påtalemyndigheten i stor grad er avhengig av lokale initiativ og eksterne kurs. Dette kan svekke den systematiske kompetansebyggingen i organisasjonene.

Samlet sett tyder funnene på at Hurtigspor U18 har bidratt til mer samarbeid og erfaringsutveksling, men også at det er en del å gå på når det gjelder rolleavklaringer og systematisk kompetanseutvikling.

Rettssikkerhet forutsetter mer enn rask saksbehandling

Evalueringen gjør tre overordnede vurderinger knyttet til rettssikkerhet basert på evalueringens funn. Et sentralt element i Hurtigspor U18 er utvidet forsvarerbistand. Det vil si at forsvarerne koples på tidlig i etterforskingen, og at de følger sakene gjennom hele straffeprosessen og er tilgjengelig under straffegjennomføringen. Utvidet forsvarerbistand styrker de mistenktes rettssikkerhet ved å ivareta deres særskilte prosessuelle rettigheter og fungere som støtte og «oversetter» gjennom prosessen. De profesjonelle aktørene vi intervjuet var samstemte om at dette er en god ordning.

Selv om forsvarerne ser ut til å ha styrket ungdommenes rettsikkerhet, opplevde ungdommene manglende informasjon om prosessen, noe som går ut over ungdommenes informerte medvirkning. Selv om ungdommene trolig har fått mer informasjon enn de husket da de ble intervjuet, peker erfaringene deres på et sentralt poeng: Informasjon må gjentas og gis på ungdommenes premisser, når de er mottakelige for den, for eksempel *ikke* på slutten av et langt avhør. Informasjon ungdommene savner handler både om hvordan straffesaksprosessen ser ut, hvilke aktører som bestemmer hva, hva de ulike ungdomsreaksjonene innebærer og hva det vil si å samtykke til at aktørene kan samarbeide og dele informasjon med hverandre.

Det ensidige fokuset på hurtighet og rask reaksjon – som vi finner at det har vært så langt i de politiske målsettingene for Hurtigspor U18 – kan gå utover kvaliteten i saksbehandlingen og de mistenktes rettssikkerhet. Vi har ikke funnet klare indikasjoner på dette. Tvert om er det flere av de intervjuede som påpeker viktigheten av at straffeprosessen er tilpasset de unge mistenkte sine behov. Samtidig ser vi at utviklingsarbeidet i stor grad retter oppmerksomheten mot måling av saksbehandlingstid og tidsbesparende tiltak. Forskning på mål- og resultatstyring viser at det som måles og rapporteres på, får størst oppmerksomhet.

Konklusjon og anbefalinger

Evalueringen konkluderer med at satsingen bør videreføres, men den bør få en tydeligere verdimessig forankring som gjenspeiler de særskilte rettsregler som gjelder for de under 18 år. Det vil etter vår vurdering gi de lokale hurtigsporene en tydeligere felles plattform. Videre kan det berede grunnen for at myndighetene har en mer helhetlig tilnærming til oppfølgingen av ungdom i konflikt med loven og arbeidet med U18-sakene. For å tydeliggjøre en bredere verdimessig forankring og legge til rette for en mer helhetlig tilnærming anbefaler vi at:

- **Satsingen bør endre navn fra Hurtigspor U18 til Ungdomssporet**. En navneendring alene har liten effekt, men er likevel viktig for å signalisere en mer helhetlig tilnærming
- **Satsingen bør gis et tydelig formål som reflekterer de elementene lovgiver mener skal kjennetegne arbeidet med U18-sakene**. Målet om rask reaksjon bør fortsatt være sentralt i satsingen, men målet bør også understreke at formålet er en straffeprosess som ivaretar de særskilte rettsikkerhets- og tilretteleggingsbehovene til barn som er mistenkt, siktet eller tiltalt i straffesaker.
- **Departementet bør vurdere om Ungdomssporet skal defineres i loven**.

Videre konkluderer evalueringen med at hurtigspor U18 har et forbedringspotensial når det gjelder ansvars- og oppgavefordelingen mellom nasjonalt og lokalt nivå, og mellom de ulike aktørene i straffesakskjeden. Vi anbefaler at:

- **Departementet bør tydeliggjøre hva ungdomsspor-arbeidet skal bestå i for å sikre tilstrekkelig likeartet praksis på lokalt nivå.** Uten en slik klargjøring risikerer man at det kan utvikles svært ulike lokale praksiser. Samtidig bør tydeliggjøringen gi et visst lokalt handlingsrom.
- **Departementet bør angi hvilken aktør på lokalt nivå som skal ha koordineringsansvaret for aktørsamarbeidet, og hvilke aktører som bør inkluderes**. Ved siden av de fem straffesakskjedeaktørene bør forsvarersiden og barnevernet etter vår vurdering være representert. Videre bør alle som deltar på aktørmøter honoreres.
- **De nasjonale aktørene (Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for Konfliktrådene), bør ta en aktiv lederrolle når det gjelder kompetanseutvikling og det faglige kvalitetsarbeidet innenfor sine respektive ansvarsområder**. Dersom noe av dette ansvaret delegeres til lokalt nivå er det fortsatt viktig at arbeidet har en tydelig nasjonal forankring. Kompetanseutviklingen og det faglige kvalitetsarbeidet bør bygge videre på det utviklingsarbeidet som er gjort så langt.
- **Det bør vurderes om det skal gjøres ytterligere tiltak for å styrke U18-etterforsking.**

Evalueringen konkluderer også med at praksisen med utvidet forsvarerbistand er et gode, men at dens lovgrunnlag er uklart. Vi anbefaler at:

- **Det bør være en generell regel at siktede under 18 år får tilbud om forsvarer tidlig i etterforskingen.** Personer under 18 år bør som hovedregel få tilbud om forsvarer når ungdommen får status som mistenkt.

Det er under to år siden myndighetene bevilget de første «hurtigspor-midlene» og potensialet i videre utvikling er stort. Derfor bør et sentralt moment være å gjennomføre en ny evaluering når satsingen er gjort nasjonal og har fått virket en stund.

Summary

About the Evaluation

Commissioned by the Norwegian Ministry of Justice and Public Security, NIBR, in collaboration with NOVA, TØI, the University of Agder (UiA), Morten Holmboe (the Norwegian Police University College) and Ingun Fornes, has conducted a formative evaluation of the Fast-Track U18 initiative. The purpose of the evaluation has been to generate updated knowledge on the implementation and operation of Fast-Track U18, which aims to ensure more rapid processing of criminal cases involving offenders under the age of 18. This includes assessing outcomes and consequences to date, both for the agencies participating in the initiative and for the children and young people affected by it.

The evaluation was commissioned against the backdrop of government funding allocated in 2025 and 2026 for the establishment of local fast-track arrangements in seven of Norway's twelve police districts (Agder, Oslo and Eastern Norway from 2025; Western Norway from autumn 2025; and South-East, South-West and Trøndelag from 2026). Funding was distributed among the police, prosecution service, courts, mediation services, and correctional services, with additional resources allocated to facilitate defence counsel involvement. The establishment of the fast-track arrangements must also be viewed in connection with legislative reforms introduced through Proposition 139 L (2022–2023) and Proposition 114 L (2023–2024), which sought, among other objectives, to promote more timely and effective criminal justice responses in cases involving offenders under the age of 18. These legislative amendments entered into force on 1 September and 1 December 2024, respectively.

To ensure a robust empirical basis for the evaluation, multiple social science methods have been employed. The study includes interviews with representatives from the five criminal justice chain agencies, defence lawyers, and child welfare services (67 individuals in total), as well as interviews with young people who had been convicted of offences following the implementation of Fast-Track U18 (13 individuals). The evaluation also draws on crime statistics relating to young people aged 15–17 and includes regression analyses and quasi-experimental difference-in-differences (DiD) analyses of case processing times and recidivism. Furthermore, written questionnaires were distributed to the police, prosecution service, and courts. Document studies were undertaken covering a broad range of written sources, including local Fast-Track U18 procedures, governance dialogue between the Ministry and subordinate agencies, national policy and guidance documents, templates and instructional materials related to Fast-Track U18, legislation, and preparatory legislative works. Finally, the evaluation outlines an illustrative framework for conducting a cost-benefit analysis of case processing times.

The evaluation is limited to criminal cases involving offenders aged 15–17 and covers the criminal justice process from the filing of a report through to the commencement of sentence execution. Most of the data collection was conducted in the three local fast-track initiatives that have been operating the longest: Agder, Oslo, and Eastern Norway. The evaluation is structured around three overarching evaluation criteria: efficiency, quality, and legal safeguards.

National Objectives, Local Operationalisation

Overall, the evaluation finds that during its first two years of operation, Fast-Track U18 has contributed to organisational development and strengthened inter-agency cooperation.

However, the initiative has not yet produced unambiguous effects with respect to its primary objectives of reducing case processing times and lowering recidivism rates.

Fast-Track U18 was initiated through a national budget allocation and a political objective of achieving swifter case handling and criminal justice responses. Beyond these overall ambitions, however, relatively few specifications were provided regarding the intended content or organisation of the initiative. Regional variation in the volume of youth cases and differences in the geographical organisation of participating agencies suggest that a flexible approach is warranted. At the same time, the Ministry has provided limited follow-up guidance concerning the practical content of Fast-Track U18, the coordination of inter-agency collaboration, and the actors to be involved. As a result, the national-level bodies representing the five criminal justice agencies have found it challenging to provide local actors with operational guidance beyond what follows from existing legislation and regulations.

In practice, local actors have therefore been left to determine the scope, organisation, and implementation of their respective fast-track arrangements. This has resulted in substantial variation between local initiatives, including differences regarding whether cases involving children under 15 years of age and sentence execution processes should be included.

No Conclusive Documented Effect

Our statistical analyses do not provide a basis for concluding that the Fast-Track U18 (Hurtigspor U18) has contributed to shorter case processing times or reduced reoffending among young offenders aged 15-17. At the same time, the findings should be interpreted as preliminary and with caution, as the initiative has been in operation for a relatively short period and the post-implementation observation window is limited. The analyses are based on administrative data from STRASAK, the Norwegian Police criminal case register, and include cases that resulted in a criminal justice sanction.

Two difference-in-differences (DiD) analyses using different control groups do not provide clear and robust evidence that case processing times have decreased more among cases covered by Fast-Track U18 than among relevant comparison groups. In some instances, one of the two DiD analyses produces a statistically significant effect. However, these findings are either weak or largely driven by substantial imbalances in small samples and should therefore not be accorded significant weight.

Although the evaluation does not document measurable effects of Hurtigspor U18, the descriptive analyses indicate changes in case processing times across different parts of the criminal justice process. The time from police reporting to prosecutorial decision has increased somewhat since the introduction of Fast-Track U18. This increase may be related to changes in the composition of cases, including a larger share of more serious offences, and appears primarily to occur during the investigation phase. Within the courts, by contrast, there has been a marked reduction in the time from referral of a case to the start of the main hearing. In the district courts, average processing time has fallen from approximately 60 days during the period 2018-2021 to around 40 days in 2025-2026 (as of 10 June). In the courts of appeal, the corresponding figure has declined from approximately 120-125 days to 60-70 days over the same period. The proportion of cases exceeding statutory time limits has also fallen substantially. Developments in the fast-track district courts do not, however, differ from those observed in other district courts.

We are unable to draw firm conclusions regarding the reasons for the absence of measurable effects on case processing times and reoffending. Nevertheless, two hypotheses appear particularly relevant.

The first hypothesis is that Fast-Track U18 has been in operation for too short a period for the effects of the additional funding allocations to become statistically detectable. An alternative hypothesis is that the observed changes in case processing times are primarily the result of broader national developments rather than the Fast-Track U18 itself. Several factors may have contributed to these developments, including sustained efforts over a number of years to improve processing times across the criminal justice system, the dissemination of working methods developed in the fast-track districts to other districts, and increased public and political attention to the importance of rapid responses in cases involving young offenders.

At the same time, the evaluation finds that local fast-track initiatives have developed procedures and working practices with the potential to produce longer-term effects. Examples include the advance scheduling of cases with the courts and technical solutions designed to prevent U18 cases from remaining unnoticed in intake and case allocation processes. Although an effect on overall case processing times cannot be documented, these measures nevertheless appear to represent positive outcomes of the development work undertaken as part of the initiative.

Improved Conditions for Quality Through Enhanced Inter-Agency Cooperation

The evaluation finds that several local fast-track initiatives have strengthened cooperation across the five criminal justice chain actors: the police, prosecution service, courts, correctional services, and mediation services. In several locations, multidisciplinary forums have been established, facilitating improved collaboration, new working practices, and greater mutual understanding of each actor's role.

At the same time, views differ regarding whether these collaborative arrangements have achieved an optimal form, particularly with respect to participation, representation, and meeting frequency. Such variation must be understood in light of the absence of national guidelines and expectations, substantial geographical differences in case volumes, and variations in regional organisational structures.

The defence counsel community has, in our assessment, been an important component of well-functioning fast-track arrangements and has been well represented in local inter-agency cooperation. Unlike the other participating actors, however, defence counsel have thus far not received compensation for this contribution.

The funding allocated to Fast-Track U18 has resulted in additional staffing and increased capacity across all five criminal justice agencies. Increased staffing strengthens organisational capacity and improves the conditions for maintaining high-quality case processing. Nevertheless, the evaluation identifies examples where specialised U18 investigators are required to undertake tasks unrelated to youth cases. High staff turnover among both U18 investigators and prosecuting attorneys further reduces the benefits associated with increased capacity.

The evaluation also finds that competence development within the police and prosecution service remains heavily dependent on local initiatives and externally provided training. This may weaken the systematic development of organisational expertise.

Taken together, the findings indicate that Fast-Track U18 has fostered greater collaboration and knowledge sharing, while also highlighting a need for clearer role definitions and more systematic competence development.

Legal Safeguards Require More Than Speed

Based on the evaluation's findings, three overarching observations are made concerning legal safeguards.

A central element of Fast-Track U18 is the provision of extended legal representation. This entails early involvement of defence counsel during the investigative phase, continued support throughout the criminal justice process, and availability during sentence execution. Extended legal assistance strengthens procedural safeguards for young suspects by ensuring that their particular rights are protected and by providing guidance and support throughout the process. The professionals interviewed as part of the evaluation were unanimous in their positive assessment of this arrangement.

Although defence counsel appear to have strengthened legal safeguards for young people, the young participants interviewed nevertheless reported insufficient information about the criminal justice process. This may undermine informed participation. While it is likely that some information was provided but not recalled at the time of interview, their experiences point to an important lesson: information must be repeated and communicated in ways that are adapted to young people's needs and circumstances. Information should be provided when young people are receptive to it, rather than, for example, at the conclusion of lengthy police interviews. The information they reported missing concerned the structure of the criminal justice process, the responsibilities of different actors, the implications of various youth sanctions, and the meaning of consent to inter-agency cooperation and information sharing.

The strong emphasis on speed and rapid responses that has characterised political objectives for Fast-Track U18 thus far may, in principle, come at the expense of procedural quality and legal safeguards. The evaluation finds no clear evidence that this has occurred. On the contrary, many interviewees emphasised the importance of adapting criminal proceedings to the needs of young suspects. Nevertheless, we observe that development efforts have predominantly focused on measuring processing times and implementing efficiency-enhancing measures. Research on performance management consistently demonstrates that what is measured and reported tends to receive the greatest attention.

Conclusions and Recommendations

The evaluation concludes that the initiative should be continued. However, it would benefit from a clearer normative and value-based foundation that reflects the special legal framework applicable to individuals under the age of 18. In our assessment, such a foundation would provide local initiatives with a stronger common platform and support a more coherent approach to the handling of young people in conflict with the law.

To strengthen this broader foundation and facilitate a more holistic approach, we recommend that:

- **The initiative be renamed from Fast-Track U18 to the Youth Track (Ungdomssporet).** While a name change alone will have limited practical impact, it would signal a broader and more holistic orientation.
- **The initiative be assigned a clear purpose reflecting the principles that legislators consider fundamental to work involving under-18 cases.** The objective of a timely response should remain central, but the purpose should also emphasise a criminal justice process that safeguards the specific legal rights and support needs of children who are suspected, charged, or prosecuted.

- **The Ministry consider whether the Youth Track should be formally defined in legislation.**

The evaluation further concludes that there is considerable scope for improvement regarding the allocation of responsibilities between national and local levels and among the different actors within the criminal justice chain. We therefore recommend that:

- **The Ministry clarify the core elements of Youth Track work in order to ensure a reasonable degree of consistency across local initiatives**, while still allowing room for local adaptation.
- **The Ministry designate which local actor should hold responsibility for coordinating inter-agency cooperation and specify which actors should participate.** In addition to the five criminal justice chain actors, defence counsel and child welfare services should, in our view, be represented. All participants should be appropriately compensated for their contribution.
- **The national agencies** (the National Police Directorate, the Office of the Director of Public Prosecutions, the Norwegian Courts Administration, the Norwegian Correctional Service Directorate, and the Secretariat for the Mediation Services) **should assume an active leadership role in competence development and professional quality assurance within their respective areas of responsibility.** Any delegation of responsibilities to local actors should remain firmly anchored at the national level.
- **Consideration should be given to further measures aimed at strengthening investigative capacity in U18 cases.**

The evaluation also concludes that the practice of extended legal representation constitutes a valuable safeguard but currently rests on an unclear legal basis. We therefore recommend that:

- **A general rule be established whereby suspects under the age of 18 are offered access to defence counsel at an early stage of the investigation.** As a main rule, individuals under 18 should be offered legal representation as soon as they acquire the status of suspect.

Less than two years have passed since the first Fast-Track U18 funding allocations were made, and the potential for further development remains substantial. A key priority should therefore be to conduct a new evaluation once the initiative has been implemented nationally and has been given sufficient time to mature and generate measurable effects.

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

I statsbudsjettet for 2025 ble det bevilget midler til «hurtigspor» for raskere behandling av straffesaker der gjerningspersonene er under 18 år (U18-sakene) i Agder, Oslo og Øst politidistrikt. Midlene var fordelt mellom politi, påtalemyndighet, domstol, konfliktråd og kriminalomsorg. I tillegg var det satt av noe midler til involvering av forsvarer. Senere er det også bevilget midler til etablering av lokale Hurtigspor U18 i Vest, Sør-Vest, Sør-Øst og Trøndelag politidistrikt.

Etableringen av hurtigsporene må også ses i sammenheng med de to lovproposisjonene Prop. 139 L (2022-2023) og Prop. 114 L (2023-2024)) som blant annet skal bidra til å gi raskere og bedre straffereaksjoner i U18-sakene. Lovendringene tredde i kraft henholdsvis 1. sept. og 1. des. 2024.

Formålet med evalueringsoppdraget, slik Justis- og beredskapsdepartementet formulerte det i oppdragsbeskrivelsen, er å innhente oppdatert kunnskap om arbeidet med Hurtigspor U18 for raskere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år. Dette inkluderer resultater og konsekvenser så langt, både for virksomhetene som er involvert i Hurtigspor U18 og for barn og unge som omfattes av arbeidet. Evalueringens undersøkelse av konsekvenser og effekter av arbeidet skulle inkludere:

- Hvilke aktører som blir påvirket av arbeidet, og på hvilken måte
- Utvikling i tidsbruk hos de enkelte virksomhetene
- Endring i arbeidsmåter
- Muligheter og utfordringer i samarbeidet mellom virksomhetene, inkludert om arbeidet med «hurtigspor» bidrar til et bedre samarbeid på tvers av aktørene i straffesakskjeden
- Utilsiktede problemstillinger og virkninger som har dukket opp i arbeidet
- Om og hvordan «hurtigspor» ivaretar kravene til kvalitet, rettssikkerhet mv.
- Nytte-kostnadsanalyse.
- Anbefaling om videre utvikling av arbeidet med «hurtigspor».

Videre ble det presisert at evalueringen særskilt skulle se på erfaringene fra Hurtigspor U18 i Agder, Oslo og Øst politidistrikt, siden det er her arbeidet har pågått lengst.

1.2 Evalueringens problemstillinger og avgrensninger

På bakgrunn av oppdragsgivers beskrivelse av oppdraget og vår faglige kunnskap om tematikken utarbeidet vi to hovedproblemstillinger og ni mer spesifikke problemstillinger som dannet utgangspunktet for gjennomføringen av vår evaluering, jamfør tabell 1.1.

Tabell 1.1: Evalueringens problemstillinger.

Hovedproblemstillinger
1. Hva er de positive og negative resultater og konsekvenser så langt av Hurtigspor U18, med tanke på effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet? 2. Hva er viktige suksesskriterier i videreutviklingen av Hurtigspor U18 for at det skal bli et landsdekkende tilbud som bidrar til raskere og bedre reaksjoner?
Spesifikke problemstillinger
Organisering og samarbeid – formelt og i praksis. 1) Hvordan er Hurtigspor U18 organisert internt hos hver enkelt aktør som har et formelt ansvar for de enkelte delene, og hvordan erfarer ledere og ansatte at det fungerer i praksis? 2) Hvordan er samarbeidet mellom aktørene organisert og hvordan fungerer det i praksis? Har Hurtigspor U18 generert nye tekniske verktøy, arbeidsmetoder og samarbeidsformer? 3) Hvilke andre aktører, enn de med et formelt ansvar, blir påvirket av arbeidet i Hurtigspor U18, og på hvilke måter? **Mergått tid, ressursbruk og straffereaksjon** 4) Hvor lang tid går det fra anmeldelse til ileggelse av straffereaksjon, og iverksetting av straffegjennomføring, og hvordan varierer dette mellom politidistriktene og mellom ulike sakstyper? 5) Hvor mye tid bruker hver enkelt aktør på behandling av saker i Hurtigspor U18? 6) Hvor mange årsverk er dedikert til å jobbe med Hurtigspor U18 hos hver aktør som er involvert i de ulike fasene, og hvor mange årsverk brukes i praksis? 7) Hvor mye og hvordan brukes de ulike straffereaksjonene? **Konsekvenser for ungdommen** 8) Hva er erfaringene til barn og unge som omfattes av Hurtigspor U18? 9) Hvordan blir mistenkte og dømte (15-17 år) påvirket underveis i straffesaksbehandlingen i Hurtigspor U18?

For å kunne svare ut evalueringens problemstillinger innenfor oppdragets tids- og ressursrammer har vi vært nødt til å gjøre noen avgrensninger. Evalueringen er avgrenset til U18-saker hvor mistenkte var i alderen 15-17 år på gjerningstidspunktet.[1] Videre så er straffegjennomføringen, inkludert håndtering av eventuelle brudd under gjennomføringen, ikke en del av evalueringen utover at vi – i våre statistiske analyser – undersøker tilbakefallsgraden i U18-sakene, det vil si sannsynligheten for at unge domfelte begår nye lovbrudd.

Resultatene og konsekvensene av arbeidet så langt vurderes opp mot våre overordnede evalueringskriterier: effektivitet i saksbehandlingen, kvalitet i saksbehandling og mistenkte / siktede / tiltalte mindreårige sin rettssikkerhet, jamfør hovedproblemstilling 1. Effektivitetskriteriet er inkludert fordi det politiske målet med Hurtigspor U18 er raskere

[1] I sitt tildelingsbrev til Konfliktrådet for 2026 skriver Justisdepartementet at hurtigsporet også inkluderer barn i alderen 12-15 år.

behandling av U18-sakene.[2] Etter vår vurdering er det gode faglige grunner for å ha et slikt mål som redusert belastning for både mistenkte og fornærmede. Samtidig så er det en fare for at målet om raskere saksbehandling noen ganger kan komme i konflikt med kvaliteten eller de mistenktes rettssikkerhet. Derfor har vi inkludert de to som egne evalueringskriterier. Mens effektivitet handler om hastighet og flyt, handler kvalitet om faglig forsvarlighet. Rettssikkerhet handler – enkelt sagt – om normative og rettslige krav som stilles for å gi partene nødvendige rettsgarantier.

Grunnlovens § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3 sikrer personer under 18 år et særskilt rettsvern. Det følger av disse bestemmelsene at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn, også innen strafferettspleien. De særskilte prosessuelle reglene som gjelder når den mistenkte, siktede eller tiltalte er under 18 år, innebærer at etterforskning og straffeforfølgning i slike saker kan være mer ressurskrevende enn i straffesaker som utelukkende omfatter personer over 18 år.

For det første angir straffeprosessloven noen særegne fristregler i behandlingen av U18-sakene. Spørsmålet om påtale skal avgjøres innen seks uker etter at vedkommende er å anse som mistenkt i saken.[3] Videre skal tingretten ha gjennomført saken innen seks uker etter at den mottok saken, og innen åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling.[4] Fristreglene kan ses i sammenheng med barnekonvensjonens bestemmelse om at barn har krav på å få straffesaken avgjort «uten forsinkelse» (art. 40). FNs barnekomité har anbefalt at statene setter tidsfrister for avslutningen av de forskjellige stadiene i en straffesak, og at disse bør være mye kortere enn for voksne, men fortsatt ivareta rettssikkerhetsgarantiene.[5]

For det andre følger det av norsk lovgivning flere krav til hvordan politiet og påtalemyndigheten kan og skal etterforske og straffeforfølge i U18-saker. Det er stilt en rekke lovkrav til hvordan avhør av vitner under 16 år skal gjennomføres, også kjent som tilrettelagt avhør, herunder å ta hensyn til vitnets sårbarhet.[6] Videre har mistenkte barn har en utvidet rett til offentlig oppnevnt forsvarer sammenlignet med voksne, både ved pågripelse og når saken skal behandles i retten.[7] Dersom det skal gjennomføres avhør bør vergen gis anledning til å være til stede og til å uttale seg.[8] Til dette kommer riksadvokatens *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare som mistenkte i en straffesak,* publisert i 2023 (oppdatert i 2024). I retningslinjene konkretiseres det hvordan gjeldende regler og prinsipper skal anvendes overfor barn og særlig sårbare mistenkte vedrørende tilpasning av avhøret til barnets alder og modenhet, dokumentasjon av avhøret, bruk av verger, vurdering av forsvareroppnevning, særskilte krav til planlegging og gjennomføring av avhøret.

---

[2] Tittelen på evalueringsoppdraget Justis- og beredskapsdepartementet lyste ut – og som vi vant – het «Evaluering av hurtigere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år – «hurtigspor»». Her settes det med andre ord likhetstegn mellom «hurtigspor» og «hurtigere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år».

[3] Straffeprosessloven § 249 andre ledd.

[4] Straffeprosessloven § 275 andre ledd.

[5] Jf. CRC/C/GC/24 punkt 54-55.

[6] Straffeprosessloven § 239 flg. Ordningen med tilrettelagte avhør ble innført ved lov 4. september 2015 nr. 87, til erstatning for den tidligere ordningen med dommeravhør.

[7] Ved pågripelse skal barn ha forsvarer dersom det er klart at vedkommende ikke vil bli løslatt innen 12 timer (Straffeprosessloven § 98 første ledd siste punktum). Under hovedforhandling og tilståelsespådømmelse skal barn ha forsvarer dersom det er spørsmål om å idømme frihetsstraff, samfunnsstraff eller ungdomsstraff (Straffeprosessloven §§ 96 tredje ledd og 99 første ledd tredje punktum). Se også riksadvokatens *Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare som mistenkte i en straffesak.*

[8] Straffeprosessloven § 232 tredje ledd.

For det tredje bør det som hovedregel foretas en personundersøkelse for mindreårig (PUM) dersom det tas ut tiltale, men det finnes noen unntak fra hovedregelen (se 1.4).

1.3 Hurtigspor U18 i denne evalueringen

Å snakke om hurtigsporet U18 i bestemt form entall er egentlig misvisende ettersom myndighetene har bevilget penger til etablering av lokale Hurtigspor U18 i sju av landets tolv politidistrikt de siste to årene. Hurtigspor U18 refererer i det følgende til disse lokale hurtigsporene, og det er foreløpige resultater og konsekvenser av disse som vår evaluering har undersøkt. Hurtigsporene omfatter barn og unge direkte, som mistenkte, tiltalte og eventuelt domfelte, samtidig som også andre barn og unge blir særlig berørt av hurtigsporordningen, der disse er fornærmet eller vitne i en straffesak.

Vi forstår de lokale hurtigsporene som resultat av en offentlig satsing initiert av Støre I-regjeringen og vedtatt av Stortinget i desember 2024, med tilleggsbevilgninger i revidert nasjonalbudsjett 2025 og statsbudsjettet for 2026. Satsingen kom i forlengelsen av et større lovendringsarbeid over flere år som resulterte i en rekke lovendringer i 2023 og 2024, hvor et underliggende formål var å legge til rette for at ungdom under 18 år som var siktet eller tiltalt for lovbrudd fikk en rask gjennomføring og avslutning av sin sak.[9]

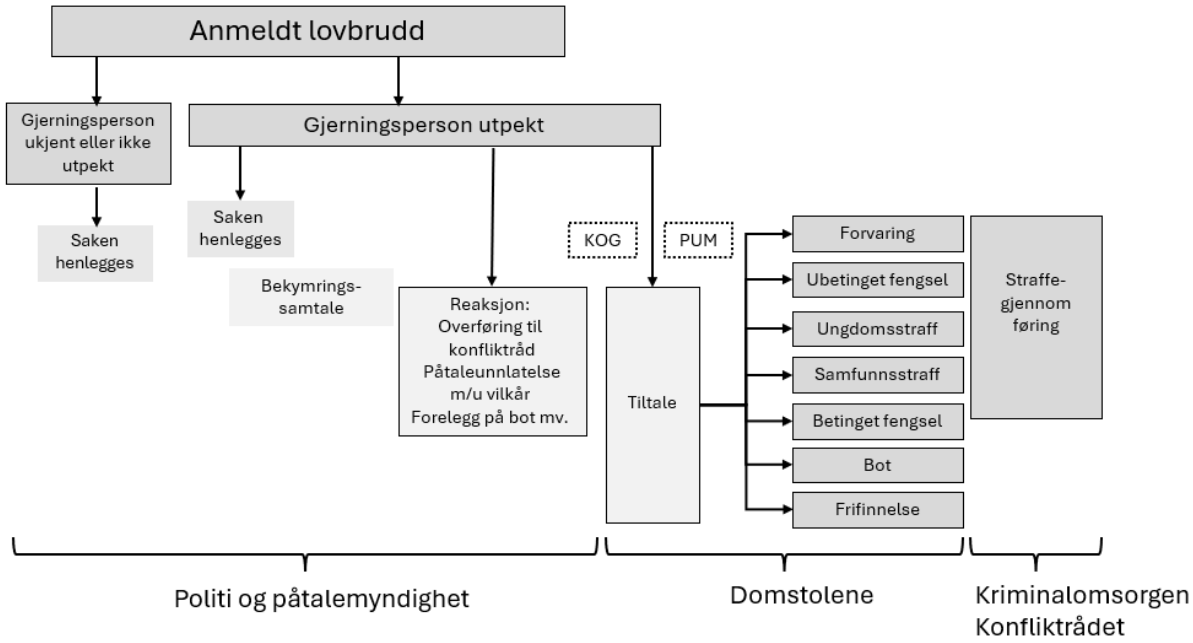
Et enkelt, men viktig, metodisk poeng er at de lokale hurtigsporene ikke har blitt etablert i et vakuum. Forut for og parallelt med den offentlige hurtigspor-satsingen har det pågått en rekke prosesser som kan være medvirkende årsaker til de erfaringer og konsekvenser som vi finner i våre data. For eksempel har det over flere år pågått et utviklingsarbeid hos aktørene i straffesakskjeden for å effektivisere saksbehandlingen i ungdomsreaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging (se kap. 4).

1.4 Om saksgangen i U18-sakene

Svært forenklet starter enhver U18-sak med en anmeldelse. Politiet mottar anmeldelsen og vurderer om de skal iverksette etterforsking. Etterforskingen kan resultere i ulike utfall: henleggelse, at påtalemyndighet ilegger en reaksjon eller tar ut en tiltale. Dersom det tas ut tiltale går saken til domstolen for videre behandling og dom (eventuelt frifinnelse), jamfør figur 1.1. Dersom politiet har grunn til å tro at et barn under 18 år har begått en straffbar handling eller har brutt et oppholdsforbud kan barnet og vergene pålegges å møte for politiet til samtale for å forebygge ytterligere lovbrudd (bekymringssamtale).[10]

[9] Lovvedtak 23 (2023–2024) Lov om endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll); Lovvedtak 5 (2024–2025) Lov om endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom).
10 Politiloven § 13.

Figur 1.1: Forenklet fremstilling av U18-sakenes gang (aldersgruppen 15-17 år) gjennom rettsapparatet.

Et viktig poeng er at alle U18-saker er per definisjon «A-prioritet», det vil si at straffesakene har høyeste prioriteringskategori uavhengig av anmeldelsens alvorlighetsgrad. Dersom det blir iverksatt etterforsking, vil påtalejuristen med det overordnede ansvaret for etterforskingen på et tidspunkt fatte en påtaleavgjørelse.

Påtalejuristens beslutning er sentral fordi den avgjør straffesakens videre gang. De fleste lovbrudd begått av ungdom er mindre alvorlige og «avsluttes» med at påtalemyndighet ilegger en reaksjon. Påtalemyndigheten kan kun ilegge forelegg, overføring til konfliktråd (ungdomsoppfølging, mekling i konfliktråd) og påtaleunnlatelse med eller uten vilkår.[11]

Dersom påtalejuristen på bakgrunn av etterforskningen konkluderer med at det er grunnlag for tiltale vil det iretteføre saken for retten, og domstolene avgjør skyldspørsmålet og straffeutmåling. Disse sakene utgjør et mindretall av totalen, men er de mest alvorlig og ressurskrevende å etterforske og straffeforfølge. Særskilt for disse sakene er også at de som regel skal behandles av koordineringsgruppen (KOG), og at det noen ganger skal utarbeides en Personundersøkelse for mindreårige (PUM).

I saker hvor påtalemyndigheten antar at ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging kan være en egnet reaksjon, kan saken meldes til konfliktrådet for drøftelse i koordineringsgruppen. I vurderingen ses det hen til alvorlighetsgrad. Dersom det vurderes riktig å ta ut tiltale og ungdomsstraff antas å være egnet, bør utgangspunktet være at saken meldes til koordineringsgruppen. Gruppen skal drøfte om saken egner seg for ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, og hvilke tiltak som kan være aktuelle og hensiktsmessige i en eventuell ungdomsplan. KOG skal bestå av faste deltakere fra konfliktrådet, politiet, påtalemyndigheten og kriminalomsorgen.[12] Den øvrige sammensetningen kan variere etter hvordan tiltaksapparatet og tjenestetilbudet er organisert i den enkelte kommunen. Det er konfliktrådet ved ungdomskoordinator som kaller inn til og skriver referat fra «KOG-møtene».

[11] I tillegg har politiet og toll-vesenet myndighet til å utstede forenklede forelegg for mindre alvorlige toll- eller trafikkforseelser på stedet.
[12] Konfliktrådsloven § 22 d tredje ledd.

Dersom koordineringsgruppen anser ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging som egnede reaksjoner, skal ungdomskoordinatoren utforme en skisse til ungdomsplan. Referatet og skissen skal sendes til påtalemyndigheten og følger ungdommens sak.

Dersom påtalemyndigheten tar ut tiltale bør det foretas er personundersøkelse for mindreårig (PUM) før saken pådømmes.[13] Det fremgår av forarbeidene at det kan være aktuelt å unnlate å innhente en PUM dersom det foreligger andre relevante utredninger eller vurderinger av ungdommen, som for eksempel et referat fra koordineringsgruppen, en rettspsykiatrisk vurdering eller en utredning i regi av barnevernet.[14] PUM utarbeides av Kriminalomsorgen. Hensikten med PUM er å gi påtalemyndigheten, domstolen og kriminalomsorgen bedre grunnlag for henholdsvis å påstå, utmåle og gjennomføre en eventuell straff. PUM kan beskrives som en livssituasjonskartlegging som skal si noe om ungdommens hjelpebehov og hva en eventuell straffegjennomføring bør fokusere på for å støtte opp under målsettingen om at den mindreårige kan leve et kriminalitetsfritt liv. Det er derfor viktig å skaffe opplysninger om ungdommens personlighet, livsforhold og fremtidsmuligheter til bruk for avgjørelse i saken. PUM vil også danne grunnlag for den individuelle tilpasningen av straffegjennomføringen som gjøres av konfliktrådet (ved ungdomsstraff) og kriminalomsorgen (ved samfunnsstraff og fengsel).

I de saker som ender med at påtalemyndighet ilegger ungdomsoppfølging eller ungdomsstraff avsagt av domstolen vil konfliktrådet ved ungdomskoordinator starte det forberedende arbeidet for oppstart av straffegjennomføringen som skjer ved ungdomsplanmøte. Før dette må ungdomskoordinatoren i samråd med det kommunale tiltaksapparatet og andre relevante aktører utarbeide forslag til en ungdomsplan. Dersom domstolen avsier samfunnsstraff vil kriminalomsorgen ved aktuelle friomsorgskontor starte arbeidet med å utforme en individuelt tilpasset samfunnsstraff.

[13] Straffeprosessloven § 161 a.
[14] (Prop 139 L (2022-2023), s. 121-122).

2 Evalueringsdesign og datagrunnlag

2.1 Evalueringskriterier: Effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet

Tydelige evalueringskriterier fremheves som et viktig punkt i bestepraksis-beskrivelser av god evalueringsskikk.[15] I denne evalueringen har vi lagt til grunn *effektiv saksbehandling og saksgang, kvalitet i saksbehandling* og *mistenkte / siktede / tiltalte mindreårige sin rettssikkerhet* som de overordnede evalueringskriteriene. Kriteriene er generelle og står i et potensielt motsetningsforhold til hverandre. Derfor er det behov for en operasjonalisering av kriterienes betydning og en nærmere forklaring av hvordan de står i forhold til hverandre.

En terminologisk utfordring når en bruker effektivitetsbegrepet i norske evalueringer er at begrepet kan assosieres med to ulike engelske begreper *effectiveness* (måloppnåelse) og *efficiency* (effektivitet) som har to ulike betydninger. Her forstås effektivitet som synonymt med det engelske efficiency, mens vi bruker måloppnåelse som synonym for effectiveness.

Overført til denne evalueringen handler måloppnåelse om i hvilken grad Hurtigspor U18 har ført til redusert saksbehandlingstid. Når det gjelder effektivitet har vi i denne evalueringen avgrenset til å undersøke Hurtigspor U18 sin prosesseffektivitet.

Vi mener graden av måloppnåelse (raskere reaksjoner) bør tillegges begrenset vekt på dette stadiet, fordi Hurtigspor U18 har hatt kort virketid. Da vi startet våre undersøkelser i mars 2026 var det gått knapt ett år siden Stortinget vedtok første budsjettbevilging til etablering av lokale hurtigspor. Og det har fortsatt ikke gått to år når vi setter sluttstrek for vår evaluering.

Av samme grunn bør evalueringen legge vel så mye vekt på å undersøke Hurtigspor U18 sin prosesseffektivitet, her forstått som hvor godt arbeidsprosessene er organisert og fungerer med hensyn til ressursbruk, koordinering av oppgaver og flyt i saksgangen internt og mellom de ulike aktørene. En sentral antakelse er at høy prosesseffektivitet kan bidra til redusert saksbehandlingstid. Noe forenklet kan en si at det er tre måter å redusere saksbehandlingstiden i U18-sakene på: redusere sakenes «liggetid», gjøre oppgavene mer effektivt eller å ta snarveier eller lempe på kravene, jamfør tabell 2.1.

[15] Se f.eks. OECD (2010).

Tabell 2.1: Måter å redusere saksbehandlingstiden i U18-saker og eksempler på faktorer som kan påvirke.

Tilnærminger for å redusere saksbehandlingstid	Faktorer som kan påvirke
Redusere sakenes «liggetid», tiden sakene blir liggende uten at noen jobber med dem.	- Aktørenes kapasitet - God informasjonsflyt mellom aktørene - Tydelig ansvars- og oppgavefordeling - Sakenes prioritet
Gjøre oppgavene mer effektivt.	- Ansattes kompetanse og erfaring - Omfanget av og kvaliteten på veiledningsmateriell som skal gjøre oppgavene mindre ressurskrevende - Funksjonaliteten på de datatekniske løsningene som brukes
Ta snarveier eller redusere på, eventuelt fjerne, kvalitetskrav	- Hurtigspor U18 sine mål- og resultatkrav - Ledere og ansattes profesjonalitet - Lovgivers vilje til å redusere kvalitetskravene

I evalueringen har vi i hovedsak konsentrert oss om de to førstnevnte måtene å redusere saksbehandlingstiden på og faktorer som kan tenkes å påvirke disse.

Med **kvalitet på saksbehandlingen** siktes det til evnen til samordnet, kompetent, opplyst og forsvarlig behandling av U18-saker på tvers av aktørene og innad hos den enkelte aktør. Kvalitet på saksbehandlingen er krevende å operasjonalisere og vanskelig å måle direkte. Evalueringen bygger på indikatorer som belyser sentrale forutsetninger for høy kvalitet, herunder aktørenes kapasitet og kompetanse, om arbeidet med U18-sakene er koordinert mellom aktørene, muligheter for erfaringsutveksling og faglig refleksjon, samt kontaktflater på tvers av organisasjoner som kan bidra til en bedre forståelse av andres roller og perspektiver. Flere av indikatorene som analyseres, herunder kompetanse, kapasitet og samhandling, kan være relevante både for prosesseffektivitet og kvalitet. Disse vurderes derfor fra ulike analytiske perspektiver. Under kriteriet prosesseffektivitet analyseres de med hensyn til fremdrift og flyt, mens de under kvalitetskriteriet vurderes ut fra betydningen for faglig forsvarlighet og kvaliteten på beslutningsgrunnlaget.

Mistenkte / siktede / tiltalte mindreårige sin rettssikkerhet i straffeprosessen (og Hurtigspor U18) handler om de rettslige garantiene som skal sikre statens behandling av dem - sentralt i den forbindelse er at den er lovlig, rettferdig og gir beskyttelse mot uriktige inngrep og uriktige domfellelser. Dette er grunnleggende rettigheter som alle som kommer i kontakt med straffeprosessen har, men som er viktig å fremheve også for barn. Videre understreker rettskilder som gjelder barn, særlig menneskerettighetene, at barn har særlige behov som må tas hensyn til for at de generelle rettighetsgarantiene skal få reelt innhold. Sentrale lovbestemmelser er Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3, som slår fast at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger

som berører barn. Retten til effektiv deltakelse står sentralt i litteraturen.[16] Dersom barnet skal få en rettferdig rettergang og reell mulighet til kontradiksjon, må det legges til rette for effektiv deltakelse. Dette forutsetter at straffeforfølgningen skjer på en måte som gjør at barnet forstår hva som skjer, herunder må barnet få informasjon på et forståelig språk, og de som møter barnet må ha tilstrekkelig og riktig kunnskap om hva barn har behov for. Disse måleindikatorene er undersøkt gjennom intervjuer med ungdom som har blitt dømt for lovbrudd etter at Hurtigspor U18 ble innført og med profesjonelle aktører som møter ungdommene underveis i straffeprosessen.

2.2 Datagrunnlag og analysemetoder

Evalueringen er gjennomført som en systematisk kartlegging av foreløpige resultater og konsekvenser av de lokale hurtigsporene og bygger i hovedsak på dokumentstudier, semi-strukturerte intervjuer, statistiske analyser og skriftlige spørsmål til aktørene. Vi har også gjort observasjoner på noen hovedforhandlinger og vi skisserer et illustrativt rammeverk av hvordan en nytte-kostnadsanalyse av saksbehandlingstid kan gjøres (se vedlegg). Det er ikke brukt kunstig intelligens til å analysere det innsamlede datamaterialet eller til å generere tekst i denne rapporten. OsloMet sin co-pilotløsning er ved to anledninger blitt brukt for å få en vurdering av strukturen på utkast til kapittel 9, 10 og 11.

2.2.1 Dokumentstudier

Vi har gjennomgått og analysert en rekke skriftlige kilder. Enkelte dokumenttyper er gjennomgått mer systematisk. Vi har:

- gjennomgått styringsdialogen mellom Justis- og beredskapsdepartementet og henholdsvis Domstoladministrasjonen, Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, Sekretariatet for konfliktrådene og Kriminalomsorgsdirektoratet (se særlig kap. 4).
- analysert rutinebeskrivelsene som de lokale samarbeidsgruppene har utarbeidet for å identifisere likheter og forskjeller (se kap. 5).

I tillegg har vi gått gjennom mange av malene og rutinebeskrivelsene som Oslo tingrett har utarbeidet. Vi har også sett til gjeldende lover og regler, inkludert forarbeider og lovkommentarene på lovdata, uttalelser fra FNs barnekomité, relevante stortingsmeldinger og offentlige utredninger.

2.2.2 Intervjuer

Vi har gjennomført semi-strukturerte intervjuer med 67 representanter fra politiet, påtalemyndigheten, tingrettene, kriminalomsorgen (inkludert friomsorgen), konfliktrådene, forsvarsadvokater og barneverntjenesten, jf. tabell 2.2. Hovedvekten av intervjuene er gjort i Oslo og Øst politidistrikt, supplert med intervjuer fra den pågående følgeforskningen av Hurtigspor U18 i Agder som gjennomføres av Universitetet i Agder. I tillegg ønsket vi å hente inn erfaringer fra de fire andre politidistriktene, primært deres erfaringer med å etablere lokalt hurtigspor. Derfor kontaktet vi en person fra hvert politidistrikt som hadde hatt en sentral rolle i de lokale arbeidsgruppene som ble etablert.

[16] Rap og Weijers (2014). Det finnes også relevante EMD-dommer, se f.eks. S.C. mot Storbritannia, dom 15. juni 2004, saksnummer 60958/00 avsnitt 29; V. mot Storbritannia, Storkammerdom 16. desember 1999, saksnummer 24888/94 avsnitt 86; og, T. mot Storbritannia, Storkammerdom 16. desember 1999, saksnummer 24724/94 avsnitt 84.

Tabell 2.2: Antall personer intervjuet, fordelt etter aktør og politidistrikt.

Aktør	Oslo	Øst	Agder	Annet politidistrikt	Sum
Politi	7	5	1	1	**14**
Påtalemyndighet	6	4	2	1	**13**
Tingrett	2	3	1	2	**8**
Kriminalomsorgen	4	5	6	-	**15**
Konfliktrådene	4	2	4	-	**10**
Forsvarsadvokat	3	-	-	-	**3**
Barneverntjeneste	2	2	-	-	**4**
Sum	**28**	**21**	**14**	**4**	**67**

Intervjuene ble tatt opp med diktafon og etterpå transkribert ved hjelp av transkripsjonsverktøyet Autotekst. Deretter ble de auto-transkriberte intervjureferatene korrekturlest av en av forskerne i prosjektgruppen. Intervjureferatene ble deretter analysert induktivt med tematiske koder ved hjelp av analyseprogrammet NVivo. I rapporten henviser vi til intervjuene med de profesjonelle aktørene med navn på aktør etterfulgt av et nummer, for eksempel påtalejurist 1, påtalejurist 2 osv. Mange av intervjuene ble gjennomført som gruppeintervjuer (som regel med to personer). Derfor er det ikke samsvar mellom det totale antallet informanter som oppgis i fotnotene og antallet som oppgis i tabellen.

Vi har også intervjuet 13 ungdom som har blitt dømt for lovbrudd etter at Hurtigspor U18 ble startet opp (nærmere beskrevet i kap. 7).

2.2.3 Skriftlige spørsmål

Vi har sendt skriftlige spørsmål om bemanning, organisering og kompetansetiltak til alle domstolene og politidistriktene (inkluderer påtalemyndigheten i politiet) som er i gang med Hurtigspor U18. Vi mottok svar på våre spørsmål fra seks av sju politidistrikt, elleve av 16 tingretter og tre av fem lagmannsretter. Vi har også sendt skriftlige spørsmål til de sentrale aktørene på nasjonalt nivå (Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene) om hva de mottatte hurtigspor-midlene har gått til.

2.2.4 Statistiske analyser

Vi har gjennomført ulike analyser av statistikk. Vi har gjort univariate og bivariate analyser av SSB sin kriminalitetsstatistikk ved hjelp av deres tjeneste microdata. Videre har vi gjort statistiske analyser av saksbehandlingstid og tilbakefall basert på politiet sin STRASAK-statistikk (nærmere beskrevet i kap. 9 og vedlegg). STRASAK-statistikken er vurdert som det mest egnede datasettet av tilgjengelige datasett for å kunne analysere flere faser av saksgangen og samtidig kunne kontrollere for andre forhold som for eksempel lovbruddstype. Vi har også gjennomført samfunnsøkonomiske nytte-kostnadsanalyser av saksbehandlingstiden (se vedlegg til rapporten). I tillegg har vi fått oversendt deskriptiv statistikk som vi har etterspurt fra Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene. Noe av dette danner grunnlag for tabeller i rapporten, mens det øvrige har vært viktig underlagsdokumentasjon for vårt arbeid.

2.2.5 Observasjoner av hovedforhandlinger

Vi har observert noen hovedforhandlinger i Agder tingrett og en i Oslo tingrett. Observasjonsstudiene er gjort for å få en rikere forståelse av sakskomplekset vi evaluerer.

3 Utviklingen i registrert kriminalitet og ilagte straffereaksjoner for unge

I dette kapitlet vil vi først gi en kort beskrivelse av utviklingen i registrert kriminalitet blant unge i alderen 15-17 år. Deretter vil vi analysere utviklingen av ilagte straffereaksjoner for denne aldersgruppen. Vi anvender SSBs kriminalstatistikk for våre analyser.

Når vi analyserer utviklingen i straffereaksjoner fra begynnelsen av 2000-tallet og frem til i dag ser vi flere interessante trender som vi mener det er viktig å være oppmerksomme på i videreutviklingen av Hurtigspor U18. Den politiske målsetningen med innføringen av Hurtigspor U18 var, slik vi forstår det, raskere reaksjon (se neste kap.). Et relevant spørsmål er om målet om kortere saksbehandlingstid kan forsterke de siste års trender i hvilke typer straffereaksjoner særlig påtalemyndighetene ilegger unge lovovertredere.

Kort fortalt fulgte utviklingen i straffereaksjoner i perioden 2000-2020 i stor grad myndighetenes føringer med mindre bruk av fengsel og forelegg, og mer bruk av samfunnsstraff, overføring av saker til konfliktråd, bruk av betingede påtaleunnlatelser og de nye ungdomsreaksjonene. Målet var å redusere bruken av straffereaksjoner man ikke trodde ville ha positiv effekt for unge lovbrytere og i stedet anvende reaksjoner som kunne hindre utvikling av kriminell løpebane.[17]

I perioden 2019-2025 har det skjedd en del endringer i påtalemyndighetens og domstolenes bruk av straffereaksjoner overfor unge lovovertredere. De siste årene har bruken av forelegg, og da særlig betinget bot, økt eller stabilisert seg. I tillegg har det vært en økning i antall ilagte påtaleunnlatelser uten vilkår og betinget påtaleunnlatelser *uten* særlige vilkår utover at lovovertreder skal begå nytt lovbrudd. Dette er reaksjoner uten noe innhold utover at personer registreres i politiets registrer[18], eller reaksjoner som først ikraftsettes hvis vedkommende begår nytt lovbrudd. Disse mildeste formene for reaksjon utgjør en betydelig andel av alle straffereaksjoner for ulike mindre alvorlige typer lovbrudd. Samtidig ser vi en nedgang i bruken av mekling i konfliktråd, og antall ungdomsoppfølginger holdes stabilt. De siste års utvikling bryter slik med tidligere trender på 2000-tallet. Analysene viser at endringene i ileggelse av straff skjer for ulike typer lovbrudd. Dette indikerer at endringene i type straffereaksjon som ilegges unge ikke er avgrenset til enkelte lovbruddsgrupper, men er overordnede endringer i påtalemyndighetens og domstolenes praksiser.

Målsetningen med dette kapitlet er først og fremst å beskrive omfanget av saker som er registrert av politiet og som politiet skal etterforske og eventuelt straffeforfølge.[19] Deretter vil vi beskrive utviklingen i hvilke typer straffereaksjoner påtalemyndigheten og domstolene ilegger unge lovovertredere. Først en kort analyse av perioden frem til 2020 for deretter en mer utdypende analyse av de siste års utvikling.

[17] Justis-og politidepartementet 2005–2008, 2009, St.meld. 20 2005–2006, NOU 2008:15.
[18] Påtaleunnlatelse anmerkes ikke på en ordinær politiattest, men kan stå på en uttømmende jf. politiregisterloven § 40 og § 41.
[19] Kapitelet gir ikke en utdypende analyse av utviklingen i barne- og ungdomskriminalitet. Det vil kreve bruk av flere kilder enn kriminalstatistikken (Thorsen, Lid og Stene, 2009). SSBs kriminalstatistikk inkluderer ikke henleggelser (fordi det er en saksavgjørelse, ikke en straffereaksjon) eller målinger av befolkningens opplevde trygghet, utsatthet for vold og lignende.

3.1 Færre unge siktes for kriminalitet, men antallet har økt noe de siste årene

Unge i alderen 15-17 år registreres i dag langt sjeldnere for å ha begått kriminalitet enn på begynnelsen av 2000-tallet. I 2024 ble 4 300 personer i alderen 15-17 år siktet for å ha begått minst ett lovbrudd. Dette utgjorde i overkant av 2 prosent av alle unge i alderen 15-17 år. I 2002-2005 var andelen nesten 4 prosent.[20] Det har altså vært en halvering i andelen unge som er siktet av politiet for å ha begått kriminalitet i løpet av denne 20-årsperioden.

Nedgangen var særlig stor i perioden 2007-2016, og gjaldt for de fleste typer lovbrudd. Etter dette har andelen som er siktet for lovbrudd variert. Først økte andelen noe, for deretter å bli noe lavere de aller siste årene når vi ser andelen siktede samlet sett.

Utviklingen fra 2016 har vært forskjellig for ulike typer lovbrudd. Butikknaskeri og andre vinningslovbrudd er den formen for kriminalitet unge tradisjonelt i størst grad blir siktet for. Siden 2016 har andelen siktede variert. I 2024 ble nesten 5 per 1000 innbyggere i alderen 15-17 år siktet med vinningslovbrudd som det mest alvorlige lovbruddet, som er om lag det samme som i 2016.

Andelen siktede for voldslovbrudd som hovedlovbrudd har økt siden 2016. I 2024 var andelen siktet for voldslovbrudd lignende som for vinningslovbrudd, nesten 5 per 1000 innbyggere. Hovedsakelig gjelder økningen for mindre alvorlige former for voldslovbrudd som kroppskrenkelser. De aller siste årene har det vært økning i siktede for mer alvorlige former, som kroppsskade.

Etter 2016 økte andelen unge i alderen 15-17 år som siktes for seksuallovbrudd. Andelen har de aller siste årene blitt noe lavere. I 2024 ble 1 per 1000 innbyggere i alderen 15-17 år siktet for seksuallovbrudd. Om lag 40 prosent ble siktet for voldtekt eller seksuell omgang med barn i alderen 14-15 år. [21] Siden 2016 er det siktede for andre typer seksuallovbrudd som har økt mest, som ulovlig deling av bilder.

Unge siktet for rusmiddellovbrudd, hovedsakelig narkotikalovbrudd, har de aller siste årene blitt kraftig redusert. I 2022-2024 ble mindre enn 2 per 1000 innbyggere i alderen 15-17 år siktet for rusmiddellovbrudd, som er mer enn en halvering fra omfanget årene tidligere.[22]

Siden 2016 har andel siktede for trafikklovbrudd økt. Tidligere var trafikklovbrudd den typen kriminalitet unge i størst grad ble siktet for etter tyveri. Nå er det om lag like mange som siktes for trafikklovbrudd som vold, i underkant av 5 per 1 000 innbyggere.

3.2 Straffereaksjoner ilagt unge lovovertredere

Utviklingen i straffereaksjoner påvirkes av utviklingen i omfanget av lovbrudd og hva slags type kriminalitet som registreres. Valg av straffereaksjon styres av straffelovens generelle regler om anvendelsesområdet for de ulike straffereaksjonene og av strafferammene i den enkelte straffebestemmelse. Alvorlige voldslovbrudd, som grov kroppskrenkelse, kan ilegges samfunnsstraff, ungdomsstraff og fengsel, mens mindre alvorlige voldslovbrudd kan ilegges mildere former for straffereaksjon som påtaleunnlatelse, forelegg og overføring til konfliktrådet. Nedgang i alvorlige former for kriminalitet vil langt på vei følges av reduksjon i

[20] For kapitel 3.1 er kilde om ikke annet er oppgitt: SSB Statistikkbanktabell 09415: Siktede personer, etter kjønn, år, alder og hovedlovbruddstype .
[21] SSB Statistikkbanktabell 09416: Siktede personer, etter hovedlovbruddstype, alder og år
[22] Statistikkbanktabell 09415: Siktede personer, etter kjønn, år, alder og hovedlovbruddstype.

bruk av alvorlige former for reaksjoner. Samtidig fastsetter påtalemyndigheten og domstolene straffereaksjoner basert på omstendighetene i saken. Forhold som har betydning for valg av reaksjon er gjerningspersonens alder, tidligere lovbrudds/straffehistorikk og hva som oppfattes som egnet reaksjon for personen.

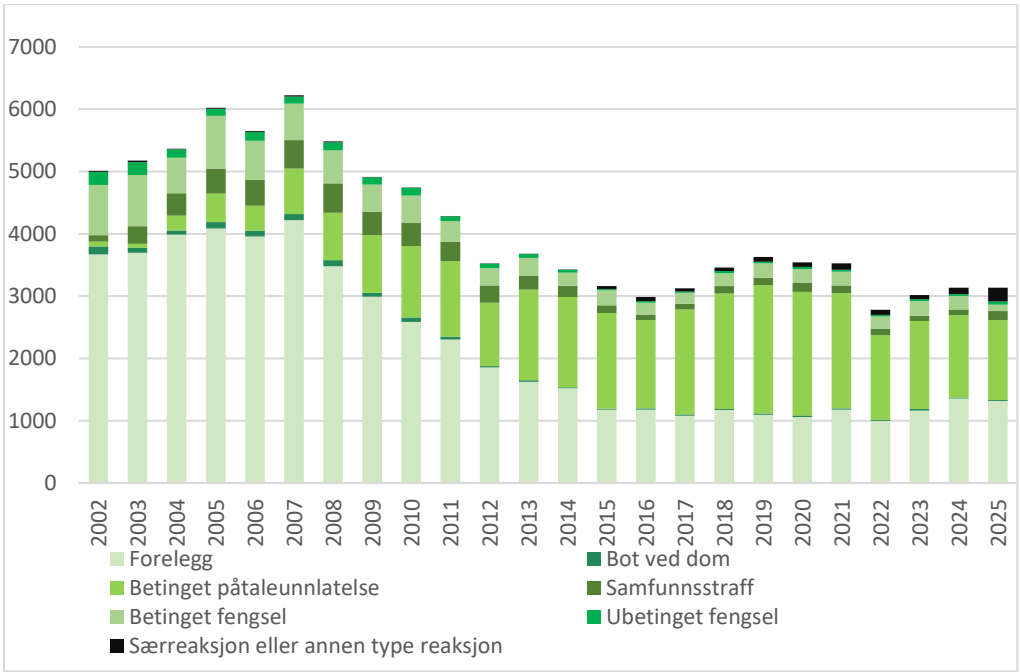
Som kommende analyse vil vise endres bruk av straffereaksjoner også av føringer fra myndighetene, og innføring av nye reaksjoner. For særlig påtalemyndigheten kan andre forhold som kapasitet og prioriteringer også påvirke omfanget.

Et relevant spørsmål for denne evalueringen er om innføringen av hurtigspor har betydning for særlig påtalemyndighetens valg av reaksjon. Denne analysen gir en beskrivelse av de rådende tendenser for ileggelse av straffereaksjoner i perioden hurtigspor innføres. Analysene synliggjør noen interessante trender som vi mener er meget relevante å være oppmerksomme på i videreutviklingen av hurtigspor. Å besvare spørsmålet i sin helhet krever data som ligger utenfor dette prosjektet.

3.3 Markante endringer i straffereaksjoner ilagt unge på 2000-tallet

Utviklingen i antall straffereaksjoner ilagt unge i alderen 15-17 år fra 2002-2025 kommer frem av figur 3.1. Utviklingen i antall straffereaksjoner følger den beskrevne utviklingen i antall unge som siktes for kriminalitet. Antall straffereaksjoner økte noe på begynnelsen av 2000-tallet, men fra 2007 til 2016 ble antall straffereaksjoner halvert.[23] Etter dette har antallet vært varierende, og antall reaksjoner har de siste årene igjen vært tilbake på det lave nivået i 2015-2017.

Figur 3.1: Antall straffereaksjoner etter type reaksjon ilagt 15-17 åringer i 2002-2025

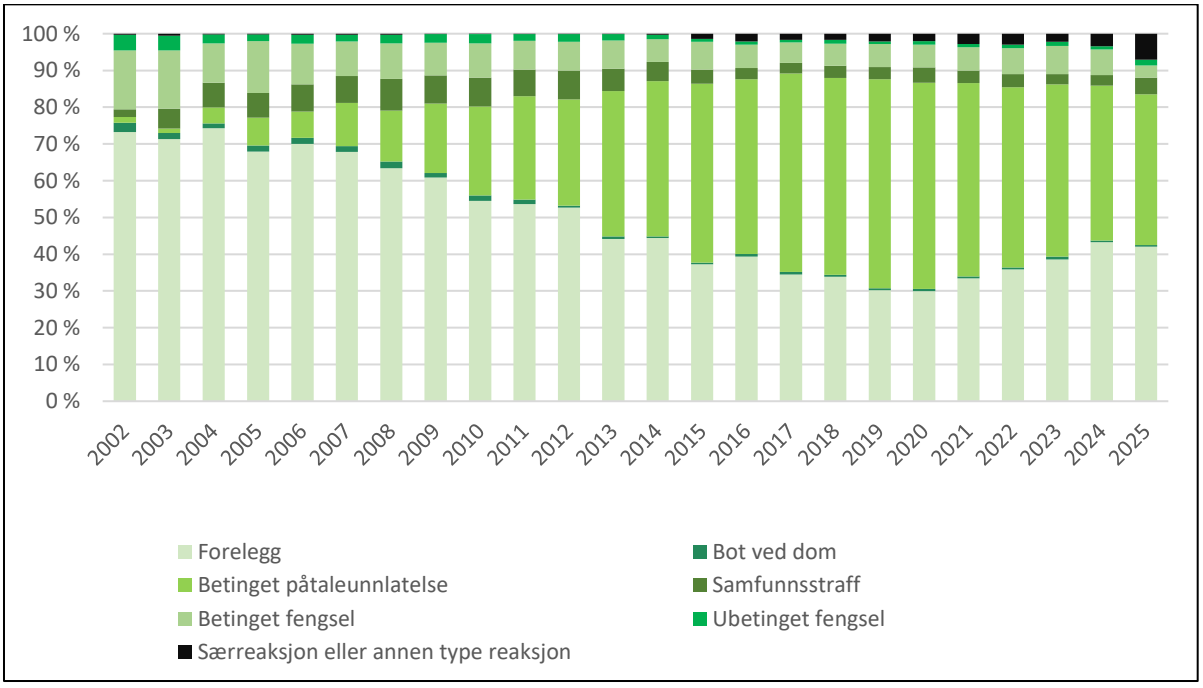

Kilde: SSB Statistikkbanken tabell 10623: Straffereaksjoner, etter reaksjonstype, alder, år[24]

[23] SSB Statbanktabell 10623: Straffereaksjoner, etter reaksjonstype, år, hovedlovbruddstype, alder og kjønn
[24] Ungdomsoppfølging inngår i betinget påtaleunnlatelse eller betinget fengsel, mens ungdomsstraff inngår i særreaksjon eller annen type reaksjon.

Utover 2000-tallet har det også vært en markant endring i hvilken type straffereaksjoner som ilegges unge lovovertredere.[25] Som figur 3.2 viser så har bruken av forelegg blitt kraftig redusert, mens betinget påtaleunnlatelse har økt betydelig. I tillegg var det en stor nedgang i bruk av ubetinget fengsel og mer bruk av samfunnsstraff og de nye ungdomsreaksjonene ungdomsoppfølging og ungdomsstraff som ble innført i 2014. Disse endringene følger i stor grad føringene som ble gitt av myndighetene, som etter tusenårsskiftet hadde tydelig målsetning om å endre reaksjoner mot unge lovbrytere.[26] Stor betydning for endringene, både i lovgivningen og straffeutmålingen, var inkorporeringen av FNs barnekonvensjon i norsk lov i 2003.[27] Det ble særlig pekt på at bruk av fengsel overfor barn kan være svært uheldig for barnets utvikling, og burde kun benyttes når det er særlig påkrevet. Samfunnsstraff ble presentert som et egnet alternativ til fengsel, da de kan bestå av samfunnsnyttig arbeid, programdeltakelse, behandling eller andre individuelle tiltak under kriminalomsorgens oppfølging for en bestemt periode. Overføring av saken til konfliktrådet og betinget påtaleunnlatelse ble også vurdert som egnede reaksjoner for ungdom. Ileggelse av forelegg ble vurdert som en lite hensiktsmessig reaksjon, og burde begrenses da denne type bøtestraff i mange tilfeller ville ha lite rehabiliterende virkning. Myndighetene vektla at innholdet i reaksjonene bedre skulle tilpasses ungdommens individuelle behov ved at vilkår ved straffeutmålingen ble "skreddersydd" til ungdommen.[28]

Figur 3.2: Andel straffereaksjon ilagt 15-17 åringer i 2002-2025

Kilde: SSB Statistikkbanken tabell 10623: Straffereaksjoner, etter reaksjonstype, alder, år[29]

[25] Lid (2016).
[26] Fornes (2021, s. 125 flg).
[27] Justis-og politidepartementet 2005–2008, 2009, St.meld. 20 2005–2006, NOU 2008:15.
[28] Disse føringene i handlingsplanen og stortingsmeldingen ble fulgt opp av Riksadvokaten i sitt årlige rundskriv om mål og prioriteringer i straffesaksbehandlingen fra 2006 (Riksadvokaten 2006). Flere viktige lovendringer for straff for aldersgruppen 15-17 år ble senere vedtatt. Straffeloven av 2005 (som først trådde i kraft i 2015) fastslo at ubetinget fengsel bare kunne idømmes når det var særlig påkrevd, en bestemmelse Høyesterett viste til allerede i 2007 (Rt. 2007, s. 252.) Minstetid for betinget påtaleunnlatelse ble redusert fra to år til 6, 12, 18 eller 24 måneder. I 2014 ble ungdomsstraff og ungdomsoppfølging i konfliktrådet innført som nye alternative straffereaksjoner (Prop. 135 L (2010-2011), Innst. 83 L 11-2012) og Prop. 57 L (2013-2014).
[29] Ungdomsoppfølging inngår i enten betinget påtaleunnlatelse eller betinget fengsel, mens ungdomsstraff inngår i særreaksjon eller annen type reaksjon.

3.4 Stadig endring i type straffereaksjoner

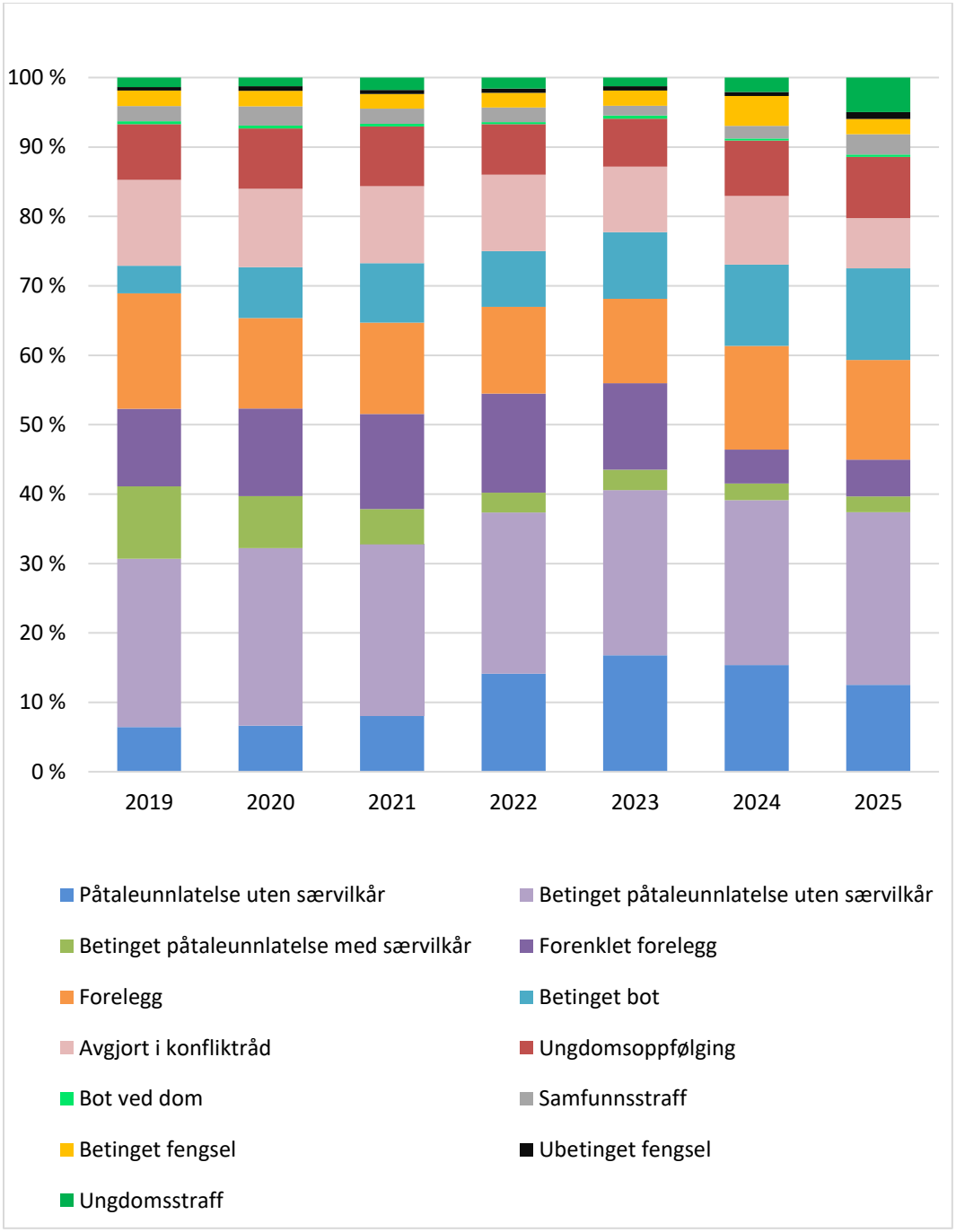
SSBs utvidelse av straffereaksjonsstatistikken fra 2019 gir muligheter for flere analyser av straff mot unge lovertredere. Statistikken fra 2019 er utvidet sammenliknet med tidligere år og inkluderer også overføring til konfliktråd etter straffeprosesslovens § 71 a, ubetinget påtaleunnlatelse etter straffeprosesslovens § 69, 1. ledd, samt straffeutmålingsfrafall etter straffeloven § 6. I tillegg har statistikken mer spesifisert informasjon om blant annet vilkår ved straffereaksjonen. Vi anvender den utvidede statistikken[30] til å gi en mer inngående beskrivelse av hva slags type straff unge lovertredere får og utviklingen i bruk av straffereaksjoner i denne perioden.

Antall straffereaksjoner ilagt unge i alderen 15-17 år har samlet sett i perioden 2019-2025 variert noe. I 2025 ble det i lagt totalt 4 700 reaksjoner, hvilket var noe lavere enn gjennomsnittet for de foregående årene. Når vi inkluderer forenklede forelegg er det trafikklovbrudd unge, som voksne, i størst grad straffes for. I 2025 ble det ilagt 1300 straffereaksjoner hvor trafikklovbrudd var det mest alvorlige lovbruddet, 1 050 straffereaksjoner hvor hovedlovbruddet var vold og mishandling, 900 straffereaksjoner hvor tyveri var hovedlovbruddet, 500 straffereaksjoner med rusmiddellovbrudd som hovedlovbrudd, og 118 straffereaksjoner ilagt for seksuallovbrudd som hovedlovbrudd.

I årene 2019-2025 har det vært vesentlige endringer i hvilke reaksjoner som er ilagt personer i alderen 15-17 år, og endringene er på noen områder en reversering av tidligere trender. Figur 3.3 viser utviklingen i ilagte straffereaksjoner for alle lovbrudd for årene 2019-2025, mens figur 3.4 viser utviklingen i type straffereaksjon innenfor noen av de mest sentrale lovbruddsgruppene. Samlet viser dem at en del endringer i straffereaksjoner ilagt unge lovovertredere skjer på tvers av type lovbrudd, og fremstår slik som mer overordnede endringer i hvilke typer straffereaksjoner som ilegges.

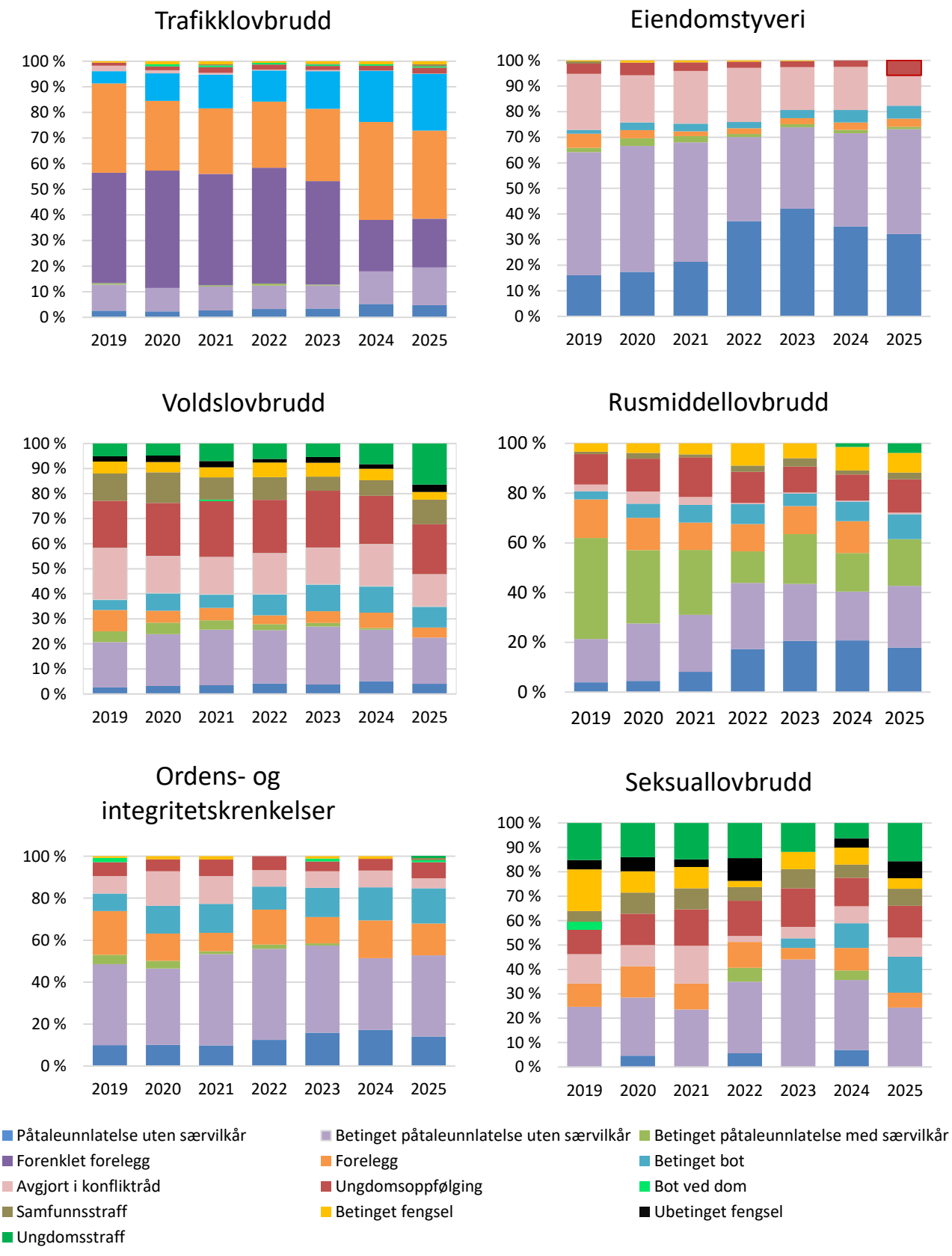
[30] For kapitel 3.4 er kilde om ikke annet er oppgitt: SSB Statistikkbanken tabell 13580: Straffereaksjoner og straffbare forhold, etter reaksjonstype, hovedlovbruddstype, alder og år

Figur 3.3: Andel type straffereaksjon ilagt 15-17 åringer i 2019-2025

Kilde: SSB Statistikkbanken tabell 13580: Straffereaksjoner og straffbare forhold, etter reaksjonstype, hovedlovbruddstype, alder og år

Figur 3.4: Andel typer straffereaksjon ilagt 15-17 åringer for utvalgte hovedlovbruddsgrupper i 2019-2025

Kilde: SSB Statistikkbanken tabell 13580: Straffereaksjoner og straffbare forhold, etter reaksjonstype, undertype reaksjon, hovedlovbruddstype, alder og år

Frem til 2019 var det, som tidligere vist, en betydelig nedgang i bruken av forelegg. Etter dette er forelegg reaksjonen som samlet sett har økt mest. I 2025 utgjorde forelegg nesten 30 prosent av alle straffereaksjoner overfor unge lovbrytere, og forelegg var igjen den mest brukte straffereaksjonen. Økningen i bruk av forelegg samlet sett skyldtes særlig mer bruk av forelegg for trafikklovbrudd. Mer enn halvparten av alle forelegg er ilagt trafikklovbrudd. Økningen må imidlertid sees i lys av foregående nedgang i bruk av forenklede forelegg for trafikklovbrudd, se figur 3.4. Forelegg brukes også for en del andre typer lovbrudd. I underkant av halvparten av alle forelegg ilegges for andre lovbrudd. Forelegg utgjorde om lag 20 prosent av alle reaksjoner for voldslovbrudd og 30 prosent for ordens- og integritetskrenkelser (se figur 3.4). Særlig for unge lovovertredere kan et forelegg gjøres betinget. Dette betyr at personen slipper å betale den ilagte boten dersom de betingelser påtalemyndigheten fastsetter blir overholdt.[31] Som det kommer frem av figur 3.4 har det vært en økende bruk av betinget bot særlig for trafikklovbrudd, men også for andre lovbrudd. Betinget bot utgjorde i 2025 nesten halvparten av de til sammen 1 300 ilagte foreleggene til unge lovovertredere.

Betinget påtaleunnlatelse ble utover 2000-tallet den klart dominerende straffereaksjonen (figur 3.2). Påtaleunnlatelse kan brukes når påtalemyndigheten mener at straffskyld kan bevises, men finner at særlige grunner taler mot strafforfølgning. Påtaleunnlatelse kan gis uten vilkår eller på bestemte vilkår. Dersom vilkårene brytes, kan saken tas opp igjen. Betinget påtaleunnlatelse gis på vilkår at personen i en gitt periode ikke gjør seg skyldig i nye lovbrudd. Påtalemyndigheten kan i tillegg stille en rekke andre særvilkår, (se tekstboks nedenfor), som ruskontroll, oppmøteplikt til samtaler, deltakelse i behandling, besøksforbud etc.

Siden 2019 har andel betinget påtaleunnlatelse blitt redusert. Totalt i 2025 ble det ilagt nesten 1 300 betinget påtaleunnlatelser, som utgjorde 27 prosent av alle ilagte straffereaksjoner. Betinget påtaleunnlatelse ble oftest ilagt for tyverier, men er også brukt overfor ordens- og integritetskrenkelser, vold, og rusmiddellovbrudd (figur 3.4). Av alle ilagte betinget påtaleunnlatelse var mer enn 90 prosent uten særskilte vilkår utover at ungdommen ikke skulle gjøre nytt lovbrudd. Det betyr at i ni av ti betingede påtaleunnlatelser ilagt unge er det ikke registrert noen særvilkår i straffen utover at personen ikke skal begå nytt lovbrudd. Ungdommen kan likevel ha fått oppfølging fra barnevern, politi eller helsevesen, men oppfølgingen er ikke formelt satt som et krav til den strafferettslige behandlingen.[32]

Nedgangen fra 2019 gjelder betinget påtaleunnlatelse med særvilkår, og det gjelder for flere lovbrudd (figur 3.4). Nedgangen har vært særlig stor for rusmiddellovbrudd. Tidligere ila påtalemyndigheten i stor grad betinget påtaleunnlatelser med vilkår som ruskontrakter, ruskontroll etc.[33] Men også for vold og orden- og integritetskrenkelser har det vært en betydelig nedgang. De siste to årene er det registrert svært få, eller ingen betinget påtaleunnlatelse med særvilkår for flere lovbruddsgrupper (figur 3.4).

Påtalemyndighetens bruk av påtaleunnlatelse uten vilkår, altså at det ikke settes noen betingelser ved reaksjonen, økte betydelig fra 2019 til 2023, men de nesten 600 påtaleunnlatelsene i 2025 var noen færre enn i 2023. Som figur 3.4 viser så har bruken av påtaleunnlatelse uten vilkår økt særlig for rus-, tyveri- og trafikklovbrudd.

I perioden fra 2019 til 2025 har antall saker påtalemyndigheten overførte til konfliktrådet til mekling for aldersgruppen 15-17 år blitt halvert når vi ser bort fra ungdomsoppfølging.

---

[31] Straffeloven § 53.
[32] Mohn (2021).
[33] Se også (Mohn, 2021).

Reduksjon i bruk av konfliktråd gjelder for flere typer lovbrudd, særlig for vold, tyveri og ordens- og integritetskrenkelser (figur 3.4).

I perioden 2019-2025 har antall ilagte ungdomsoppfølginger variert mellom 350 og 460 hvert år.[34] Dette utgjorde 8 prosent av alle straffereaksjoner i denne perioden. I 2025 ble om lag halvparten av alle ungdomsoppfølginger ilagt for vold, men også en del for tyveri, rusmiddellovbrudd og ordens- og integritetskrenkelser (figur 3.4).

Dette viser at de aller mildeste formene for reaksjoner påtalemyndigheten kan ilegge har samlet sett økt i perioden. Dette gjelder reaksjoner hvor påtalemyndigheten velger ikke å gå videre med saken selv om de mener de kan bevise straffeskyld (påtaleunnlatelse uten vilkår) eller at reaksjonen først iverksettes hvis betingelsene ikke overholdes (betinget forelegg og betinget påtaleunnlatelse uten vilkår).

Til sammen ble det i 2025 ilagt nesten 2 400 påtaleunnlatelser uten vilkår, betinget påtaleunnlatelse uten særvilkår og betinget bot. Disse utgjorde mer enn 60 prosent av alle reaksjoner påtalemyndigheten ila. De fleste reaksjoner som gis unge lovovertredere for en rekke ulike typer mindre alvorlige lovbrudd er altså ingen reaksjon med mindre de gjør et nytt lovbrudd.

Vesentlige endringer i domstolens straff av unge

Hvilke straffereaksjoner domstolene ila i perioden 2019-2025 er også endret. Som vist ovenfor brukte domstolene tidligere særlig samfunnsstraff og betinget fengsel.[35] I 2019-2025 ble det i de fleste årene ilagt i overkant av 100 reaksjoner for hver av disse typene straff. I 2025 ble betinget fengsel særlig brukt som reaksjon for vold og rusmiddellovbrudd, og for alvorlige trafikklovbrudd. Samfunnsstraff ble ilagt i hovedsak for voldslovbrudd (se figur 4). Antall ubetinget fengselsdommer var om lag 30 og holdt seg på det lave nivået som var i de foregående årene. I 2025 ble det i lagt 48 ubetingede fengselsdommer og vi må tilbake til 2013 for et høyere antall. De fleste ubetingede fengselsdommer av barn var for alvorlig vold- og seksuallovbrudd.

I perioden 2019 og 2023 var antall ilagte ungdomsstraff mellom 65 og 95 per år. Antall ungdomsstraffer økte betydelig etter lovendringene i 2024. I 2025 ble det ilagt 234 ungdomsstraffer.[36] Ungdomsstraff var dermed den klart mest brukte straffereaksjonen for unge lovbrytere ilagt av domstolen. Åtte av ti ungdomsstraffer var for vold, mens enkelte ble ilagt på bakgrunn av seksual-, rusmiddellovbrudd og noen få for ordens- og integritetskrenkelser (se figur 4).

[34] Antall registrerte ilagte ungdomsoppfølginger er noe lavere i SSB statistikker enn i Konfliktrådssekreteriatets egne årsrapporter, https://konfliktraadet.no/content/uploads/2026/06/Konfliktradets-arsrapport-2025_inkl-Riksrevisjonens-beretning-2025-1.pdf

[35] Betinget fengsel innebærer at gjennomføringen av fengselsstraffen utsettes i en prøvetid. Den domfelte må ikke begå nye straffbare handlinger i prøvetiden og kan i tillegg pålegges særvilkår. Dersom vilkårene brytes, kan retten beslutte at straffen helt eller delvis skal gjennomføres i fengsel.

[36] SSB statistikk for ungdomsstraff og Konfliktrådssekreteriatets egne statistikker er mer sammenfallende enn for ungdomsoppfølging, se https://konfliktraadet.no/content/uploads/2026/06/Konfliktradets-arsrapport-2025_inkl-Riksrevisjonens-beretning-2025-1.pdf

Ungdomsstraff kan idømmes lovbrytere som var under 18 år på handlingstidspunktet, når fengselsstraff ellers ville vært aktuell. I 2024 ble muligheten for bruk av ungdomsstraff utvidet til også omfatte tilfeller der det tidligere ble gitt betinget fengsel med særvilkår om ungdomsoppfølging. Ungdomsstraff skjer i regi av Konfliktrådet og bygger på en individuelt utformet ungdomsplan med tett oppfølging og gjenopprettende prosess. Gjennomføringstiden er normalt mellom 120 dager og to år, men kan i alvorlige saker settes til inntil tre år.

Ungdomsoppfølging ligner i innhold og prosess på ungdomsstraff (konfliktrådsloven kapittel IV), men med kortere gjennomføringstid og mindre inngripende tiltak som del av ungdomsplanen. Ungdomsoppfølging kunne tidligere besluttes av påtalemyndigheten enten som vilkår ved påtaleunnlatelse (strpl. § 69) eller ved overføring til konfliktrådet (strpl. § 71a). Domstolen kunne også fastsette ungdomsoppfølging som vilkår ved betinget fengsel (strl. §53). Etter lovendring i 2024 kan *kun* påtalemyndigheten beslutte overføring til ungdomsoppfølging i konfliktrådet.

Særvilkår ved betingede reaksjoner. Ved betinget fengsel, påtaleunnlatelse med vilkår og enkelte andre reaksjoner kan det fastsettes særvilkår. Slike vilkår kan blant annet være:

- møteplikt for politi, kriminalomsorg eller andre oppfølgingsinstanser
- ruskontroll eller krav om avholdenhet
- behandling for rus- eller atferdsproblemer
- deltakelse i utdanning, arbeid eller opplæring
- opphold på bestemt sted
- forbud mot kontakt med bestemte personer
- deltakelse i mekling gjennom konfliktråd
- andre individuelt tilpassede tiltak som motvirker ny kriminalitet

Formålet med særvilkårene er å redusere risikoen for ny kriminalitet og støtte rehabilitering og sosial integrering.

3.5 Oppsummering

Hvilke straffereaksjoner påtalemyndigheten og domstolene ilegger unge lovovertredere er stadig i endring, og fra 2000 til i dag ser vi konturene av flere trendskifter. Utviklingen i straffereaksjoner i perioden 2000-2020 fulgte i stor grad myndighetenes føringer med mindre bruk av fengsel og forelegg, og mer bruk av samfunnsstraff, overføring av saker til konfliktråd, bruk av betingede påtaleunnlatelser og de nye ungdomsreaksjonene. De siste års utvikling bryter med de tidligere trendene. Med økende bruk av forelegg, og da særlig betinget forelegg, påtaleunnlatelser uten vilkår og betinget påtaleunnlatelser *uten* særlige vilkår er tendensen i påtalemyndigheten mer bruk av reaksjoner uten noe innhold utover at personer registreres i politiets registrer, eller at reaksjoner først ikraftsettes hvis vedkommende begår nytt lovbrudd. [37]Dette viser at politi og påtalemyndigheten reagerer i hovedsak på mindre alvorlige lovbrudd med å gi ungdommen en ny sjanse. Det kan være vel

[37] Påtaleunnlatelse anmerkes ikke på en ordinær politiattest, men kan stå på en uttømmende jf. politiregisterloven § 40 og § 41.

så virkningsfullt som et forelegg eller andre inngripende reaksjoner.[38] De aller fleste lovbrudd unge begår og straffes for er mindre alvorlige, som mindre tyveri, mindre skadeverk og mindre alvorlig vold etc.

De siste års trender i bruk av straffereaksjoner er høyst relevant for Hurtigspor U18. Påtaleunnlatelser uten særlige vilkår, forelegg og betinget bot er reaksjoner som krever langt mindre oppfølging og ressurser fra politiet og samarbeidspartnere enn betinget påtaleunnlatelse med vilkår, overføring til mekling i konfliktråd og ungdomsoppfølging. Som vi vil beskrive nærmere i neste kapitel var en sentral målsetning med innføringen av Hurtigspor U18 raskere reaksjon. I en eventuell senere evaluering av Hurtigspor U18 kan det være relevant å undersøke om målet om kortere saksbehandlingstid virker inn på den observerte tendensen vi ser særlig i påtalemyndigheten om stadig mer bruk av de minst inngripende reaksjoner uten annet innhold enn at lovovertrederen registreres i politiets register.

[38] Westlund, O. & Shannon, D. (2024).

4 Bakgrunnen for Hurtigspor U18

Den 20. september 2024 fremmet Støre I-regjeringen, ved justisminister Emilie Enger Mehl (Sp), sin budsjettproposisjon for justissektoren i 2025. Budsjettproposisjonen inneholdt blant annet et forslag om «å etablere eit hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo der gjerningspersonen er under 18 år».[39] I det følgende ser vi nærmere på tre prosesser som var medvirkende for at regjeringen foreslo å etablere lokale hurtigspor, og den videre politiske oppfølgingen av det forslaget.

4.1 Utviklingsarbeid nedenfra

Siden 2017 har det pågått et utviklingsarbeid for å styrke kvaliteten på behandlingen av U18-sakene i Oslo tingrett. Formålet har vært jobbe mer i samsvar med barnekonvensjonens bestemmelser og anbefalingene fra FNs barnekomité.[40] I utviklingsarbeidet har Oslo tingrett jobbet for å tilpasse straffesakskjeden til barnets beste, som for eksempel å legge til rette for at sakene behandles i en atmosfære og et miljø som ikke er fremmedgjørende for siktede under 18 år. Som en del av utviklingsarbeidet har Oslo tingrett arrangert aktørmøter hvor representanter fra påtalemyndigheten i politiet, forsvarere, konfliktrådet og kriminalomsorgen har deltatt. Utover aktørmøtene har Oslo tingrett også tatt initiativ til og deltatt på møter med henholdsvis U18-påtalejuristene i Oslo-politiet og med straffegjennomførerne for å diskutere status og muligheter for videre utviklingsarbeid.

Oslo tingrett har vært en viktig pådriver nasjonalt. For det første ved å utarbeide en rekke maler, rutinebeskrivelser og annet veiledningsmateriell som er gjort tilgjengelig for øvrige domstoler på domstolenes intranett.[41] For det andre ved å holde kurs og foredrag om U18-saker for nye dommere og for forsvarere i regi av Advokatforeningen ved flere anledninger. For det tredje ved å være en tilgjengelig fagressurs og kontaktpunkt for øvrige domstoler og andre aktører når de har hatt spørsmål knyttet til saksbehandling av U18-saker, utviklingen av lokale hurtigspor og organiseringen av dette.

4.2 Kritikk utenfra

I 2019 ble ungdomsreaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging – som ble innført i 2014 – evaluert. Evalueringen pekte på flere forbedringsområder, blant annet lang saksbehandlingstid.[42] I 2018 tok det i gjennomsnitt 190 dager fra lovbrudd til oppfølgingen ble startet, herunder 67 dager fra Konfliktrådet mottok saken til oppfølging av ungdommen ble startet opp. Det var også stor variasjon mellom de ulike Konfliktrådskontorene.[43] Reaksjonene var utfordrende å gjennomføre blant annet på grunn av kravet om samtykke fra den tiltalte ungdommen og verge som kunne være ressurskrevende å innhente. På den annen side viste det seg at tiltalte noen ganger samtykket uten å forstå hva de samtykket til. Videre fant evalueringen at det var tidkrevende å få samlet alle aktørene til ungdomsstormøte (det som i dag heter ungdomsplanmøte), hvor en skulle legge en plan for gjennomføringen i dialog med ungdommen det gjaldt. Det var også vanskelig å finne egnede tiltak med ledig kapasitet. Et viktig suksesskriterium var å få systematisk oppfølging over tid

[39] Prop. 1 S (2024-2025), s. 13.
[40] Bech (2023, s. 416).
[41] Vi har fått oversendt mye av dette materialet. Det inneholdt 19 maler og 11 veiledere og lignende, samlet utgjorde det 243 sider.
[42] Andrews & Eide (2019).
[43] Andrews & Eide (2019, s. 10).

hvor ungdommen fikk et eller flere mennesker «å lene seg mot». Evalueringen fant ingen entydige tendenser når det gjaldt betydningen av gjenopprettende prosess.[44]

I tillegg til evalueringens kritiske anførsler kom det også flere rettsvitenskapelige bidrag som pekte på uklarheter og forbedringspotensialet i hvordan de nye ungdomsreaksjonene var regulert og ble praktisert. Fornes (2016) fant at vilkårene i ungdomsplanene for ungdomsstraffer (basert på de 36 dommene det første året) var svært vage, mens Holmboe (2016) stilte spørsmål ved hvordan den tiltaltes samtykke kunne være reelt og informert all den tid vilkårene i ungdomsplanen først ble bestemt *etter* at reaksjonen var endelig ilagt. I denne studien har vi undersøkt hva de ulike aktørene legger i barns rett til medvirkning i straffesaksprosessen.

4.3 Utviklingsarbeid ovenfra

Siden 2019 har det pågått en lengre utrednings- og utviklingsprosess som på mange måter beredte grunnen for at Oslo tingrett sitt utviklingsarbeid kunne få en nasjonal forankring i et stortingsvedtak om å etablere lokale hurtigspor. Det er grunn til å tro at dette utrednings- og utviklingsarbeidet var motivert av den omtalte 2019-evalueringen og annen faglig kritikk som var kommet.

Justis- og beredskapsdepartementet bestilte i 2020 og 2021 to fellesoppdrag fra det nasjonale nivået til de fem straffesakskjede-aktørene (Domstoladministrasjonen, riksadvokaten, Politidirektoratet, Kriminalomsorgen og Sekretariatet for konfliktrådene) som handlet om å redusere tidsbruk fra lovbrudd begås til oppstart av ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging. I det første oppdraget ble tidsbruken kartlagt, mens det i det andre oppdraget ble identifisert tidsbesparende tiltak som virksomhetene selv kunne iverksette.[45]

I perioden 2020-2022 utarbeidet departementet en rekke lovforslag vedrørende endringer i strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom, i hovedsak knyttet til reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.[46] I de to høringsnotatene som lå til grunn for lovforslagene var ikke begrepet «Hurtigspor» nevnt noe sted.

Lovforslagene materialiserte seg i to endringslover som trådte i kraft den 1. september og 1. desember 2024. Samlet førte disse lovendringene til flere endringer i straffeloven kapittel 8 a, som regulerer anvendelsen av ungdomsstraff, og forholdsvis omfattende endringer i konfliktrådsloven.[47] Et viktig formål med lovendringene var å redusere tidsbruken og effektivisere saksbehandlingen. De faglige innvendingene og kritikken som var blitt reist mot hvordan straffereaksjonene fungerte var også medvirkende. I forarbeidene er det vist til at formålet med lovendringene i 2024 i hovedsak var å forenkle det rettslige rammeverket for ungdomsreaksjonene, gi domstolene flere handlingsalternativer og gi større rom for

[44] Andrews & Eide, 2019 (s. 10–13).
[45] I 2020 gjennomførte Politidirektoratet, riksadvokaten, Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene et fellesoppdrag for departementet hvor de gjorde en felles analyse av tidsbruken fra lovbrudd begås til straffegjennomføringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging starter (også kjent som Tidsbrukrapporten). Året etter fikk de i oppdrag å følge opp Tidsbruktrapporten og ««arbeide på tvers med felles problemforståelse og omforente tiltak som virksomhetene selv kunne iverksette», med formål om å begrense tidsbruken fra lovbrudd til oppstart av reaksjonene» (Konfliktrådets årsrapport 2021, s. 76). Ett konkret eksempel er et nasjonalt utviklingsprosjekt i perioden 2020-2024 som bidro til en kvalitetsheving i praktiseringen av KOG ved at det nå skrives ett referat per ungdom i stedet for et felles referat for de tre til fire ungdommene som vanligvis diskuteres i samme møte.
[46] I høringsnotatet sendt ut i september 2020 stod det at formålet var «å innføre mer effektive virkemidler for å forebygge ny kriminalitet» (s. 13), mens det i høringsnotatet fra oktober 2022 stod det at hovedformålet med forslagene i 2020-notatet var «å forbedre ordningen med ungdomsstraff og ungdomsoppfølging» (s. 4).
[47] Lov 20. desember 2023 nr. 110 og lov 29. november 2024 nr. 73.

individuelle vurderinger, tilrettelegge for et bedre tverrsektorielt samarbeid og bygging av relasjoner rundt ungdommen, samt sikre god ivaretakelse av fornærmede.[48]

Av viktige lovendringer som er relevante i denne sammenheng kan nevnes:

- Muligheten for bruk av ungdomsstraff ble utvidet, slik at domstolen kan ilegge denne straffetypen i tilfeller der det tidligere ble gitt betinget fengsel med særvilkår om ungdomsoppfølging.
- Ungdomsstraff kan kombineres med ubetinget fengsel og rettighetstap så vel som ulike typer særvilkår.
- Samtykke-kravet i ungdomsstraffen ble fjernet.
- De tre samtykkekravene underveis i straffegjennomføringen (fastsettelse av tiltak i ungdomsplan, eventuelt etterfølgende endring og fastsetting av innskjerpingsvilkår ved brudd med plan) ble erstattet med en klageadgang over de vedtak som fattes under straffegjennomføringen.
- Saksgangen for de to ungdomsreaksjonene ble tydeligere ved at ileggelse av ungdomsoppfølging ble forbeholdt påtalemyndigheten.
- Flere endringer for å klargjøre reglene for avbrutt oppstart og reglene for brudd på vilkår i straffereaksjonen og håndteringen av disse.
- Retten til advokatbistand (betalt av det offentlige) under ungdomsplanmøte som inntil da gjaldt for ungdomsstraff ble utvidet til også å gjelde ungdomsoppfølging.[49]
- Det ble åpnet for noe mer fleksibilitet i bruken av PUM. Frem til 2024 het det at det «skal» gjennomføres PUM dersom det tas ut tiltale mot en person under 18. Med lovendringen ble «skal» erstattet med «bør».
- Koordineringsgruppen (KOG) ble lovregulert.

4.4 Politisk oppfølging

Mens begrepet «hurtigspor» ikke var omtalt i de to høringsnotatene fra departementet, fikk de som lyttet på *Politisk kvarter* på NRK P2 den 19. april 2023 høre at Oslo tingrett ønsket å starte en hurtigdomstol for ungdom.[50]

Høsten etter vedtok en enstemmig Justiskomité et anmodningsvedtak som ba regjeringen om å «fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre etableringen av et hurtigspor for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner som var under 18 år på handlingstidspunktet».[51] Det er verdt å merke seg hvordan anmodningsvedtaket beskrev hurtigsporet som «et hurtigspor for rask pådømmelse av lovbrudd». Oppmerksomheten var med andre ord rettet mot selve pådømmelsen, ikke straffeprosessen som sådan. Justisminister Mehl ba «Domstoladministrasjonen, i samarbeid med Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten og Sekretariatet for konfliktrådene, om å utrede

[48] Prop. 139 L (2022–2023) s. 10.
[49] Konfliktrådsloven § 24, 4. ledd.
[50] https://radio.nrk.no/podkast/politisk_kvarter/l_1a78d73e-e9ae-4ee8-b8d7-3ee9ae2ee85d. Advokatbladet lagde samme dag en nyhetssak som handlet om det samme (Fosaas & Schmidt, 2023).
[51] Vedtak nr. 159, 12. desember 2023.

etablering av et hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år».[52] Arbeidsgruppens rapport var klar i januar 2024, og i juni samme år kom departementet med en proposisjon som foreslo flere endringer i ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, som skulle medvirke positivt til å kunne etablere lokale hurtigspor.

4.5 Prøveprosjektet ble utvidet etter budsjettforhandlinger

Det som i regjeringens budsjettforslag var ment å være en prøveordning i Oslo ble gjennom budsjettforhandlingene mellom regjeringspartiene Ap og Sp og støttepartiet SV utvidet til også å gjelde Agder og Øst politidistrikt. Opposisjonen på Stortinget var kritisk til at regjeringen ikke gikk lenger, i betydningen å etablere lokale hurtigspor flere steder i landet - eller «hurtigdomstol» som flere av partiene omtalte det som i justiskomiteens budsjettinnstilling. Også regjeringspartiene og SV snakket om «hurtigdomstol». I sine generelle merknader til budsjettproposisjonen står det at de tre partiene er «enig om å utvide ordningen med hurtigdomstol for ungdom til to nye politidistrikt og å øke bemanningen i fengslene».[53]

I det vedtatte budsjettet for 2025 ble det bevilget 53,4 millioner kroner til etablering av lokale hurtigspor i Oslo, Øst og Agder politidistrikt. Disse midlene var fordelt mellom domstolene, friomsorgen, politiet og påtalemyndigheten i politiet og konfliktrådene. Pengene ble bevilget til det nasjonale nivået for disse aktørene (Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet, Politidirektoratet og Sekretariatet for Konfliktrådene), som så fordelte midlene videre. I revidert nasjonalbudsjett for 2025 ble det bevilget ytterligere 3,6 mill. kroner til domstolene og konfliktrådet, jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025), og det ble bevilget midler til Vest.

Lokalt var det flere som satte i gang nettverkssamarbeid mellom aktørene før de formelle budsjettbevilgningene var på plass. Foruten Oslo (jf. kap. 4.1) var Agder tidligst ute, med etablering av en samarbeidsgruppe allerede i januar 2024. Dette var nesten ett år før det ble klart at regionen ville bli tildelt hurtigspor-midler i 2025. Formell oppstart av Hurtigspor U18 i Agder var 15. august 2024. Også i Sør-Vest ble det etablert en samarbeidsgruppe i god tid før det ble tildelt hurtigspor-midler. Nærmere bestemt i mars 2025, mens det ble tildelt hurtigspor-midler i statsbudsjettet for 2026. Sør-øst kom senest i gang, med formell oppstart i mai 2026.

Den 20. februar 2025 fattet Stortinget et nytt enstemmig anmodningsvedtak om hurtigspor, hvor det ba regjeringen «innen 2026 legge til rette for implementering av hurtigspor for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner som var under 18 år på handlingstidspunktet, i de resterende politidistriktene».[54] Fire måneder senere kom regjeringens stortingsmelding *Straff som virker – straffegjennomføring for et tryggere Norge*. Der stod det at regjeringen ville «vurdere å utvide den særskilte innsatsen for hurtigere behandling av straffesaker der gjerningspersonen er under 18 år til landets øvrige politidistrikter».[55] Et første steg ble tatt i statsbudsjettet for 2026 hvor Stortinget vedtok å bevilge penger til etablering av lokale hurtigspor i ytterligere tre politidistrikt: Sør-Øst, Sør-Vest og Trøndelag politidistrikt.

---

[52] Brev fra justisministeren til Stortingets Justiskomité, datert 7. november 2023, s. 10. https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/innstillinger/stortinget/2023-2024/inns-202324-086l.pdf
[53] Innst. 6 S – (2024–2025, s. 5).
[54] Anmodningsvedtak nr. 480, 20. februar 2025.
[55] Meld. St. 31 (2024-2025), s. 115).

Den årlige budsjettbevilgningen til de fem straffesaksaktørene i form av varige midler var i 2026 på vel 123 millioner kroner. Varige midler betyr i denne sammenheng at det er en budsjettbevilgning som i utgangspunktet vil bli videreført de påfølgende budsjettår så sant regjeringen ikke foretar aktive omdisponeringer. Tabell 4.1 viser hvordan budsjettmidlene er fordelt mellom de fem aktørene og de sju geografiske områdene. Budsjettbevilgingene er utarbeidet av departementet basert på innspill fra virksomhetene om kostnader til arbeidet i ulike distrikt som departementet i neste omgang har gjort en vurdering av.[56]

Tabell 4.1: Oversikt årlig budsjettbevilgning til «hurtigspor» per 2026, fordelt etter aktør og region. Tall i 1 000 kr.[57]

Aktør, budsjettkap.	Agder, Oslo og Øst[58]	Vest[59]	Sør-Vest[60]	Sør-Øst[61]	Trøndelag[62]	**SUM**
Domstolene, 410.01	25 200	4 800	5 600	5 700	3 900	45 200[63]
Kriminalomsorgen, 430.01	7 400	2 250	1 050	2 150	2 150	15 000
Konfliktrådet, 433.01	8 343	2 500	2 500	5 000	3 125	21 468
Politiet, 440.01	10 300	5 100	5 100	5 100	5 100	30 700
Påtalemyndigheten i politiet, 443.01	7 000[64]	1 000	1 000	1 000	1 000	11 000
Juridisk bistand, 466.70	150	25	25	50	50	300
SUM	**58 393**	**15 675**	**15 275**	**19 000**	**15 325**	**123 668**

Som det fremgår av tabellen så er det domstolene som mottar mest med sine 45,2 millioner kroner. Det tilsvarer 37 prosent av de varige midlene. Deretter følger politiet med 30,7 millioner kroner, eller 41,7 millioner kroner om en tar med påtalemyndigheten i politiet, som tilsvarer 34 prosent av midlene. Konfliktrådet får 21,5 millioner kroner, mens Kriminalomsorgen får 15 millioner kroner i varige midler per 2026.[65] Posten Juridisk bistand på 300 000 kroner totalt er til å dekke en forventet økning i utgifter til offentlig forsvarer. Den forventede økningen skyldes at utvidet bruk av forsvarer har vært et viktig element i de lokale

[56] Justis- og beredskapsdepartementet, e-post av 24. september 2026.
[57] Oversikten er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet og mottatt per e-post den 24. mars, 2026.
[58] 53.4 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2025 (vedtatt av Stortinget desember 2024), jf. Prop. 1 S (2024–2025) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2024-2025). Av disse midlene var 51,3 mill. kroner varige, og er videreført fra og med 2026. I revidert nasjonalbudsjett 2025 (vedtatt av Stortinget juni 2025) ble det bevilget ytterligere 3,6 mill. kroner til domstolene og konfliktrådet, jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025). Midlene er videreført med helårseffekt (7,1 mill. kroner) fra og med statsbudsjett 2026.
[59] 13,6 mill. kroner ble bevilget ifm. RNB 2025 (vedtatt av Stortinget juni 2025) jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025). Helårseffekten av tiltaket, 15,7 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).
[60] 15,3 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).
[61] 19 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Innst. 6 S. (2025-2026).
[62] 15,3 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Innst. 6 S. (2025-2026).
[63] I 2026 fikk domstolene i tillegg 6,5 mill. kroner til konsolidering av allerede pågående arbeid, bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).
[64] 5 mill. kroner ble flyttet fra kap. 440.01 til kap. 443.01 ifm. RNB 2025, jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025). Endringen ble gjort varig ifm. budsjett 2026.
[65] I regjeringens budsjettforslag for 2027 er det foreslått å videreføre de 6,5 mill. kronene til domstolene som ikke er varige i 2026. I tillegg er det foreslått 6,9 mill. kroner til konfliktrådet.

hurtigsporene, i tillegg til at ungdom under 18 år som er ilagt ungdomsoppfølging fra og med 2024 hadde rett på advokatbistand (dekket av det offentlige) under Ungdomsplanmøte.[66]

4.6 Oppsummering

Regjeringens beslutning om å etablere lokale hurtigspor kom som et resultat av flerårig utviklingsarbeid nedenfra med Oslo tingrett i spissen kombinert med kritikk utenfra og et flerårig lovutviklingsarbeid vedrørende endringer i strafferettslige reaksjoner og tvangsmidler for ungdom, i hovedsak knyttet til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging og å forbedre disse.

Beslutningen om å etablere lokale hurtigspor virker å ha skjedd uten noe tydelig definert formål og innhold utover et politisk ønske om å sikre at U18-saker blir behandlet raskere slik at ungdom under 18 år som har begått lovbrudd raskt får en reaksjon.

[66] Konfliktrådsloven § 24, 4. ledd.

5 De lokale hurtigsporenes tverrfaglige aktørsamarbeid

Kapittelet beskriver hva som kjennetegner organiseringen av de lokale hurtigsporenes aktørsamarbeid. Først gjøres noen generelle observasjoner av likheter og forskjeller, før vi gir en nærmere beskrivelse av den tverrfaglige organiseringen i de tre politidistriktene som fikk bevilget midler over statsbudsjettet for 2025: Oslo, Agder og Øst.

5.1 Likheter og forskjeller i de lokale aktørsamarbeidene

I de fleste politidistriktene har tingretten hatt den styrende koordineringsrolle. Ett unntak er Trøndelag, hvor de har organisert seg med en koordineringsgruppe og en faggruppe. Sistnevnte møtes månedlig og i den er det et felles lederansvar mellom påtalemyndigheten i politiet, Konfliktrådet og Kriminalomsorgen.

Når det gjelder sammensetningen av de lokale tverrfaglige samarbeidsgruppene så er det også likheter og forskjeller, jamfør tabell 5.1. Her må det presiseres at tallene i tabellen er basert på informasjonen som står i rutinebeskrivelsene i de lokale hurtigsporenes startfase. Det kan ha skjedd endringer i sammensetningen på senere tidspunkt.

Tabell 5.1: De lokale tverrfaglige samarbeidsgruppenes sammensetning.[67]

Aktør	Antall
Tingrett	6
Påtalemyndigheten i politiet	6
Kriminalomsorgen	6
Konfliktrådet	6
Forsvarer(e)	6
Høyere påtalemyndighet	5
Politiet	3
Lagmannsretten	2
Barneverntjenesten	2

Det at de fire førstnevnte i tabellen har vært representert i alle de lokale samarbeidsgruppene er som forventet ettersom de alle har et formelt ansvar i ulike faser av straffesakskjeden. Forsvarersiden har også vært representert i alle gruppene. Et arbeid de, i motsetning til de øvrig involverte, ikke honoreres økonomisk for. Forsvarernes involvering underbygger et mer generelt inntrykk som er at forsvarer-rollen har stått sentralt i utviklingsarbeidet. Representanter fra politidistriktene, utenom påtalemyndigheten i politiet, har vært representert i begrenset grad. Det er ingen overraskelse da arbeidet med Hurtigspor U18 er noe som primært har omhandlet påtalejuristene i politiet. Samtidig er det viktig å få frem at politietterforskerne og -forebyggerne også spiller viktige og sentrale roller i etterforskingsfasen, men flere av de vi har intervjuet opplever at de er lite involvert i Hurtigspor U18 (se kap. 8).

[67] Opplysningene bygger i hovedsak på de rutinebeskrivelsene som samarbeidsgruppene har utarbeidet. Til forskjell fra de seks andre politidistriktene så foreligger det ikke en felles rutinebeskrivelse for Øst politidistrikt, som må ses i sammenheng med at det i Øst ikke heller er etablert ett tverrfaglig aktørsamarbeid, men flere lokale (se under Organiseringen av aktørsamarbeidet i Øst).

Det er mange likheter i de lokale rutinebeskrivelsene som de tverrfaglige samarbeidsgruppene har utarbeidet. De som kom i gang senere hentet gjerne inspirasjon fra de rutinebeskrivelsene som allerede fantes. Samtidig er det også noen forskjeller. Ett område hvor det er variasjon er hvordan de har valgt å avgrense virkeområdet for «sine» lokale hurtigspor. En variasjon går på hvor mye av straffesakskjeden de lokale hurtigsporene omhandler. Trøndelag har satt sluttidspunkt for Hurtigspor U18 til iverksetting av straff / reaksjon, mens hurtigsporene i Agder og Oslo skal følge ungdommene tett «fra det første lovbruddet til straffen er fullført».[68] I Vest, Sør-Øst og Sør-Vest er rutinebeskrivelsene delt inn i fem faser, hvor den siste lyder «Iverksettelse: fra domsavsigelse til iverksettelse av straffereaksjon og straffegjennomføring». Det ligner på avgrensningen Trøndelag har valgt.[69] En annen variasjon går på om de under den kriminelle lavalder inkluderes eller ikke. I Oslo, Vest og Sør-Øst er U15-sakene omtalt og inkludert, mens «U15» ikke er omtalt i Trøndelag og Sør-Vest sine. Dette til tross for at Justisdepartementet i sitt tildelingsbrev til Konfliktrådet for 2026 slår fast at hurtigspor også inkluderer «barn i aldersgruppen 12 til 15 år».[70] I Agder var U15 opprinnelig ikke med, men er siden tatt inn.

Et annet område hvor det var lokal variasjon gjaldt tidsfrister. For eksempel har noen mål om at tingretten skal beramme hovedforhandling innen 30 dager, mens det generelle kravet er seks uker som betyr en differanse på tolv dager. Noen tingretter har planmøte for alle U18-saker, en har det for de hovedforhandlingene som varer to dager eller mer, mens atter en annen skal gjøre det når det anses hensiktsmessig. I Oslo tingrett har de som hovedregel ikke planmøter i saker som varer under fem dager.[71] For iverksetting av samfunnsstraff og ungdomsstraff er det nasjonalt satt mål om at det skal gå maks 50 dager fra henholdsvis friomsorg og konfliktråd mottar saken til de har formell oppstart for straffegjennomføringen. Noen steder har de også satt mer ambisiøse frister enn det nasjonale målet om at straffen skal starte opp innen det er gått 50 dager fra konfliktråd (ved ungdomsstraff og ungdomsoppfølging) eller friomsorgskontor (ved samfunnsstraff) mottar ny sak. På de 50 dagene skal straffegjennomførerne blant annet kartlegge ungdommens behov, utfordringer og styrker, kontakte tiltaksapparatet og sette sammen ungdommens oppfølgingsteam (ungdomsstraff / ungdomsoppfølging) eller ansvarsgruppe (samfunnsstraff). I Øst og Vest har de mål om at samfunnsstraff skal iverksettes innen en måned etter avsagt dom, mens det i Trøndelag er mål om at ungdomsoppfølging skal iverksettes innen 41 dager.

5.2 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Oslo

Aktørsamarbeidet i Oslo består i dag av politiet, påtalemyndigheten i politiet og Øst statsadvokatembete; domstolen (både tingrett og lagmannsrett); Konfliktrådet Oslo, Oslo friomsorgskontor, og Kriminalomsorgen Region øst; forsvarere, Oslo kommune ved byrådsavdelingen for sosiale tjenester samt bydelsbarnevernet og barnevernsavdelingen med ansvar for institusjonsplasseringer (Barne- og familieetaten). Oslo var tidlig ute med å definere alle under 18 år som en del av hurtigsporet.

Oslo kommune ble med i samarbeidet fra våren 2025, noe som er viktig for å kunne gi et mer reelt innhold i straffereaksjonene samfunnsstraff og ungdomsstraff.[72] I 2026 ble Asker og Bærum tingrett også innlemmet i Oslos hurtigspor. Dette ble gjort for å spare tid for

[68] Hurtigspor for U18-saker i Oslo, s. 3.
[69] På konkret spørsmål om dette har representant fra arbeidsgruppen i Sør-øst bekreftet at det er slik de har avgrenset det.
[70] (Justis- og politidepartementet, 2026, s. 7).
[71] Selv om fem dager er hovedregelen åpnes det for planmøter også i saker som varer kortere, da enten fordi retten, forsvarere eller påtalemyndigheten anser det hensiktsmessig. Det kan for eksempel være fordi saken er knyttet opp mot gjengkonflikter, eller fordi det er mange tiltalte og/eller fornærmede som gjør at det kan være behov for ekstra sikkerhetstiltak.
[72] Referat – Aktørmøte for Nasjonalt Hurtigspor i domstolene – 16. desember, 2025, s. 4.

samarbeidsaktørene så de ikke må delta i et samarbeidsnettverk til. En utfordring er at det blir flere barnevernstjenester og kommuner å samarbeide med for de andre aktørene.

Aktørsamarbeidet foregår primært gjennom regelmessige aktørmøter (omtrent en gang i halvåret), hvor aktørene oppdaterer hverandre på interne prosesser, utveksler erfaringer om hvordan det tverrfaglige samarbeidet går og diskuterer aktuelle forbedringstiltak.

For å bedre samhandlingen mellom aktørene er det konkretisert noen felles tiltak, herunder konkrete tekniske tiltak for å sikre raskere saksgang (i påvente av bedre digital samhandlingsløsning mellom aktørene i straffesakskjeden). Ett tiltak er å merke alle saker og oversendelser knyttet U18-sakene med «U18». Et annet tiltak er å etablere et eget U18 postmottak, og sørge for at postmottaket betjenes. Rutinebeskrivelsen fremhever viktigheten av å ha med politiets forebyggende enheter, fordi de er «en sentral bidragsyter med hensyn til vurdering av om det er aktuelt med særvilkår og hvordan dette bør følges opp, om saker bør forenes eller deles opp, og i forbindelse med den konkrete straffegjennomføringen».[73]

Oslo tingrett koordinerer aktørsamarbeidet og gjør det nødvendige for- og etterarbeidet i forbindelse med møtene, i tillegg til å være vertskap.

5.3 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Agder

Aktørsamarbeidet i Agder består av representanter fra Agder tingrett, politiet ved etterforskning, påtalemyndigheten i politiet og forebyggende enhet, Statsadvokatembetet, Konfliktrådet, Kriminalomsorgen ved Ungdomsenheten ved Agder fengsel, Evje og friomsorgen, samt representanter fra de faste forsvarerne i Agder tingrett. Barnevernet har vært representert på enkelte av møtene, og deres rolle har vært et tilbakevendende tema. I de første møtene ble det diskutert at barnevernet kom sent inn i saker, samt at rutinene var lite kjent og svakt forankret i kommunene. I 2025 ble det bestemt at leder for Agder barnevernsforum skal inngå som fast representant i samarbeidsgruppa.

Agder tingrett koordinerer og er vertskap for samarbeidsmøtene. Tingretten har også hatt en viktig rolle i utviklingen av rutiner med utgangspunkt i både egne erfaringer og erfaringene fra Oslo, blant annet når det gjelder forsvareroppnevning, forhåndsberamming og planmøter, innkallinger og behandling av bruddsaker.

Samarbeidsgruppen for Hurtigspor U18 møtes to ganger i året, i juni og november. På møtene rapporterer alle aktørene på status og tidsbruk, og oppdaterer hverandre på eventuelle prosesser og utfordringer av relevans. Her diskuteres også videreutvikling og mulige forbedringstiltak av det tverrfaglige samarbeidet. I november 2025 ble det besluttet at U15-saker også skal inkluderes i prosjektet. I 2026 har det blant annet blitt diskutert om samarbeidsgruppen skal utvides til å inkludere øvrige offentlige tjenester som psykisk helse og rusbehandling, og videre hvordan ungdom kan følges opp mens straffesaksprosessen pågår og etter varetekt og soning.

5.4 Organiseringen av aktørsamarbeidet i Øst

Da vi gjennomførte denne evalueringen (mars-oktober 2026) fantes det ikke ett felles aktørsamarbeid som gjaldt for hele Øst politidistrikt, og heller ikke én felles rutinebeskrivelse. Politidistrikt Øst har organisatoriske betingelser som skiller seg fra Oslo og Agder. En utfordring er at det er variasjon i de ulike aktørenes geografiske inndeling, noe som

[73] Hurtigspor for U18-saker i Oslo. Fullstendig beskrivelse (datert februar 2025), s. 24.

vanskeliggjør mulighetene for å utvikle ett felles tverretatlig aktørsamarbeid. Politidistriktet er organisert i to geografiske driftsenheter, men er delt inn i tre allmennseksjoner (nord, midt, sør) med hver sine U18-påtalejurister. Hele Østfold (12 kommuner) og det meste av Akershus (29 kommuner) inngår i politidistriktet. De to siste Akershus-kommunene (Asker og Bærum) sogner til Oslo politidistrikt. Videre finnes det tre tingretter i politidistriktet (Follo og Nordre Østfold, Romerike og Glåmdal, Søndre Østfold), to friomsorgskontor-regioner og to konfliktrådskontor. Det er fire interkommunale samarbeid om akuttbarnevakt pluss et kommunalt, og det er et knippe statlige barnevernsinstitusjoner.

I begynnelsen av 2025 ble det holdt et møte hvor representanter fra påtalemyndigheten i politidistriktet og de tre tingrettene deltok. På møtet ble det enighet om noen felles utfordringer og prosedyrer, og at den videre dialogen skulle føres mellom de respektive tingrettene og påtalejuristene som hadde ansvaret for U18-saker. Det er variasjon i både frekvens og form på det aktørsamarbeidet de tre tingrettene har initiert. Det mest omfattende aktørsamarbeidet koordineres av Romerike og Glåmdal tingrett, som har arrangert regelmessige samrådsmøter (fire i 2025 og tre i 2026) med påtalemyndigheten i politiet, Øst statsadvokatembete, konfliktrådet og friomsorgen og hvor det etter hvert også har koplet på de tre største barneverntjenestene i deres region. Politiet ved forebyggende er også etter hvert bragt inn i samarbeidet. Aktørsamarbeidet i de to andre tingrettene er mindre omfattende og flere vi har vært i kontakt med opplever at det ikke eksisterer noe reelt aktørsamarbeid hvor de fem aktørene i straffesakskjeden er representert. De samme personene etterlyser at noen har et formelt koordineringsansvar og at det etableres et bredt aktørsamarbeid på linje med Oslo.

5.5 Oppsummering

Det er etablert lokale aktørsamarbeid mange steder. Basert på en gjennomgang av rutinebeskrivelsene, samt intervjuer i Oslo, Agder og Øst er det to ting som går igjen.

For det første, etablering av en tverrfaglig samarbeidsgruppe som har møttes flere ganger. Hvor formalisert samarbeidsgruppen er, hvor hyppig de møtes og hva slags rolle samarbeidsgruppen har varierer. Samarbeidsgruppene i Oslo, Agder og Romerike og Glåmdal i Øst politidistrikt fungerer som et forum for erfaringsutveksling og ser ut til å ha en koordinerende funksjon ved å bli enige om hvordan og i hvilken grad samhandlingen på tvers skal formaliseres (instrukser, veiledere, rutiner etc) og foregå i praksis.

For det andre, utarbeidelsen av et felles dokument – rutine, retningslinje / beskrivelse – som beskriver rutinene for det lokale Hurtigspor U18 i sitt distrikt, herunder egne og fellestiltak, frister og ulike hensyn i de ulike fasene. Rutinen har typisk blitt utarbeidet av den tverrfaglige samarbeidsgruppen eller noen fra den gruppen, eventuelt med noen andre aktører i tillegg. Selv om det er mange likheter og overlapp i rutinebeskrivelsene, er det også noen viktige forskjeller, som avgrensningen av Hurtigspor U18 sitt virkeområde (straffegjennomføring og U15-saker) og hvilke frister som skal gjelde.

Noe variasjon er naturlig ettersom omfanget av U18-saker varierer rundt om i landet og aktørene har ulik geografisk inndeling. Den observerte variasjonen reiser likevel et mer grunnleggende spørsmål om hvorvidt den lokale variasjonen kan rokke ved prinsippet om likebehandling, og om det er behov for nasjonale tiltak for å unngå dette.

6 Intern organisering, kapasitet og kompetanse

Hva er aktørenes hovedoppgaver i Hurtigspor U18, og hvordan har de organisert behandlingen av U18-sakene? Hvor mange stillinger har de tildelte hurtigspor-midlene resultert i? Og i hvilken grad er det lagt til rette for kompetansebygging og -utvikling for de som jobber med U18-saker?

Dette kapittelet belyser disse spørsmålene gjennom analyser av aktørenes organisering, kapasitet og kompetanse. Vurderingen av aktørenes organisering og kompetanse kan ses i lys av anbefalinger fra FNs barnekomité om hvordan rettssystemet bør innrettes for barn som er mistenkt for eller har begått lovbrudd. For å sikre et helhetlig rettssystem for behandling av barn anbefaler komiteen at «det opprettes spesialiserte enheter i politi, rettsvesen og påtalemyndighet, samt spesialiserte forsvarere eller andre representanter som gir juridisk eller annen egnet bistand til barnet».[74]

Alle de fem aktørene i straffesakskjeden er omtalt, men hovedvekten av analysen ligger på de tre aktørene i straffesakskjeden som er mest sentrale forut for straffegjennomføringen: politiet som gjennomfører etterforskingen; påtalemyndigheten, som følger opp sakene påtalemessig; og domstolene, som behandler sakene dersom de bringes inn for retten. Denne vektingen har sammenheng med avgrensningene som er gjort for evalueringen (se kap. 1). Omtalen av Kriminalomsorgen og Konfliktrådet inkluderer enkle beskrivelser av deres ansvar i straffegjennomføringen, som ikke er en del av evalueringen, samt utarbeiding av PUM og koordinering av KOG (jamfør også kap. 1.4). Dette er tatt med for å synliggjøre deres oppgaver i Hurtigspor U18.

6.1 Politiet

Politiet har to hovedoppgaver knyttet til ungdom i konflikt med loven: å jobbe forebyggende i det polisiære sporet og å etterforske alle lovbrudd begått av barn og ungdom under 18 år under ledelse av påtalemyndigheten.[75] Evalueringen er avgrenset til straffesakskjeden og våre undersøkelser har derfor vært rettet mot politiets arbeid i etterforskingsfasen.

Politidistriktene har egne «U18-etterforskere» som har etterforsking av U18-saker som hovedoppgave. Disse er organisert i politidistriktenes geografiske driftsenheter, som regel på allmennavsnitt /-seksjon. I Vest politidistrikt er de organisert faglig som en gruppe under Avsnitt for kriminalitetsforebygging ved Bergen sentrum politistasjon, og i Sør-Vest er de organisert i et felles storbyprosjekt mellom Stavanger og Sandnes.

Oslo og Øst politidistrikt har flest dedikerte U18-etterforskere, henholdsvis 32 og 23. Enhet Øst i Oslo er i en særstilling med 15 U18-etterforskere. Som tabell 6.1 viser så har hurtigspor-midler resultert i nyansettelser av en eller flere «U18-ettereforskere» i alle politidistrikt. I Agder og Sør-Vest har politidistriktene opprettet ekstra stillingshjemler i tillegg til det som har vært dekket av hurtigspor-midler. Dette er et eksempel på hvordan hurtigspor-satsingen i noen tilfeller har generert mer enn de øremerkede budsjettmidlene over det årlige statsbudsjettet. På den annen side har vi fått høre fra noen politietterforskere at de i perioder må jobbe med andre oppgaver enn U18-sakene. Det kan for eksempel være andre straffesaker som har A-prioritet, eller helt andre ting som for eksempel å sitte på

[74] FNs barnekomité kommentar nr. 24, punkt 106.
[75] Straffeprosessloven § 225.

kriminalvakten.[76] Når det skjer alvorlige hendelser opplever flere distrikt at U18-ressursene må bidra inn i annen etterforskning og etterlyser en reell øremerking av U18-midlene.

Tabell 6.1: U18-etterforskerne i politidistriktene. Antall og kompetansekrav.[77]

	Agder	Oslo	Øst	Sør-Vest	Vest	Trøndelag
Antall politietterforskere med U18-saker som hovedoppgave (per juni 2026)	8	32	23	8	5	2
- antall etablert etter nov. 2024	6	5	3[78]	6	5	2
- antall av disse finansiert med «hurtigspor»-midler	4	Ikke oppgitt antall[79]	3 (delvis)	1	5	2
Særskilte kompetansekrav	Ett	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

Det har i liten grad vært stilt særskilte kompetansekrav ved rekruttering av U18-etterforskere. I *Riksadvokatens retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak* fremgår det at både etterforskingsledelsen og avhører skal ha tilstrekkelig kompetanse om avhør av barn og særlig sårbare personer. Som et minimum bør de ha gjennomført obligatorisk opplæring i avhør av mistenkte barn.[80]

To etterforskningsfaglige ledere vi har intervjuet, vurderte at det ikke er realistisk at alle U18-etterforskere kan oppfylle disse forventningene. De viser til høy turnover blant etterforskerne, at mange nyansatte er relativt unge og derfor ennå ikke har hatt anledning til å gjennomføre relevant utdanning, samt at det til nå har vært et krav om fullført videreutdanning i etterforsking for å kunne ta andre etterforskingsrelaterte EVU-kurs ved Politihøgskolen.[81]

Ett unntak fra fraværet av kompetansekrav er to av de geografiske driftsenhetene i Agder som har krav om at etterforskerne må gjennomgå den obligatoriske opplæringen fra 2021 med gjennomgang av avhør, herunder avhør av mistenkte barn. I et politidistrikt hadde de «erfaring eller utdannelse innen etterforskning av U18 saker eller kriminalitetsforebygging» som ønsket kvalifikasjon ved første utlysing sommeren 2025. Akkurat hva som menes her er vi usikre på ettersom det ikke finnes noen egen utdanning for etterforskning av U18-saker. Men på grunn av arbeidsmarkedssituasjonen (få ledige politiutdannede i arbeidsmarkedet) ble det ønskede kvalifikasjonskravet tatt bort av det omtalte politidistriktet da neste utlysning ble gjort etter nyttår i 2026. Det er grunn til å tro at et krevende arbeidsmarked er noe av årsaken til at ikke flere har satt særskilte kompetansekrav. Flere av de politietterforskningsfaglige lederne som vi intervjuet fortalte om store rekrutteringsutfordringer på U18-området.[82]

Opplæringen av U18-etterforskerne skjer stort sett ved at de mer erfarne lærer de yngre eller at en av etterforskingslederne gjør det. Flere beskrev opplæringen som «learning by doing».[83] Få politidistrikt rapporterte om opplæring av U18-etterforskerne som er formalisert

[76] Politietterforsker 7.
[77] Sør-Øst politidistrikt er ikke inkludert i tabellen fordi det ikke besvarte vår henvendelse.
[78] Tre politietterforskningsledere (PEL) i tillegg til at det er "utpekt en del etterforskere som bare skal jobbe med U-18 saker", skriver Øst politidistrikt.
[79] Politidistriktet rapporterer at: «Etterforskningsseksjonen Enhet øst er tildelt en million kroner både i 2025 og 2026. Enhet vest og Enhet sentrum er tildelt kr 750.000 hver som er tildelt etterforskningsseksjonene der både i 2025 og 2026.»
[80] Punkt 8.1.1. i Riksadvokatens Retningslinjer for politiavhør av barn og særlig sårbare personer som mistenkt i straffesak.
[81] Politietterforsker 2 og 5.
[82] Politietterforsker 2.
[83] Politietterforsker 1, 3, 6 og 7.

og satt i system. Enkelte politidistrikt beskrev enkelttiltak som å gjennomgå en papirøvelse, eller å gi opplæring med hovedvekt på avhør av mindreårige og straffereaksjoner ved behov.

Ett politidistrikt beskrev et mer innholdsrikt internt undervisningsopplegg med «grundig opplæring og coaching av straffesakskoordinatoren» og at både erfarne forebyggere, påtaleansvarlige i U18-saker og Konfliktrådet ga opplæring på relevante saksområder. Dette ble gjort fordi de nyansatte etterforskerne var «relativt unge og uerfarne». Ellers viste flere av politidistriktene til at de prøver å legge til rette for at U18-etterforskerne kan delta på relevante konferanser og kurs. Samtidig var det noen av etterforskerne vi intervjuet som opplevde at de sjelden fikk den type muligheter og opplevde å være «litt glemt».[84]

6.2 Påtalemyndigheten

Påtalemyndigheten i Norge har tre nivåer: riksadvokaten, statsadvokatene og påtalemyndigheten i politiet. De to øverste nivåene utgjør den høyere påtalemyndighet, mens sistnevnte utgjør den lavere påtalemyndigheten. Det er påtalemyndigheten i politiet som har ansvaret for den påtalemessige oppfølgingen av de fleste straffesaker uavhengig av gjerningspersonens alder, mens statsadvokaten har påtalekompetansen i de mer alvorlige sakene, og iretteføre mange av disse, jamfør straffeprosessloven kap. 7.

I de regionale statsadvokatembetene så har de ikke utpekt bestemte statsadvokater til å føre U18-sakene som kommer inn. Det er generalistprinsippet som gjelder i behandlingen av enkeltsaker, også i U18-sakene. Derimot er det en til to fra hvert av embetene som følger opp de lokale hurtigsporene i sin teig, for eksempel ved å delta på møter, holde oversikt over retts- og saksutviklingen. I Agder har statsadvokatembetet, i forbindelse med omorganisering, nylig skilt ut en egen gruppe blant statsadvokatene som skal være ansvarlige for oppfølging av U18-sakene. Gruppen skal drive med fagutvikling og kompetanseheving, også for påtalejuristene.

Når det gjelder påtalemyndigheten i politidistriktene så har de dedikert personell som primært jobber med U18-saker. Disse er organisert i Felles enhet for påtale, men det varierer mellom politidistriktene hvilken seksjon de ligger under, og det varierer også noe mellom politidistriktene om det er påtalejurist på U18-saker stedlig plassert på alle geografiske driftsenheter i politidistriktet.[85] Dette må ses i sammenheng med at det er stor variasjon i hvor mange «U18-påtalejurister» det er i hvert politidistrikt som henger sammen med variasjon i saksmengde. I Enhet Øst i Oslo politidistrikt er «U18-påtalejuristene» så mange, seks stykk, at de utgjør en dedikert U18-juristgruppe på avsnittet de tilhører.

Det er Oslo og Øst politidistrikt som har klart flest påtalejurister som jobber med U18-saker som hovedoppgave, jf. tabell 6.2. I Vest politidistrikt har de to som jobber fulltid med U18-saker og to med delt portefølje. I Agder er det totalt fem U18-jurister fordelt på tre geografiske driftsenheter. På grunn av utskifting og sykemeldinger er realiteten imidlertid en annen.

[84] Politietterforsker 7.
[85] Der de ikke har dedikerte U18-påtalejurister er det jurister som jobber med generelle saker som trekker U18-sakene.

Tabell 6.2: U18-påtalejuristene i politidistriktene. Antall og kompetansekrav. [86]

	Agder	Oslo	Øst	Sør-Vest	Vest	Trøndelag
Antall påtalejurister med U18-saker som hovedoppgave (per juni 2026)	5	11	9	3[87]	2 (+2)	2
- antall etablert etter nov. 2024	1	2	1	0	0	2
- antall av disse finansiert med «hurtigspor»-midler	1	2	0	0	0	0[88]
Særskilte kompetansekrav	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei	Nei

Ingen av politidistriktene har stilt særskilte kompetansekrav til U18-stillingene. Det er heller ikke noen som har noe formalisert kompetanseutvikling for nye U18-påtalejurister, eller har noe systematisert kompetanseløp på dette fagområde. Derimot er det flere av politidistriktene som har en definert fag- eller opplæringsansvarlig og/eller etablert faglig forum for U18-påtalejuristene i politidistriktet. Ett eksempel er Oslo politidistrikt, hvor de har et U18-forum som møtes regelmessig, hvor alle U18-påtalejuristene fra de tre GDE'ene deltar og diskuterer faglige spørsmål. Det legges også vekt på å harmonisere lik praksis i sakene på tvers av GDE'ene. Et annet eksempel er Agder politidistrikt hvor påtalejuristene har opprettet en uformell U18-gruppe som møtes på Teams hver måned for å støtte hverandre og utveksle erfaringer. Videre rapporterer flere av politidistriktene at U18-påtalejuristene prioriteres når det dukker opp relevante faglig arrangement eksternt eller ved Politihøgskolen (om det betyr at de prioriteres foran andre påtalejurister fremgår ikke).

Når det gjelder kursing og kompetanseutvikling, er det mange paralleller til det som ble beskrevet for U18-etterforskerne. Kompetansebyggingen synes i stor grad å være basert på erfaringsoverføring og «learning by doing», supplert med muligheten til å rådføre seg med mer erfarne U18-jurister der slike ressurspersoner finnes i politidistriktet.[89]

På spørsmål om kunnskaps- og kompetansebehov knyttet til arbeidet med U18-saker, beskrev flere påtalejurister saksområdet som faglig krevende, men det gjaldt ikke alle. Flere pekte særlig på utfordringer knyttet til valg av egnet straffereaksjon, herunder avveininger mellom samfunnsstraff og ungdomsstraff (se også kapittel 8). Det ble også vist til at barn har særskilte straffeprosessuelle rettigheter, noe som kan gjøre sakene mer komplekse. Flere etterlyste også nasjonale retningslinjer eller felles faglige føringer.[90]

6.3 Domstolene

Domstolene er den av aktørene i straffesakskjeden som har blitt tildelt den største andelen av hurtigspor-midlene (jf. kap. 4). Midlene har i hovedsak gått til å ansette flere dommere, totalt 23 i 2025 og 2026, i tillegg til to saksbehandlere, se tabell 6.3.

[86] Sør-Øst politidistrikt er ikke inkludert i tabellen fordi det ikke besvarte vår henvendelse.
[87] De tre trekker alle U18-saker på to av tre påtaleseksjoner på de geografiske driftsenhetene (GDE). På den siste GDE'en er det sju påtalejurister som trekker U18-saker, i tillegg til noen andre sakstyper. Om saksmengden ble samlet på dedikerte stillinger er det anslått at det ville tilsvare omtrent to stillinger.
[88] De to som ble tilsatt var alt ansatt, så midlene ble brukt til to nye stillingshjemler på Geografisk driftsenhet.
[89] Påtalejurist 3 og 5.
[90] Påtalejurist 4.

Tabell 6.3: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026.[91]

	2025	2026	**Varig**
Tingrettsdommer	10	9	**19**
Saksbehandler	1	0	**1**
Lagdommer	4	0	**4**
Saksbehandler	1	0	**1**
Total	**16**	**9**	**25**

Domstoladministrasjonen har gjort fordelingen til de respektive lagmannsretter og tingretter på bakgrunn av en helhetsvurdering, hvor særlig følgende hensyn har vært sentrale:

- Historiske data for U18-saker ved den enkelte tingrett, sammenholdt med utviklingstrekk i de tilknyttede kommunene, for å sikre at fordelingen reflekterer både faktisk og forventet behov.
- Tingrettenes kapasitet, herunder eksisterende bemanning og evne til å håndtere saksinngangen.
- Hvilket politidistrikt domstolen tilhører, og at dette samsvarer med påtalemyndighetens tildelte U18 midler.
- Antallet U18-saker ved den enkelte tingrett samt nivået på eksisterende restanser.

I Domstoladministrasjonens vurdering inngår også den nye bemanningsmodellen for tingrettene, som ble ferdigstilt høsten 2025 i samarbeid med Oslo Economics. Modellen estimerer bemanningsbehov basert på gjennomsnittlig saksinngang de tre foregående årene. Dette erfarer Domstoladministrasjonen gir et mer systematisk, objektivt og sammenlignbart grunnlag for vurderingene på tvers av domstolene.

Samlet sett har disse hensynene hatt som formål «å sikre en mest mulig målrettet og effektiv fordeling av midlene, slik at de bidrar til å redusere restanser og styrke behandlingen av U18-saker der eksisterende og forventet behov er størst».[92]

6.3.1 Saker og saksbehandlingstid

Det er bare en liten andel av de etterforskede U18-sakene som går til domstolene, godt under 20 prosent (se også kap. 3.1 og 3.2). I perioden 2019-2023 lå antallet U18-saker avgjort i tingrettene mellom 280 og 330 årlig. De to siste årene har det vært en økning, i 2024 var det 359 saker og i 2025 391 saker. For lagmannsrettene er antallet U18-saker avgjort per år vesentlig lavere, fordi det ikke er så mange saker som blir anket. For perioden 2019-2024 lå det som regel mellom 30 og 40 saker avgjort årlig. I 2025 var det en markant økning til 73 saker som ble avgjort av lagmannsrettene.

De fleste av U18-sakene som går til domstolene går til hovedforhandling. For U18-saker som skal til hovedforhandling stiller loven krav om at hovedforhandlingen skal være påbegynt innen seks uker etter at saken kom inn til tingretten, og innen åtte uker etter at anke til lagmannsretten er henvist til ankeforhandling.[93] Her vil vi samtidig understreke at det kan være gode grunner til at domstolene i enkeltsaker velger å beramme en hovedforhandling

[91] Tallene er basert på informasjon overlevert av Domstoladministrasjonen 25. juni 2026.
[92] Domstoladministrasjonen, brev av 25. juni 2026.
[93] Straffeprosessloven § 275 annet ledd.

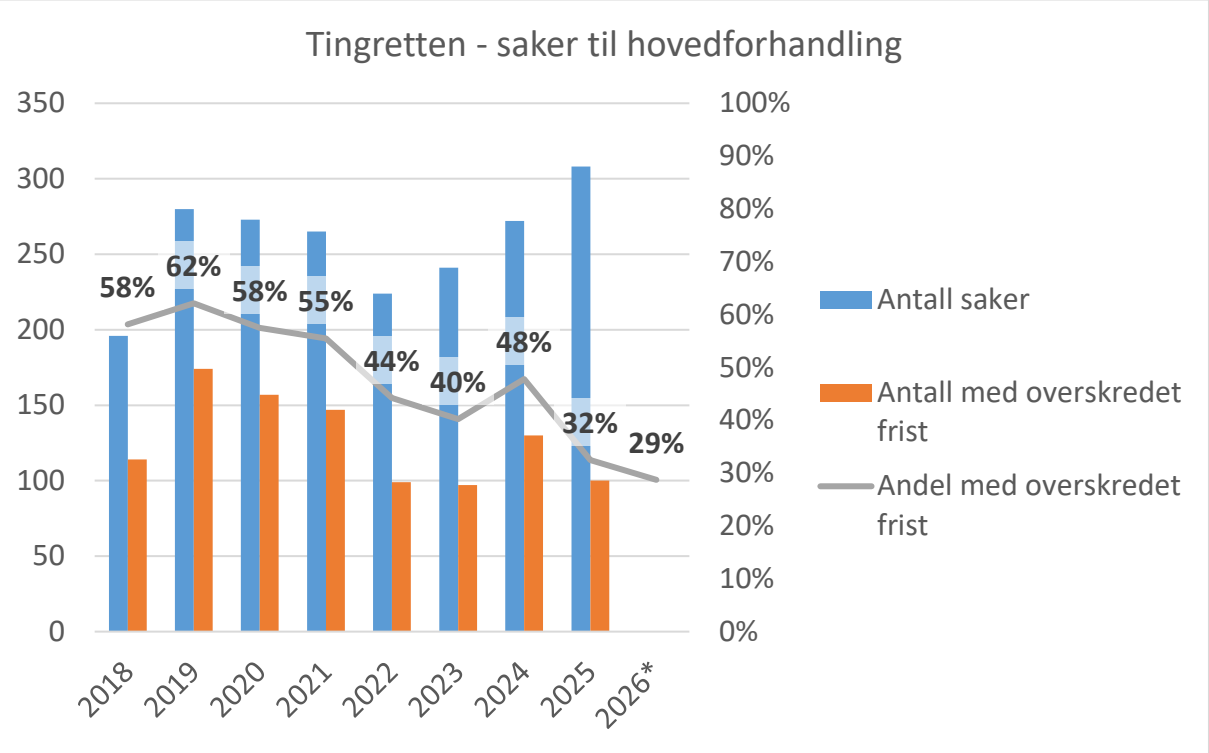
senere enn de lovpålagte fristene. Det kan for eksempel være at det gjøres for å sikre at den forsvarer som tiltalte har valgt kan stille, fremfor å tvangsberamme saken med den konsekvens at det blir en annen forsvarer som må representere den tiltalte (se også kap. 8.3 og 8.4).

Over tid har det vært en betydelig nedgang i gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra saken er henvist til domstol og hovedforhandling er påbegynt, det gjelder både for tingrettene og lagmannsrettene. I perioden 2018-2021 lå tingrettene på rundt 60 dager fra sak henvist til påbegynt hovedforhandling. De neste tre årene (2022-2024) var saksbehandlingstiden redusert til mellom 49 og 56 dager. I 2025 var den på 43,5 dager og i 2026 (per 10. juni) var den på 39,7 dager, som er under den lovpålagte seksukersfristen (42 dager). For lagmannsretten har nedgangen vært enda større. I 2018-2019 gikk det i gjennomsnitt 120-125 dager fra en U18-sak ble henvist til hovedforhandling ble påbegynt. I 2023-2024 var tiden redusert til 84 dager. I 2025 var den på 67 dager og i 2026 (per 10. juni) var den nede i 57 dager. Dette til tross for at antallet saker var mer enn doblet sammenlignet med 2023-2024.

Denne generelle nedgangen i saksbehandlingstid kan også vises som utvikling i andelen saker til hovedforhandling i tingretten som ikke overholder fristen, jamfør figur 6.1. Mens andelen som overskred fristen i 2019 var på 62 prosent var den redusert til 32 prosent i 2025 og ytterligere ned til 29 prosent i 2026 (per 10. juni).

Den største nedgangen fra et enkeltår til et annet er fra 2024 til 2025 – en nedgang på 16 prosentpoeng. Det er det samme året som første hurtigspor-midler ble bevilget over statsbudsjettet, som kan være en indikasjon på at hurtigspor-midlene har vært en medvirkende faktor.

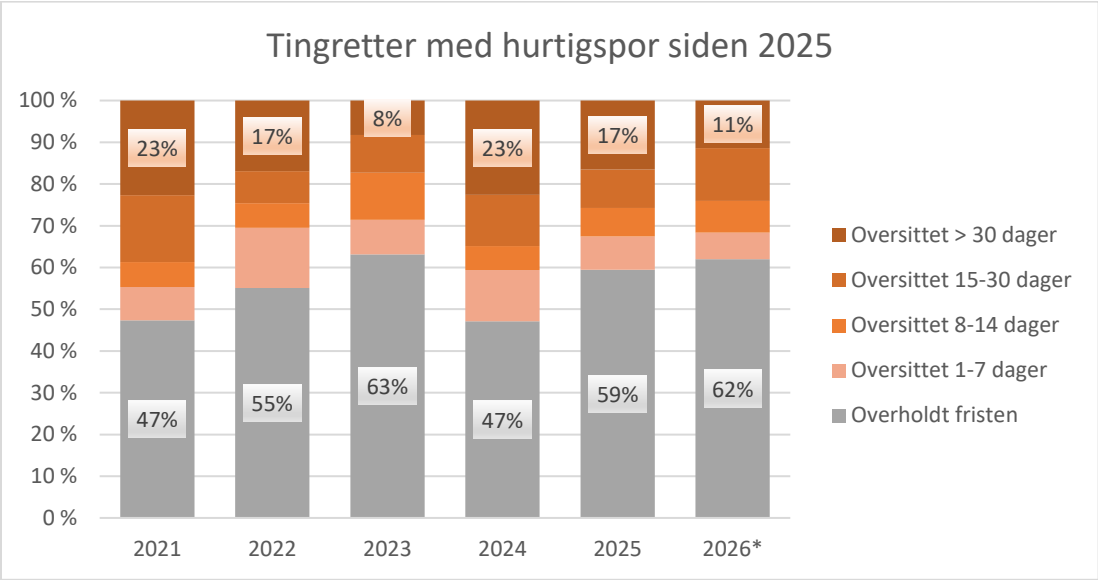
Figur 6.1: Antall saker til hovedforhandling og antall og andel med overskredet frist per år. 2018-2026 (per 10. juni).[94]

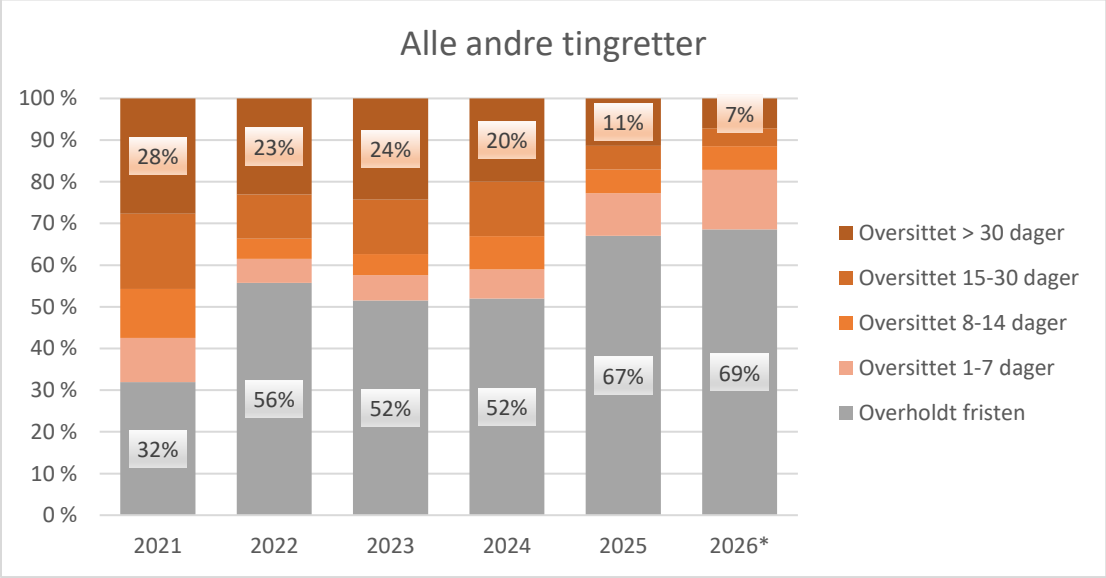
Domstoladministrasjonen har også deskriptiv statistikk som viser hvordan fristbruddene fordeler seg med tidsintervaller fordelt per domstol. Om vi skiller ut de seks tingrettene i de tre politidistriktene som fikk hurtigspor-midler først (i statsbudsjettet for 2025), og sammenligner dem med de øvrige tingrettene, så er det ingen tydelig forskjell i fordelingen mellom de to, jamfør figur 6.2 og 6.3. I den grad det er en forskjell så er det de øvrige tingrettene som har hatt størst endring i positiv retning i den målte tidsperioden. Men denne typen enkle sammenligninger sier oss ingenting om hva som eventuelt kan være årsaken til eventuelle forskjeller eller fravær av forskjell, fordi det ikke kontrolleres for om endringen skyldes endring i andre relevante faktorer som for eksempel andelen alvorlige lovbrudd. Statistiske analyser av saksbehandlingstid gjøres i kapittel 9 basert på registerdata i Strasak.

[94] Tallene er hentet ut fra Domstoladministrasjonens systemer.

Figur 6.2: Andelen saker til hovedforhandling fordelt etter overholdelse av frist eller oversittet med tidsintervaller, for tingrettene med hurtigspor siden 2025. 2021-2026 (per 10. juni).[95]

Figur 6.3: Andelen saker til hovedforhandling fordelt etter overholdelse av frist eller oversittet med tidsintervaller, for de øvrige tingrettene. 2021-2026 (per 10. juni).

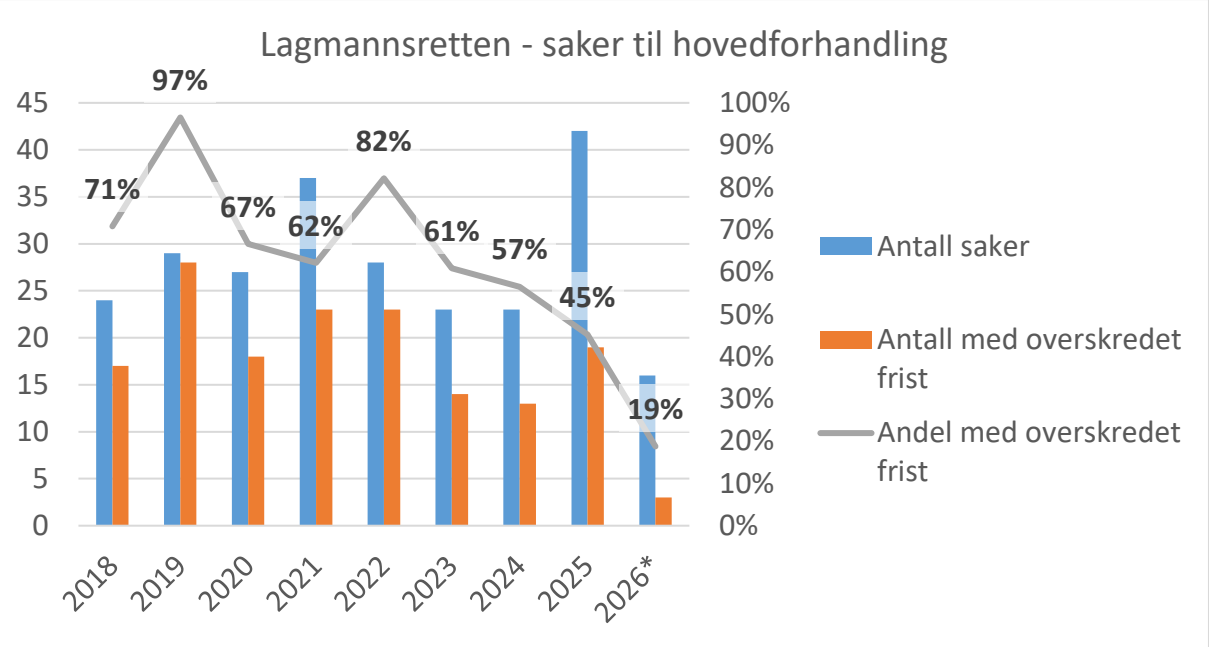

For lagmannsrettene har det også vært en nedgang over tid i andelen U18-saker som overskrider fristen, jamfør figur 6.4. Her har nedgangen vært større enn for tingrettene, men det er også større svingninger fra år til år. I 2019 overskred nesten alle U18-sakene den lovpålagte fristen på åtte uker, mens i 2026 (per 10. juni) var andelen redusert til 19 prosent. Dette må ses i sammenheng med at det totale antallet saker er lavt som gjør at gjennomsnittstallene påvirkes i større grad av statistiske uteliggere, det vil si enkeltsaker som

[95] Tallene er hentet ut fra Domstoladministrasjonens systemer.

har en verdi som er mye høyere eller lavere enn det som er vanlig i utvalget. Derfor er det lite fruktbart å dele opp sakene i ytterligere kategorier og tidsintervaller som vi gjorde for tingrettene.

Figur 6.4: Antall saker til hovedforhandling og antall og andel med overskredet frist per år. 2018-2026 (per 10. juni).

6.3.2 Generalist-prinsippet dominerer

Organiseringen av de alminnelige domstolene (tingretten, lagmannsretten og Høyesterett) bygger på et generalistideal - at dommerne i prinsippet skal kunne behandle alle typer saker. Norsk rett har over tid blitt mer komplekst som følge av økt spesialisering i forvaltningen og rettens internasjonalisering. Utviklingen har medvirket til at flere domstoler praktiserer såkalt moderat spesialisering, det vil si «ordninger for saksfordelingen som åpner for at en begrenset del av dommeres portefølje forbeholdes særskilte sakstyper».[96]

Til dette kommer også FNs barnekomité sin anbefaling om «at partene oppretter egne rettsinstanser for barn, enten som separate enheter eller som deler av det eksisterende domstolsapparatet».[97]

Blant de 16 «hurtigspor-tingrettene» er det få som har utpekt bestemte dommere til å behandle U18-saker. Av de elleve tingrettene som svarte på våre skriftlige spørsmål var det kun to - Oslo og Agder - som har pekt ut noen av sine dommere til å behandle U18-saker.[98] Å spesialisere på denne måten begrunnet de med at det oppstår særegne problemstillinger i U18-saker som krever særskilt juridisk kompetanse. Av samme grunn pekte de to tingrettene på verdien av å legge til rette for at dommerne får mengdetrening. Her må det legges til at fem øvrige tingretter har gjort en avgrensning når det gjelder dommerfullmektiger. Hordaland tingrett berammer ikke U18-saker til dommerfullmektiger. Romerike og Glåmdal tingrett gjør det kun i ENE-sakene (tilståelsessaker, fengslinger, besøksforbud, beslagssaker mv), mens

[96] NOU 2020: 11, s. 292.
[97] FNs barnekomité kommentar nr. 24, punkt 107.
[98] Tingrettene Buskerud, Ringerike og Hallingdal, Sør-Rogaland, Vestfold og Øvre Telemark besvarte ikke vår forespørsel.

Asker og Bærum, Nedre Telemark og Søndre Østfold åpner for å gjøre det etter konkret vurdering.

Blant de tingrettene som har valgt å ikke spesialisere seg ble det ofte vist til at en eventuell spesialisering blant dommerne vil gi mindre fleksibilitet i beramming av saker til hovedforhandling som i neste omgang vil gi lengre saksbehandlingstid.[99] Det samme gjelder for de tre lagmannsrettene – Borgarting, Eidsivating og Frostating – som besvarte våre spørsmål. Ingen av dem har utpekt dommere til behandling av U18-sakene.[100]

Flere av tingrettene (og lagmannsrettene) viste også til at dommerne generelt hadde den nødvendige kompetansen.

6.3.3 Behov for mer kunnskap og kompetanse?

Domstolene ble også spurt om de så det som hensiktsmessig at dommerne får noe ekstra kurs, undervisning, videreutdanning eller lignende som handler om problemstillinger og forhold knyttet til barn og unge. De fleste tingrettene og de tre lagmannsrettene som besvarte våre spørsmål ser ikke noe behov for ytterligere kompetansetiltak knyttet til barn og unge utover det som fantes per i dag.[101] Begrunnelsen varierte, men fire argumenter som ble trukket frem av flere av domstolene var:

- U18 er tema på introduksjonskurset for dommere og har vært det flere ganger på dommerseminarer
- det er utarbeidet mange maler og veiledningsmateriell å støtte seg på (jf. kap. 4),
- dommerne behandler mange saker med barn (f.eks. knyttet til barnevern, barnelov og straffesaker med barn som tiltalt/fornærmet)
- det finnes en del kurs om relevante tema som eksterne aktører tilbyr.

Bildet er ikke entydig. Fire av tingrettene uttrykte et visst kompetansebehov. To av dem var ganske moderate i uttrykksformen. Men det var også to som uttrykte et mer tydelig kompetansebehov. En viste til at kompetansetilbudet med fordel kunne vært mer formalisert og systematisert enn det den enkelte domstol har ressurser og/eller kapasitet til».[102] De færreste av de 11 tingrettene – og ingen av de tre lagmannsrettene – som har besvart vår henvendelse uttrykker noe tydelig kompetansebehov knyttet til problemstillinger om barn og unge utover det som finnes av kompetansetilbud i dag, og kan tyde på at de ikke opplever noe slikt kompetansebehov.

[99] Oslo tingrett oppgir lignende begrunnelse for hvorfor den har utpekt så mange «U18-dommere» som den har: omtrent 50 dommere fordelt på sine fire rettsavdelinger.
[100] Lagmannsrettene Agder og Gulating svarte ikke på våre spørsmål.
[101] Spørsmålet de ble bedt om å svare på lød: «Har dere stilt særskilte kompetansekrav til dommerne som behandler U18-saker? Eventuelt om dere har sett det hensiktsmessig at de får noe ekstra kurs/undervisning/videreutdanning e.l. som handler om problemstillinger og forhold knyttet til barn og unge spesielt, f.eks. det å håndtere straffesaker mot barn; om straffeprosessen knyttet til de under 18; Om de ulike straffereaksjonene; Om barns utvikling og særlige sårbarheter for den gruppen barn som typisk begår straffbare handlinger?»
[102] Tingrett nr. 1.

6.4 Kriminalomsorgen

Kriminalomsorgen er organisert i tre nivåer: et nasjonalt direktorat, fem regioner, fengslene og friomsorgskontorene. Både det regionale og lokale nivået har viktige oppgaver i Hurtigspor U18.

Det lokale nivået ved friomsorgskontorene gjennomfører personundersøkelsene for mindreårige (PUM), deltar i koordineringsgruppen (KOG) og i oppfølgingsteamene til ungdomsstraff. Videre har de gjennomføringsansvaret for samfunnsstraff, oppfølging av elektronisk kontroll (også kjent som «fotlenke») og varetekt med elektronisk kontroll, samt møtepliktordninger hvor domfelte var under 18 på gjerningstidspunktet.

Regionene har ansvaret for den formelle bruddhåndteringen og reaksjoner ved manglende etterlevelse av vilkår i samfunnsstraffen. Når det gjelder ungdomsstraff er region Øst tildelt et nasjonalt ansvar for bruddhåndteringen.

Hurtigspor-bevilgningene til Kriminalomsorgen har resultert i 15 nye heltidsstillinger, hvorav syv av disse er jurister ansatt ved regionene og sju er saksbehandlere ansatt ved friomsorgskontorer, i tillegg er en saksbehandlerstilling utlyst, men per dags dato ikke besatt i 2026, jamfør tabell 6.4.[103]

Tabell 6.4: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026.[104]

	2025	2026	**Varig**
Jurist	4	3	**7**
Saksbehandler	4	4	**8**
Total	**8**	**7**	**15**

Ett av formålene med jurist-rekrutteringen har vært å styrke regionenes kapasitet til å følge opp bruddsaker opp mot domstolene. Det er også opprettet et eget U18-team i region øst som har det nasjonale ansvaret for bruddsakene for ungdomsstraff og som har ansvaret for å følge opp alle U18-sakene i regionen. Teamet har et eget e-postmottak som er bemannet i kontortiden for å sikre rask oppfølging av U18-sakene. Per medio oktober 2026 har U18-teamet iretteført 50 brudd-meldinger på straffegjennomføring i samfunn. 40 var knyttet til ungdomsstraff (nasjonalt), de resterende var knyttet til samfunnsstraff som var tilhørende region øst. En tredjedel av brudd-meldingene var knyttet til ungdom bosatt i Oslo i 2025.

Saksbehandlerne er rekruttert for å styrke friomsorgenes kapasitet til å legge til rette for individuelt tilpassede samfunnsstraffer og for å redusere saksbehandlingstiden for utarbeiding av PUM, noe det har lyktes godt med. Over en femårsperiode har den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden blitt mer enn halvert (se kap. 8.6).

6.5 Konfliktrådet

Konfliktrådet er organisert i to nivåer med et nasjonalt sekretariat og tolv konfliktråd som hovedsakelig har inndeling lik landets tolv politidistrikt. Konfliktrådet har det nasjonale ansvaret for gjennomføringen av reaksjonene ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og mekling i konfliktråd. Konfliktrådet kan også behandle saker som gjelder lovbrudd begått av barn under 15 år ved å legge til rette for en gjenopprettende prosess mellom partene.

[103] En av saksbehandler-stillingene opprettet i 2026 var ikke besatt per juni 2026.
[104] Tallene er basert på informasjon overlevert av Kriminalomsorgsdirektoratet 19. juni 2026.

På lokalt nivå leder konfliktrådets ungdomskoordinatorer koordineringsgruppene (KOG), som gir tverrfaglige anbefalinger til påtalemyndigheten av om en sak er egnet for ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, og hvilke tiltak som kan være aktuelle i en eventuell ungdomsplan. Ungdomskoordinator har også ansvar for å lage en skisse til ungdomsplan dersom KOG mener ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er egnet reaksjon. KOG-referat og skissen sendes påtalemyndigheten og følger ungdommens sak.

Når ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging er ilagt, har konfliktrådet ansvaret for å gjennomføre reaksjonen. Dette omfatter blant annet å kartlegge ungdommen for å utarbeide en individuelt tilpasset ungdomsplan, legge til rette for gjenopprettende prosesser og følge opp gjennomføringen av planen. Konfliktrådets ungdomskoordinator leder ungdomsplanmøtet og møtene med oppfølgingsteamet, som består av ungdommen, verge og samarbeidspartnere, og som har ansvar for å gjennomføre tiltakene i ungdomsplanen.

Barn og unge utgjør en betydelig del av partene i konfliktrådssaker. For å illustrere, så var nærmere 43 prosent av påklagede i alle saker av typen mekling i konfliktråd og sivile saker (med utgangspunkt i en henlagt straffesak) personer under 18 år i 2025, jamfør tabell 6.5.[105] I tillegg til dette kommer straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging som samlet har utgjort 500 til vel 600 saker i perioden 2022-2025. Per 31 august i år var antallet på 418 saker, som for øvrig er noe høyere enn for samme periode de foregående fire årene.[106]

Tabell 6.5: Antall saker i 2025 fordelt etter sakstype, andel av disse hvor partene var U18.

Sakstype	Total	Andel U18
Mekling i konfliktråd (straffesaker fra påtale)	1 315	42,5 %
Sivile saker (med utgangspunkt i en henlagt straffesak)	2 046	41 %

Hurtigspor-bevilgningene til Konfliktrådet har resultert i 17,5 nye heltidsstillinger, hvorav én er tildelt Sekretariatet for konfliktrådene (tabell 6.6). De øvrige 16,5 er brukt på stillinger som ungdomskoordinator, rådgiver eller en kombinasjon av disse fordelt på de syv konfliktrådene i henholdsvis Trøndelag, Sør-Øst, Sør-Vest, Oslo, Agder, Øst og Vest.

Tabell 6.6: Antall nye stillinger finansiert med hurtigspor-midler. 2025-2026.[107]

	Varig
Konfliktråd	**16,5**
Sekretariatet for konfliktrådene	**1**
Total	**17,5**

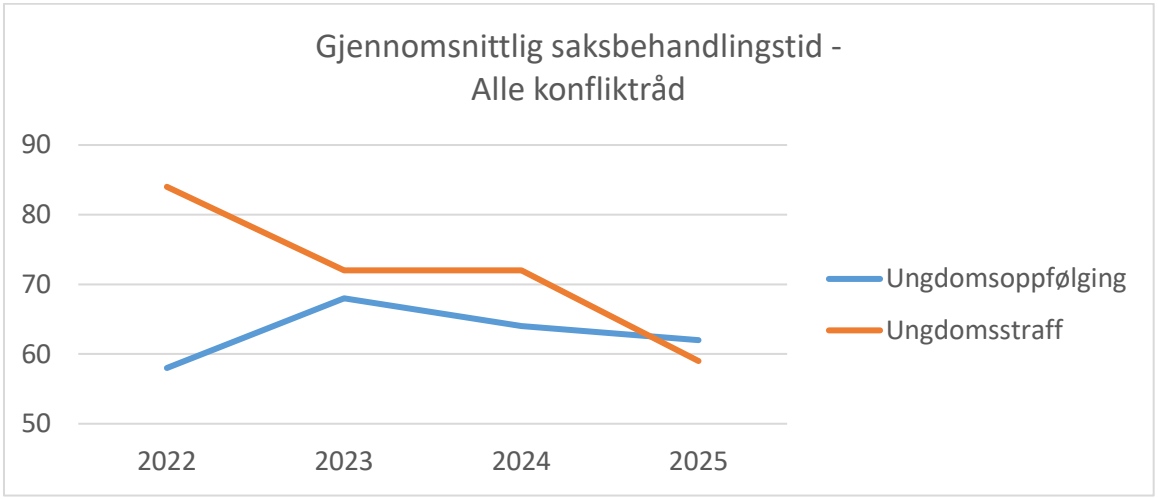
Viktige formål med de nye stillingene har vært å styrke samhandlingen med de andre aktørene i Hurtigspor U18, samt kapasiteten og kvaliteten på straffegjennomføringen i U18-sakene. Dette inkluderer å redusere saksbehandlingstiden for sakstypene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging fra saken er mottatt hos konfliktrådet og til dato for ungdomsplanmøte.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden fra saken er mottatt[108] til dato for signert ungdomsplan - som også er tidspunktet for når straffegjennomføringen starter – har gått

[105] Tallene i tabellen er hentet fra Konfliktrådets årsrapport 2025 (s. 9-10).
[106] Per 31. aug. i årene 2022, 2023, 2024 og 2025 var antallet henholdsvis 327, 304, 328 og 366.
[107] Tallene er basert på informasjon overlevert av Sekretariatet for konfliktrådene 9. juni 2026.
[108] definert som dato for mottak av sakspapirer fra politiet

betydelig ned for ungdomsstraff fra 84 dager i 2022 til 59 dager i 2025, jamfør figur 6.1. For ungdomsoppfølging har saksbehandlingstiden ligget mellom 58 og 68 dager i samme fireårsperiode. Disse utviklingstrekkene har trolig sammenheng med at konfliktrådene over tid har prioritert ungdomsstraffsakene. Det har imidlertid ikke vært mulig innenfor rammene av denne evalueringen å analysere grunnlagsdataene nærmere med sikte på å undersøke eventuell effekt av hurtigspor-midler på saksbehandlingstiden, slik vi gjør i kapittel 9 basert på politiets Strasak-data.

Figur 6.5: Gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra sak mottatt til oppstart straffegjennomføring.

7 Ungdommers erfaringer: ventetid og usikkerhet

Kapittelet handler om Hurtigspor U18 sine konsekvenser for ungdommene, og beskriver hvilke erfaringer ungdom og profesjonelle aktører har med den prosessen Hurtigspor U18 innebærer. Oppmerksomheten er rettet mot ungdommer som nylig har vært tiltalt og gått gjennom en straffesaksprosess, samt profesjonelle aktører som er nærmest disse ungdommene i løpet av denne tiden: representanter fra friomsorgen (en del av Kriminalomsorgen) og konfliktrådet, forsvarsadvokater og barnevernansatte. Først kort om rekruttering før vi beskriver ungdommenes erfaring med Hurtigspor U18, etterfulgt av de profesjonelles erfaringer. Vi har ikke hatt anledning til å kryssjekke ungdommenes beskrivelse av hendelsesforløpet med andre kilder, men gjengir her deres opplevelse.

For å komme i kontakt med ungdommer som har vært anmeldt for lovbrudd begått etter Hurtigspor U18 sin etablering har vi bedt friomsorgen og konfliktrådet om å hjelpe oss med rekruttering. Fra friomsorgen i Oslo, Øst og Akershus kom vi i kontakt med ni ungdommer som var under samfunnsstraff, syv av dem deltok på ett intervju. Fra Sekretariatet for konfliktrådene fikk vi kontakt med fire ungdommer som hadde gjennomført ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, vi pratet med to av dem, men ingen av dem deltok på intervju. Det lyktes oss heller ikke å få kontakt med ungdommer i aktiv straff via konfliktrådene i Oslo og Øst. Som en del av en pågående evaluering av Hurtigspor U18 i Agder (initiert av Agder tingrett med finansiering fra Sparebankstiftelsen) har deler av forskergruppen hatt kontakt med ungdommer som har gjennomgått ungdomsstraff og sonet i fengsel. Av ungdommene vi har hatt kontakt med i Agder hadde seks av dem begått lovbrudd etter 15. august 2024 (det vil si datoen for oppstart av hurtigspor i Agder). Fire av disse ungdommene ble rekruttert via forsvarere, i forbindelse med at vi fulgte rettssakene deres. Én ungdom ble rekruttert gjennom kontakt med Konfliktrådet, mens vi kom i kontakt med den siste via en frivillig organisasjon som samarbeider med Konfliktrådet.

Til sammen har vi intervjuet 13 ungdommer om deres erfaringer med straffesaksprosessen (de siste to årene). 12 gutter og en jente. Vi har gitt alle guttenavn som pseudonymer med hensyn til anonymisering.

Tabell 7.1: Oversikt over ungdommene som er intervjuet

	Distrikt	Alder (siste) lovbrudd	Alder (siste) intervju	Nåværende straff
Adam	Oslo	15	17	Samfunnsstraff
Brian	Øst	15	17	Samfunnsstraff
Chris	Øst	15	17	Samfunnsstraff
Daniel	Øst	15	17	Samfunnsstraff
Elias	Øst	17	17	Samfunnsstraff (ferdig)
Felix	Oslo	17	19	Samfunnsstraff
Gabriel	Oslo	17	18	Samfunnsstraff
Hiram	Agder	15	17	Ungdomsstraff, ubetinget fengsel
Isak	Agder	17	18	Påtaleunnlatelse, ny rettsak
Jakob	Agder	17	17	Ungdomsstraff
Kaleb	Agder	17	18	Ungdomsstraff
Lucas	Agder	16	18	Ungdomsstraff, ubetinget fengsel
Marcus	Agder	16	18	Ungdomsoppfølging, ny rettsak

7.1 Ungdommenes opplevelse av straffesaksprosessen

Ingen av ungdommene vi har intervjuet har kunnskap om hva Hurtigspor U18 er, eller hva det innebærer for dem. Alle opplevde prosessen, fra de var i kontakt med politiet første gang i forbindelse med den kriminelle handlingen til straffen kom i gang, som lang og preget av usikkerhet. Dette gjaldt også en av de som ble tatt i gjerningsøyeblikket og var i rettssak kun få uker etter ugjerningen, og hadde sonet ferdig samfunnsstraffen fire måneder etterpå. Dette illustrerer godt at det vi voksne kan oppfatte som relativt rask saksbehandling ikke nødvendigvis oppleves slik for de ungdommene det gjelder.

7.1.1 Første møte med politiet i sakens anledning

Flere av ungdommene opplevde det å bli oppsøkt av politiet som ransaket dem og konfiskerte telefoner og i noen tilfeller PCer, som skremmende. Beslagene fikk også økonomiske og praktiske konsekvenser for dem. En ungdom fortalte at han hadde fått «jævlig mye bot» på bussen fordi han ikke lenger hadde tilgang til digital billett. Han fortalte videre at han og kameratene hadde fått beslaglagt flere telefoner, samtidig som utgiftene til telefonabonnementene fortsatte å løpe. For ungdommene innebar disse beslagene merkostnader knyttet til eksisterende abonnementer samt å skaffe nye telefoner. Flere forteller om langvarige beslag av telefonen, og en av ungdommene fortalte at han mer enn ett år etter beslaget fortsatt ikke hadde fått telefonen tilbake.

Intervjuene i Agder gir flere eksempler på hvordan slike erfaringer kan inngå i en bredere opplevelse av møtet med politiet. Fire av ungdommene beskrev flere situasjoner der de opplevde politiets opptreden som unødvendig hard. En fortalte om hvordan politiet stormet inn i hjemmet hans under et familieselskap og endevendte hele rommet hans. En annen fortalte om bruk av pepperspray, hyppige kontroller og en hendelse der han ble tatt med til politistasjonen og kroppsvisitert på en måte han opplevde som svært inngripende.

7.1.2 Spørsmål om avhør og oppnevning av forsvarer

Flere av ungdommene fortalte at det gikk flere måneder fra politiet hadde vært på besøk til de ble kalt inn til avhør. I tråd med straffeprosessuelle og menneskerettslige prinsipper har alle som siktes rett til å nekte å avgi forklaring. For noen av ungdommene fremstod det som uklart om de fikk spørsmål om de ønsket å la seg avhøre eller ikke, mens andre mente at «det var ikke frivillig». Flere av ungdommene vi har snakket med fortalte dog at de benyttet seg av retten til ikke å forklare seg i avhør. Noen unnlot å forklare seg fordi de tenkte det var gunstig for deres sak å ikke innrømme noe, mens andre hadde fått råd om dette fra forsvarer. En grunn de oppga for ikke å avgi forklaring var at de tenkte saken ville bli henlagt. En av dem fortalte at forsvareren hans viste et videoopptak som politiet satt på, men innrømte allikevel ikke noe under avhør, i håp om at saken ville bli henlagt. Noen av de unge valgte å forklare seg i avhør først etter innsyn i sakens dokumentasjon, eller under selve rettssaken.

Ungdommene som hadde vært til avhør fortalte at de hadde hatt med seg forsvarer, flere hadde også hatt med seg foreldre eller andre nære voksenpersoner. Alle ungdommene hadde fått oppnevnt forsvarer rett etter at de ble anmeldt, med unntak av en. Han fortalte at forsvareren «bare plutselig var der før avhøret» og at han ikke kjente vedkommende fra før. Flere av ungdommene hadde en forsvarer de kjente fra før, blant annet fordi de hadde andre og tidligere saker i rettsapparatet. Noen av ungdommene fortalte at det var foreldrene som

skaffet dem advokat. Flertallet av ungdommene uttrykker at de stort sett var fornøyd med forsvareren sin.

Når det gjelder selve avhøret, uttrykte de fleste ungdommene at de ikke husket så mye av det. Avhørets varighet synes å variere med sakens alvor. To av ungdommene, en som var tatt i gjerningsøyeblikket og en som hadde en bi-rolle i en større sak, fortalte at avhøret varte et par timer. To andre fortalte at de ble innkalt til avhør etter fem måneder og at avhøret gikk over to lange dager. De ble bedt om å forklare seg først, før politiet presenterte dem for det de visste, om denne erfaringen forteller en av dem:

> …de prøver å ta deg på det, de velger å ta deg på det du liksom, hvis du forklarer deg først da, for det er jo veldig lang ventetid, ikke sant, så det er ikke så lett å huske, liksom. Det var det som var litt dritt med det avhøret, egentlig, at det var så lang ventetid før de spør deg (Brian).

Sitatet illustrerer én negativ konsekvens av at det tar lang tid fra lovbrudd til avhør: det er vanskelig for ungdommen å huske hva som skjedde da lovbruddet ble begått. Opplevelsen av at det går lang tid mellom hver gang de har kontakt med aktørene i straffesakskjeden følger ungdommene gjennom hele straffeprosessen. Andre negative konsekvenser som ungdommene trakk frem kommer vi nærmere inn på i det videre.

7.1.3 Tiden fra avhør til beramming av rettssak

For de fleste av ungdommene tok det mellom 3 til 6 måneder fra avhørene ble gjennomført til de fikk beskjed om at tiltalespørsmålet var avgjort og saken skulle opp i retten. For de fire ungdommene med mye gjentatt kriminalitet tok sakene lenger tid. Det vil si at det tok mellom 9 og 12 måneder fra lovbruddet til rettsaken for de fleste i vårt materiale. I denne ventetiden opplevde samtlige at de fikk relativt lite informasjon om saken eller hva som skulle skje. De fortalte at selv om forsvarerne satt på en del informasjon, kunne de ikke dele alt med dem. For noen av ungdommen gav det mening, som en av dem sa: «advokaten kunne ikke si så mye, for det hadde ødelagt etterforskningen» (Chris). Grunnen til at det tok tid, var ifølge flere av ungdommene, at det var flere involverte og mange bevis som skulle gås igjennom, likevel var tiden preget av mye usikkerhet

> Det er den ventetiden med politiet som er den verste. (Brian)

> Det er sånn intern stress som alltid sitter der. (Gabriel)

Selv om ungdommene opplevde ventetiden som stress, fortsatte de fleste - som kun hadde begått det ene lovbruddet – å gå på skolen, men enkelte fortalte at de fikk mye skolefravær både på grunn av stresset i seg selv og fordi rettsaken gikk over flere skoledager.

Ungdommene som hadde begått flere lovbrudd tidligere beskrev en opplevelse av at «livet står på vent», de fortsatte å ruse seg og begikk nye straffbare handlinger. En av dem sa:

> Men hva er det med den der straffa, den kom så seint, hadde de vært litt kjappere hadde jeg vært ferdig med det nå, nå må jeg holde på enda mye lenger. (Marcus)

I perioden frem til berammingen svarte to av ungdommene at de også hadde vært i kontakt med «noen», hermetegnet fordi det under intervjuet fremgikk at det var uklart for dem og vanskelig å huske hvem de hadde vært i kontakt med når og hvor mange ganger. En fortalte at barnevernet hadde vært på besøk og snakket med ham og foreldrene, og spurte om

situasjonen og hvordan de hadde det. Flere av ungdommene hadde vært i kontakt med friomsorgen før rettssaken. Samtalene, der foresatte også deltok, handlet blant annet om skole, fritid og bosituasjon og inngikk i grunnlaget for personundersøkelsen (PUM) som ble presentert i retten (jf. kap. 1). For noen av ungdommene som hadde vært i flere rettssaker ble PUM'en fra tidligere saker lagt til grunn og eventuelt supplert med nyere opplysninger. Flere hadde også fått informasjon fra friomsorgen om ulike straffereaksjoner og anledning til å uttale seg om hvilken reaksjon de selv mente var best egnet. Én ungdom fortalte at foreldrene i tillegg hadde deltatt i møter med det han antok var KOG. Det overordnede inntrykket fra intervjuene er at det er uklart for ungdommene om de har gjennomgått en PUM eller vært drøftet i KOG.

7.1.4 Rettssaken og straffeutmåling

Flere av ungdommene fortalte at de ble godt forberedt av forsvareren på hva som skulle skje i rettssaken og hvordan ting foregikk der. Ungdommene uttrykte at de var fornøyde med forsvareren og dommeren. To av ungdommene hadde en forenklet rettssak (det vil si uten meddommere), noe som ble opplevd positivt. Flere av ungdommene som hadde begått gjentatt kriminalitet stilte uten foresatte i rettsaken. Noen oppga at de ikke ønsker å ha foresatte til stede, mens andre ikke hadde foresatte som var tilgjengelige.

De syv ungdommene som fikk samfunnsstraff, ble under rettssaken spurt om hvilken reaksjon de ønsket og kunne komme med forslag. De som fikk valget mellom ungdomsstraff og samfunnsstraff, valgte samfunnsstraff. Grunnet til det var at de gikk på skolen og mente det var best for dem. Antall timer samfunnsstraff varierte fra 30 til 200 timer, noen mente det var rimelig antall timer, andre mente det var for mye. Seks av ungdommene uttrykte at straffen de fikk var rimelig som en reaksjon på det de hadde gjort, sju var uenige i dette.

En ungdom mente at han hadde vært "heldig på grunn av en god advokat." For de andre seks som var uenige handlet det om at de fikk lenger straff enn andre som hadde deltatt, eller at andre slapp fri mens de opplevde å bli stående som "syndebukker." En ungdom gav uttrykk for en følelse av at det han selv sa ble tillagt liten betydning i retten:

> Hva faen skal jeg gjøre? Betyr ikke en dritt hva jeg sier (...) De kan jo bare dømme deg uten bevis. (Lucas)

Selv om flere av ungdommene synes de hadde fått en streng straff var det ingen som hadde anket verken skyldspørsmålet eller straffeutmålingen. En av de andre ungdommene fortalte at det var forsvareren som rådet han til å ikke anke. På spørsmål om hvorfor de ikke anket, fortalte ungdommene at de ikke ville forlenge saken eller i verste fall få strengere straff. Flere hadde et ønske om å bare bli ferdig med det, som en av dem sa:

> Jeg hadde allerede venta i åtte måneder på den her. Og så, da jeg fikk straff, så følte jeg at … nå får jeg puste. (Gabriel)

Forsvarsadvokatene vi har intervjuet bekreftet at det er uvanlig at ungdommene anker, selv når de som forsvarer anbefaler at de gjør det fordi de er uenig i skyldspørsmålet. Selv om ungdommene vi har snakket med ikke anket selv, opplevde flere at prosessen ble forskjøvet med flere måneder fordi fornærmede hadde anket.

7.1.5 Fra rettsak til straffegjennomføring

Alle ungdommene som fikk samfunnsstraff hadde etablert en relasjon med friomsorgen før rettssaken, med unntak av en. Ifølge ungdommene brukte friomsorgen rundt en måned på å

finne et tilbud til dem. De opplevde å få være med på å bestemme hva de skulle gjøre, noe de uttrykte som positivt. Noen var selv aktive i å finne et sted å jobbe som de synes var ok, og for å lage fortgang i prosessen. Alle, bortsett fra en ungdom, ga uttrykk for at friomsorgen hadde informert godt om hvilke arbeidsmuligheter de hadde - frivillige organisasjoner, fritidsklubb eller ordinær arbeidsplass. Den ene ungdommen som fortalte at han ikke hadde hatt kontakt med friomsorgen før etter rettssaken fortalte at han hadde trodd det handlet om å plukke søppel eller lignende, en forståelse som endret seg etter møte med friomsorgen. Alle hadde positive erfaringer med friomsorgen og syntes de var hyggelige, lyttende og gjorde sitt beste for å hjelpe dem på veien. Flesteparten av de som gjennomgikk samfunnsstraff hadde et dagtilbud i form av skole, og et par av dem jobbet i tillegg. Den ene ungdommen som ikke hadde et dagtilbud bortsett fra samfunnsstraffen hadde en plan om skoleoppstart fra høsten.

Erfaringene fra Agder viser at det går relativt kort tid fra dom er avsagt til ungdommen kalles inn av Konfliktrådet. Fire av de seks ungdommene fra Agder var uten skole- eller fast dagtilbud da de først kom i kontakt med Konfliktrådet. For disse tok det tid å etablere et egnet dagtilbud. En av ungdommene uttrykte frustrasjon over dette:

> Jeg trodde jeg var dømt til å gå på skole, men jeg har jo ikke skoleplass. (Lucas)

De to andre hadde et skoletilbud, og for den ene ble dette inkludert som en del av ungdomsstraffen, noe han opplevde som positivt. Årsakene til at det tok tid å komme i gang med skoletilbud for de som ønsket det var flere. En grunn var manglende karaktergrunnlag fra ungdomsskolen, en annen grunn var at skoleåret allerede var i gang og det var vanskelig å finne en egnet plass. En tredje grunn var ungdommenes livssituasjon; rusproblemer og ustabil døgnrytme gjorde det vanskeligere å komme i gang med planlagte tiltak. Både ungdommene og ansatte i Konfliktrådet fortalte også at det var begrensede muligheter for egnede rustiltak, for de som ønsket rusbehandling. Enkelte ungdommer begikk nye straffbare handlinger før gjennomføringen var kommet ordentlig i gang, noe som igjen påvirket motivasjonen deres for den reaksjonen de allerede var ilagt.

7.1.6 Syn på egne handlinger, ansvar og endring

Ungdommene uttrykte ulike grader av refleksjon over egne handlinger og hva som kan bidra til å unngå ny kriminalitet. Noen av de som var i retten over flere dager fortalte at det å se alle dumhetene som ble vist på skjerm i detalj og gjennomgang at databevis, og å høre vitners beskrivelse var vanskelig og pinlig. Også det at foreldrene var til stede og fikk se hva de hadde gjort ble beskrevet som vanskelig.

Noen av ungdommene som fikk samfunnsstraff utrykte at prosessen fra de ble tatt og frem til rettssaken, i grunnen var straff nok. En annen uttalte at det at handlingen fikk konsekvenser i form av straff var en god ting. Også de som syntes at det å bli tatt og gå gjennom prosessen var straff nok, uttrykte forståelse for konsekvensene i form av samfunnsstraff. Flere av ungdommene som ble dømt til ungdomsstraff forstod at de måtte straffes for det de hadde gjort. Enkelte beskrev straffen som et vendepunkt og angret på det de hadde gjort. En av dem reflekterte også over hvor vanskelig det var å bryte med kriminaliteten i påvente av dom:

> Asså jeg tenkte jo litt for mye på det, jeg ble jo stressa på om jeg skulle begå ny kriminalitet igjen. Jeg slet veldig med å kontrollere meg når det kom til sinne, så det gikk ikke mange dager (Hiram).

Denne ungdommen begikk et nytt lovbrudd like etter rettssaken. Dette synliggjør betydningen av rask oppfølging fra det øvrige hjelpeapparatet både for at straffen skal ha preventiv effekt, men også for at ungdommen får hjelp til det hen har behov for hjelp til.

Selv om alle ungdommene anerkjente at de hadde gjort noe galt var det flere som omtalte straffen som urettferdig, spesielt de som var dømt for medvirkning og fått samme straff som de som - i deres øyne - var hovedgjerningspersonen. En av ungdommene dette gjaldt fortalte at han skulle ønske at han hadde vært mer aktiv når han likevel ble straffet for det. Dette viser at straff ikke nødvendigvis påvirker ungdommenes syn egne handlinger.

7.2 Straffesaksaktørenes vurdering av hurtigsporets betydning for ungdom i konflikt med loven

Denne delen er basert på intervjudata med de profesjonelle aktørene som jobber med å hjelpe og bistå barnet underveis i straffeprosessen og i forberedelse til straffegjennomføring. Aktørenes vurdering av Hurtigspor U18 samsvarer i stor grad med det ungdommene fortalte om mye ventetid og usikkerhet mellom lovbrudd og straff. Samtidig beskrev de Hurtigspor U18 som en kollektiv bevissthet, og viste til flere prosesser som var satt mer i system:

- Forsvarsadvokatene blir tidligere koblet på og er med gjennom hele prosessen
- Det blir gjennomført færre unødvendige og raskere PUMer
- Det går mindre tid fra beramming til rettsak
- Rettsakene er bedre tilrettelagt barn og unge
- Straffegjennomførerne mottar domsavsigelse raskere og kommer raskere i gang

Flere pekte også på at Hurtigspor U18 ser ut til å fungere bra, hvis det er snakk om en erkjennelsessak av mindre alvorlige forhold. Samtidig opplevde de ulike aktørene at Hurtigspor U18 har noen utfordringer sett fra deres perspektiv. Disse funnene er basert på intervjudata fra politidistrikt Oslo Agder og Øst. Med tanke på at virketiden er relativt kort og at aktørsamarbeidet har tatt litt ulik form i de ulike politidistriktene, vil de identifiserte utfordringene ikke gjelde alle. Vi presenterer dem her hver for seg:

7.2.1 Barnevernet er fortsatt ikke tilstrekkelig koblet på

Selv om politiet normalt skal melde til barnevernet når barn under 18 begår lovbrudd fortalte flere av våre informanter at det ikke alltid skjedde. Både enkelte representanter fra barneverntjenesten og konfliktrådet skulle ønske politiet var raskere med å sende en bekymringsmelding. Dette ville gjort det enklere for barnevernet å igangsette tettere oppfølgingstiltak i saker der de allerede er, eller tidligere har vært, koplet på. Gjennom å sette i gang forsterkede eller nye tiltak vil de kunne bidra til å avverge ytterligere lovbrudd, og med samarbeid rundt ungdommen kan de hjelpe ungdommene inn i et mer positivt spor. Flere av aktørene var opptatt av betydningen av tid for ungdommene, og pekte på at tiltak må igangsettes mens ungdommene er motivert for endring, gjerne mens etterforskningen pågår. De ansatte i barneverntjenesten var opptatt av at de alltid bør inkluderes som del av teamet rundt ungdommene i straffegjennomføring, dersom de allerede kjenner ungdommen.

7.2.2 Risiko for at hurtighet kan gå på bekostning av rettsikkerhet

Selv om samtlige straffesaksaktører vi har snakket med er enig i at hurtigheten ikke skal gå på bekostning av ungdommens rettsikkerhet, utrykte en av forsvarerne bekymring for at dette kunne skje. Hen henviste til et mulig «bevismessig kvalitetstap» ved hurtig etterforskning og

«rettslig kvalitetstap» ved rask påtaleavgjørelse. Bekymringen for dette var knyttet til unge klienter som har vært utsatt for vold og som trenger tid og trygghet for å åpne seg opp om det som faktisk har skjedd, både i forkant av lovbruddet og om lovbruddet de er tiltalt for. Alle de tre forsvarerne vi har intervjuet som i hovedsak jobber med saker i Oslo og Øst politidistrikt beskrev relasjonsarbeidet med ungdommene som sentralt for deres rolle i Hurtigspor U18. De fortalte at de normalt er med fra saken er opprettet, det vil si når ungdommen pågripes eller kalles inn til avhør, likevel opplever enkelte å ikke bli involvert i alle prosessene, for eksempel når ungdommenes kalles inn til PUM. Samtlige peker på betydningen av å være involvert i disse prosessene, særlig hvis ungdommene ikke har verger som involverer seg. Se for øvrig delkapitlene 8.4 om forsvarerbistand og 8.5 om PUM.

7.2.3 Klausulering kan forsinke prosessen

Ifølge forsvarerne vi har snakket med er lovens hovedregel at ungdommene, som andre, har rett til innsyn i egen sak. Politiet kan imidlertid klausulere dokumentene. Det vil si at forsvarerne kan få innsyn, men de skal ikke videreformidle innholdet til klientene. Ifølge to av forsvarerne er utfordringen at ungdommene, dersom de ikke vet hva slags informasjon politiet sitter på, kan nekte avhør. De mente at slik informasjon ville kunne ført til flere tilståelser og på et tidligere tidspunkt, da ungdommen vil forstå at politiet sitter på avgjørende kunnskap. Dette ville kunne forkorte etterforskningen og tiden frem til rettssak. De gir samtidig uttrykk for forståelse for klausulering i alvorlige saker.

7.2.4 Uklart hva ungdommene kan medvirke til og ikke

Ifølge forsvarerne er det ikke så mye ungdommene kan medvirke i når det gjelder selve domstolprosessen. Der de kan medvirke er i forhold til utmålingsspørsmål, det vil si at de skal høres i spørsmål om særvilkår, når ungdomsplanen settes opp og de må samtykke til samfunnsstraff. På den annen side kan det være utfordrende for ungdommene å medvirke i spørsmål om utmåling. Både forsvarerne, ansatte i konfliktrådet og ansatte i friomsorgen fortalte at de bruker mye tid på å forklare ungdommene hva de ulike straffetypene innebærer. Dette gjaldt også de ungdommene som hadde samtykket til samfunnsstraff eller til drøfting i KOG. At ungdommene ikke helt har forstått hva de har samtykket til når det gjelder KOG, eventuelt vegrer seg fra å samtykke til KOG kan ifølge flere av våre informanter skyldes at spørsmålet kommer på slutten av et langt avhør. Konfliktrådet som har ansvar for ungdomsoppfølging (som ikke går via domstolen) pekte også på at ungdommene ofte ikke har fått god nok informasjon om hva de samtykker til når de ikke har vært i rettsak.

7.2.5 Hva skjer når ungdommene blir 18 år?

Flere av de vi har snakket med problematiserer at en dom på ubetinget fengsel kan endre seg for de ungdommene som blir 18 år i løpet av prosessen. Kriminalomsorgen viser til ungdom som kommer inn i varetekt som 17-åringer, men som rekker å fylle 18 år før dommen er rettskraftig. En informant forteller om en ungdom som ikke fikk muligheten til å gjennomføre straffen ved en ungdomsenhet, men ble kalt inn til voksenfengsel, på grunn av lang saksbehandlingstid. Det samme kan gjøre seg gjeldende i bruddsaker, der lang saksbehandlingstid kan innebære at ungdommen rekker å fylle 18 år før ny hovedforhandling, og dermed ikke kan starte straffegjennomføringen ved en ungdomsenhet.

7.3 Oppsummering

I dette kapittelet har vi vist at ventetiden (fra anmeldelse til straff) har betydning for ungdommene uansett hvilken livssituasjon de befinner seg i. Dette gjelder både for de som er i fare for å begå ny kriminalitet og har behov for en direkte konsekvens, for de som bare går og venter og som ikke kommer i gang med skole igjen, og for de som *har* kommet i gang med noe positivt og så plutselig må gjennomføre straff. Det at enkelte ungdommer ikke kommer i gang med skole og begår nye lovbrudd i denne ventetiden, bryter med kravet i barnekonvensjonens artikkel 40 om «hjelp til å bli gode medlemmer av samfunnet». Som Hiram i denne studien pekte på, hadde han trengt hjelp til å kontrollere sinnet sitt.

Samtlige ungdommer vi har snakket, både de som fortsatte å gå på skole, og de som slet med det, opplevde manglende informasjon om hva som skal «skje videre» i prosessen, spesielt i perioden mellom avhør og eventuell rettsak. Dette viser hvor viktig den aktive og utvidete retten til forsvarer er for å ivareta ungdommenes rettsikkerhet, som ser ut til å være en etablert praksis i de tre politidistriktene vi har undersøkt. Funnene våre tilsier at også barnevernets rolle i Hurtigspor U18 kunne vært utvidet. Barnevernet har et formelt mandat om å tilby ettervern til alle som har mottatt hjelp fra barnevernet til og med det året de fyller 25 år. Barnevernansatte kan dermed sies å ha bedre forutsetninger for å tilby langvarig hjelp enn en forsvarsadvokat, eller andre straffesaksaktører som ungdommene helst ikke skal treffe igjen. Dette gjelder hovedsakelig i saker der barneverntjenesten allerede er i kontakt med den unge og har muligheten til å tilby spesialisert hjelp.

8 Aktørenes erfaringer

Kapittelet ser nærmere på om de øremerkede midlene og de lokale aktørsamarbeidene har resultert i nye strukturer og praksiser. Avslutningsvis peker vi på noen dilemmaer og iboende spenninger som politietterforskerne og påtalejuristene møter i sitt arbeid med U18-sakene. Gjennomgangen er basert på intervjudata og dokumentstudier.

Vi starter med å se nærmere på hvordan de ulike aktørene forstår Hurtigspor U18, og hva de mener satsingen innebærer i praksis.

8.1 En budsjettbevilgning med uklart innhold

De vi intervjuet ga ulike beskrivelser av hva Hurtigspor U18 er. Omtrent halvparten av de intervjuede politietterforskerne, påtalejuristene og dommerne assosierte Hurtigspor U18 med at saksgangen skulle gå hurtigere for å få gitt de tiltalte ungdommene en rask reaksjon. Det var også noen av de intervjuede som la vekt på at Hurtigspor U18 handlet om kvalitet.

Blant politietterforskerne var gjennomgangstonen at Hurtigspor U18 var noe de merket relativt lite til i sin arbeidshverdag og noen hadde rett og slett ikke hørt om det.[109]

Flere påtalejurister og dommere syntes det var ganske vagt hva Hurtigspor U18 var for noe utover budsjettbevilgningene som var gjort og de maler og retningslinjer som Oslo tingrett hadde utarbeidet.[110] Atter andre assosierte Hurtigspor U18 primært med det som knyttet seg til domstolene og deres straffesaksbehandling.[111] En politietterforskningsleder sa de hadde gått bort fra å snakke om Hurtigspor U18 som hen anså å gjelde sakene som gikk til domstolene. Nå snakket de i stedet om «U18-sakene».[112]

8.2 Ikke noe nytt spor, men en økt bevissthet og mer samhandling på tvers

Et gjennomgående funn i intervjuene med de profesjonelle aktørene var at mange ikke opplevde Hurtigspor U18 som noe vesentlig nytt. Samtidig fremhevet flere at den økte oppmerksomheten om U18-sakene, har bidratt til en større forståelse for hva sakstypen krever fra straffesakskjedeaktørene. Som en av dommerne uttrykte det, har Hurtigspor U18 ikke ført til «masse revolusjonerende nytt», men gjort aktørene mer bevisst på «hvordan man skal gjennomføre rettsmøtene og det å ha en mer barnevennlig prosess».[113]

En annen ting som mange fremhevet var at de lokale aktørsamarbeidene og den økte kontakten på tvers har styrket forståelsen av hverandres roller og gitt forbedrede arbeidsprosesser. To eksempler er dialogen mellom påtalemyndigheten og domstolene om beramming av U18-saker (se 8.3) og påtalemyndighetens anmodninger om PUM fra friomsorgen i Kriminalomsorgen (se 8.6). Samtidig varierte det mellom aktørene hvor tett befatning de hadde hatt med disse endringene. Det er derfor ikke alltid enkelt å vurdere i hvilken grad hurtigsporU18 har hatt en avgjørende betydning for utviklingen som beskrives.

[109] Politietterforsker 7.
[110] Dommer 2, påtalejurist 4.
[111] Påtalejurist 2, politietterforsker 4 og 6.
[112] Politietterforsker 6.
[113] Dommer 4.

En generell observasjon fra intervjuene er at Hurtigspor U18 har bidratt til enkelte endringer i praksis, samt utvikling av nye rutiner, rutinebeskrivelser og maler (se de neste punktene).

8.3 Tidsbesparende rutiner er utviklet

8.3.1 Forhåndsberamming

En tidsbesparende rutine som er utviklet knytter seg til påtalemyndighetens berammelse av hovedforhandling, såkalt forhåndsberamming. Rutinen innebærer at påtalemyndigheten varsler domstolen om at det nærmer seg en påtaleavgjørelse i den aktuelle saken, det angis et tidspunkt for når tiltalen regnes å være klar og når det er det tidligste at saken kan berammes. På den måten kan domstolen starte planleggingen av sin behandling av saken *før* påtalemyndigheten har fattet en påtaleavgjørelse. Dermed kan den totale saksbehandlingstiden reduseres ved at arbeidet i neste ledd i saksbehandlingen (domstolsbehandling) kan påbegynnes tidligere enn før, hvor påtalemyndighet sendte beramming når påtaleavgjørelsen var helt ferdig.

Denne ordningen ble trukket frem som positiv av samtlige profesjonelle aktører. Det virker som rutinen har manifestert seg som en ganske etablert praksis i Agder, Oslo og Øst. Påtalejurister som hadde jobbet med straffesaker med voksne tidligere kunne fortelle om en merkbar forskjell i berammingspraksis hos tingretten. Mens det kunne gå opptil et halvt år fra beramming til hovedforhandling med voksensakene, så visste de at når de sendte påtaleavgjorte U18-saker til hovedforhandling så kommer den til å bli beramma om ganske nøyaktig seks uker eller kortere tid.[114]

Et tilbakevendende dilemma for domstolen når den skal beramme U18-sakene, det vil si finne et tidspunkt for gjennomføring av rettsaken som alle involverte kan, er avveiningen mellom å sette opp saken så snart som mulig og prinsippet om fritt forsvarervalg. De to hensynene kan komme i konflikt med hverandre, fordi en eller flere forsvarere i en konkret straffesak ikke er ledig på det tidspunktet domstolen ønsker å gjennomføre hovedforhandlingen. Da må domstolen enten be ungdommene det gjelder om å finne seg en ny forsvarer (så sant ikke en kollega til den opprinnelige forsvareren kan stille), som er i konflikt med prinsippet om fritt forsvarervalg, eller dommeren må skyve på tidspunktet som kan føre til at de ikke klarer å overholde seksukersfristen. En dommer omtalte denne avveiningen som den vanskeligste avveiningen domstolene gjør i Hurtigspor U18.[115]

8.3.2 Å «dele opp» straffesakene

I Oslo har det vært oppmerksomhet på å «dele opp» straffesakene når påtalemyndighet eller domstol finner det hensiktsmessig.[116] En av påtalejuristene vi intervjuet beskrev det som «den nye måten å tenke på», dele opp i denne sammenheng henviser til sakskompleks som består av flere separate saker knyttet til en eller flere personer.

Ved å dele opp sakskomplekset kan ungdommen(e) få avgjort enkle saker først, mens de mer komplekse sakene er under etterforsking. På den måten får ungdommen en raskere reaksjon enn om en ventet til hele sakskomplekset var ferdig etterforsket. Flere av

[114] Påtalejurist 1.
[115] Dommer 6.
[116] I Oslos rutinebeskrivelse er «Forening eller oppdeling av saker» et eget punkt som beskrives over vel to sider (Beskrivelse av Hurtigspor U18 i Oslo, s. 10-12). (Påtalejurist 1, 2, 3 og 4).

påtalejuristene trakk dette frem som positivt, særlig for ungdom med mye oppfølgingsbehov. Ved å få en rask reaksjon kunne en få satt i gang noen tiltak.[117] Oppdeling av sakene ble også omtalt som positivt av hensyn til de fornærmede (som ofte også er unge) ved at de ikke blir gående lenge og vente på at saken deres skal komme opp.[118] Og når det gjaldt de mest aktive gjengangerne så «måtte» en dele opp, hvis ikke «ville det blitt så stort at det til slutt også ville bli litt vanskelig».[119]

Det ble også pekt på at oppdeling kan ha uheldig konsekvenser for den tiltalte ungdommen, fordi det kan føre til at den dømte først går i gang med en type straffereaksjon, og så senere må begynne på en annen.[120] En av forsvarerne vi intervjuet var opptatt av at den tiltaltes forsvarer burde høres før saker blir delt opp.

Ansatte i konfliktrådet, var også positiv til oppdeling av saker. I saker der ungdommene er i gang med en ungdomsreaksjon, blir gjerne ungdomskontakten i konfliktrådet innkalt som vitne i retten. De pekte på at det å komme i gang med ungdomsoppfølging som følge av et mindre lovbrudd kan spille positivt inn på rettsaken som gjelder andre lovbrudd.[121]

8.4 Aktiv og utvidet bruk av forsvarer

Et sentralt element i Hurtigspor U18 er å legge til rette for aktiv og utvidet bruk av forsvarer i U18-sakene. Dette fremgår tydelig av de lokale rutinebeskrivelsene. For eksempel står det i Trøndelag sin rutine-beskrivelse at det bør legges opp til «tidlig oppnevning og aktiv bruk av forsvarer når vilkårene for oppnevning er oppfylt».[122] For å få god effekt legges det vekt på at forsvarer raskt får tilgang til navn og kontaktinformasjon på verger og til sakens dokumenter, og at klausulering begrenses til det som er nødvendig, samt at forsvarerne prioriterer politiavhør. I Oslo har Oslo tingrett og Oslo politidistrikt avtalt at påtalemyndigheten kan tilkalle forsvarer både i og utenfor kontortid. Videre understrekes det at «Oslo tingrett oppnevner forsvarer i alle saker der påtalemyndigheten har tilkalt forsvarer til politiavhør».[123]

Oslo tingrett har også utarbeidet en mal for oppnevningsbrev av forsvarer i U18-saker, hvor tingretten beskriver hvilke særlige forventninger som stilles til forsvarere i U18-saker, herunder å ta en aktiv rolle under etterforsking, rettsprosesser og eventuell straffegjennomføring. Det gis også ganske detaljerte beskrivelser av hvordan tingretten forstår salærforskriftens krav om at forsvarerbistanden må være «rimelig og nødvendig» for å kunne bli dekket av det offentlige, og det gis flere eksempler på oppgaver som regnes som rimelig og nødvendig og hva som ikke gjør det, slik tingretten vurderer det.

Samtlige profesjonelle aktører vi har intervjuet (politietterforskere, påtalejurister, dommere, friomsorgen, konfliktrådet og barnevern) var positive til at forsvarer trekkes tidlig inn under etterforskingen. Det ble fremhevet hvordan forsvarer kan fungere som en viktig «oversetter» overfor ungdommen og fungere som en viktig rettssikkerhetsgarantist.[124] Forsvareren kan hjelpe ungdommen med å ta et opplyst valg i spørsmål om samtykke til PUM, KOG og vurdering av straffereaksjon. Mer generelt pekte flere på at forsvareren i en del tilfeller er den eneste støttespilleren til ungdommen underveis i prosessen. Det er en kjent sak at vergene ikke alltid stiller opp underveis eller fungerer som en trygg og god støtte for ungdommen.

[117] Påtalejurist 2.
[118] Påtalejurist 3.
[119] Påtalejurist 2.
[120] Påtalejurist 4.
[121] Konfliktrådet 1
[122] Hurtigspor. Retningslinjer for U18-saker i Trøndelag, s. 5.
[123] Hurtigspor for U18-saker i Oslo. Fullstendig beskrivelse (datert februar 2025), s. 16.
[124] Dommer 1 og 2, påtalejurist 1 og 3.

Enkelte pekte også på at det å kople på forsvarer tidlig i noen tilfeller har en positiv tilleggseffekt ved at en får en tilståelsesdom i stedet for å måtte gjennomføre en hovedforhandling som er mer ressurskrevende.[125] Videre opplevde både ansatte i friomsorgen og konfliktrådene at samarbeidet med forsvarerne som bedre nå enn før, og de fortalte at de bruker advokatene aktivt hvis de for eksempel ikke får tak i ungdommene, hjelp til å motivere ungdommen eller trenger at advokaten bistår ungdommen ved bruddsaker.

Av praktiske utfordringer ble det først og fremst pekt på det å finne ledig tid i kalenderen for avhør, hovedforhandling og andre nødvendige møter underveis i straffeprosessen – at den aktuelle forsvarer noen ganger var opptatt i nærmeste fremtid som gjorde at videre prosess i praksis ble noe forsinket (se også 8.3). Dette gjaldt særlig de forsvarerne som jobber alene og har mange ungdom som klienter.

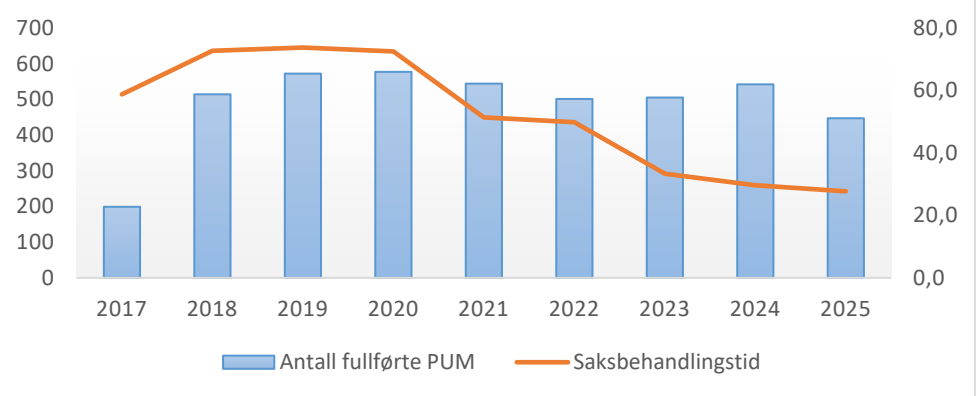
8.5 Bruken av KOG og PUM mer koordinert og effektivisert

Når det gjelder hvordan koordineringsgruppen (KOG) og personundersøkelse for mindreårig (PUM) (beskrevet i kap. 1.4) brukes og fungerer i straffeprosessen er det særlig en ting som peker seg ut i våre undersøkelser av Oslo, Agder og Øst sine erfaringer.

Bruken av de to synes å ha blitt mer koordinert med det resultat at saksbehandlingen er blitt effektivisert (redusert saksbehandlingstid og liggetid). Dialogen mellom påtalemyndigheten og friomsorgen angående PUM blitt bedre. Påtalemyndigheten har blitt tydeligere på hva det trenger av informasjon om ungdommen som gjør at friomsorgen kan spisse sin kartlegging og skrive mer målrettede PUM'er. I tillegg erfarte flere av de vi intervjuet at påtalemyndigheten melder sakene raskere til KOG nå enn før. Påtalemyndigheten prøver også, så vidt mulig, å anmode om PUM samtidig som det forhåndsberammes. På den måten sikrer man at den videre saksgangen ikke stopper opp i påvente av PUM.

Kriminalomsorgens statistikk på saksbehandlingstid av PUM viser at saksbehandlingstiden har blitt mer enn halvert siden 2020 uten at antallet behandlede PUM'er har gått vesentlig ned, jamfør figur 9.1. Mesteparten av nedgangen har riktignok skjedd før hurtigspor-midlene ble bevilget.

Figur 8.1: Utvikling i antall behandlede PUM-saker og saksbehandlingstid, 2017-2025. [126]

[125] Dommer 2, påtalejurist 1.
[126] Utarbeidet av Kriminalomsorgsdirektoratet for denne rapporten. Figuren er en oppdatert versjon av figur i *Kriminalomsorgsdirektoratets årsrapport 2024*, s. 54.

I 2024 og 2025 var gjennomsnittlig saksbehandlingstid nede i 30 dager på landsbasis, noe som er meget nær Kriminalomsorgsdirektoratets eget resultatmål på fire uker fra mottak av begjæring om PUM til ferdigstillelse.[127] Ifølge Kriminalomsorgsdirektoratet er en viktig årsak til nedgangen i saksbehandlingstid at «friomsorgskontorene er styrket med egne ungdomsansvarlige som har oppmerksomhet på kortest mulig saksbehandlingstid og kvalitativt innhold i personundersøkelse for mindreårige».[128]

Vårt inntrykk er at påtalemyndigheten, når den ønsker å hente inn mer informasjon om den mistenkte ungdommen og om ungdomsstraff er en aktuell straff, melder saken til koordineringsgruppen for drøftelse. Deretter innhenter den eventuelt en PUM dersom den finner at KOG-referatet ikke inneholder tilstrekkelig informasjon.

Ansatte i friomsorgen som vi har snakket med forklarte at de tidligere utarbeidet PUM for alle U18-saker, også de som ikke skulle til retten. Dette medførte unødvendig inngripen i enkelte ungdommers liv. I tillegg til å unngå belastning for ungdommen kan bruk av KOG også redusere tidsbruken om det fører til at en konkluderer med at en ikke trenger PUM. Som en av informantene fra friomsorgen uttalte: «da har vi jo plutselig spart fire uker av saken».[129]

Noen av de intervjuede stilte spørsmål ved om terskelen for å anmode om PUM er blitt *for* høy. De mente det vil være uheldig fordi det kan gå utover ungdommenes rett til medvirkning ettersom ungdommens stemme, etter deres oppfatning, ikke blir like godt ivaretatt gjennom KOG der kun aktørene deltar på møte. Det er ikke gitt at de som deltar i KOG-møte er de som kjenner de aktuelle ungdommene best. Samtidig er det bemerket av departementet i forarbeidene at det, ved utarbeidelse av skisse til ungdomsplan, skal vurderes om det skal gjennomføres en eller flere samtaler med ungdommen.[130] På den annen siden pekte de intervjuede fra friomsorgen på en begrensning ved å belage seg for mye på PUM, nemlig at «motivasjon er ferskvare». Dette kan innebære at det ungdommen er motivert for når vedkommende gjennomgår en PUM flere måneder før rettssaken, ikke nødvendigvis er den samme motivasjonen hen har når straffegjennomføringen skal begynne. Derfor kan det være behov for mye kartlegging og motivasjonsarbeid også knyttet til oppstart av straffegjennomføring.

Avslutningsvis kan det nevnes at alle vi intervjuet som omtalte den pågående KOG-piloten i Oslo var positive til denne.

8.6 U18-sakene i praksis: prioritering, «admin» og tilrettelegging

Basert på våre intervjuer med etterforskere og påtalejurister er det tre temaer som går igjen når det gjelder hva som kjennetegner det å jobbe med U18-saker: en krevende prioriteringsspagat, mye administrativ oppfølging og koordinering underveis i straffeprosessen kombinert med behov for tilpasning og tilrettelegging. I tillegg ligger kravet om hurtighet som står i et spenningsforhold til disse.

---

[127] Omtalt i Justis- og beredskapsdepartementet (2024, s. 21).
[128] Kriminalomsorgsdirektoratet (2024, s. 53).
[129] Friomsorgen 3.
[130] I forarbeidene er det bemerket at ungdomskoordinatoren, i arbeidet med skissen til ungdomsplan kan ta utgangspunkt i informasjonen som er fremkommet i KOG og eventuelt PUM «der dette er aktuelt». I tillegg: «må det vurderes om det av hensyn til sakens opplysning, og for å oppfylle ungdommens rett til medvirkning, er nødvendig å gjennomføre en eller flere samtaler med ungdommen» (Prop. 139 L (2022-2023), s. 117). I merknadene til den konkrete bestemmelsen, § 22 d fjerde ledd andre punktum, står det ingenting om å gjennomføre samtaler med ungdommen, men nøyer seg med å stadfeste at skissen må «ta utgangspunkt i den enkelte ungdommens livssituasjon og behov» (ibid, s. 296).

8.6.1 Å prioritere når alt skal prioriteres

En ting som gikk igjen i intervjuene med politietterforskerne og påtalejuristene var at de tidlig, ofte allerede ved mottak, gjør en første vurdering av hva som kan være aktuell straffereaksjon. Dette for å avklare om det vil være behov for å hente inn samtykker og lignende, om det kan være mulig å avslutte saken med en påtaleunnlatelse eller om den kan sendes til forebygging.

Siden alle U18-saker formelt har høyeste prioritet, oppstår det i praksis et kontinuerlig behov for å prioritere mellom saker som alle er definert som prioriterte. Et sentralt dilemma for påtalejurister og etterforskere er om ressursene bør brukes på å opprettholde fremdriften i alvorlige og ofte ressurskrevende straffesaker, eller på å raskt behandle mindre alvorlige saker som kan avsluttes på kort tid. På den ene siden er det viktig å sikre effektiv etterforskning og fremdrift i de mest alvorlige sakene. På den andre siden kan en rask reaksjon i mindre alvorlige saker, særlig overfor førstegangslovbrytere, ha stor forebyggende effekt. Dersom disse sakene prioriteres først, kan det imidlertid gå på bekostning av fremdriften i de mest alvorlige sakene.

Det finnes ingen enkel løsning på dette dilemmaet for den enkelte påtalejurist eller etterforsker. Det som ofte skjer i praksis, og som flere av informantene beskrev, er at de jobber litt i «begge ender».[131] En alternativ løsning, som en etterforskningsleder beskrev, for de mindre alvorlige lovbruddene er å vurdere om det kan defineres som et forebyggende formål for på den måten få sendt saken over til forebyggende avdeling som kan ta en bekymringssamtale.[132]

Prioriteringsspagaten som mange beskrev hang sammen med et misforhold mellom antallet U18-personell og det omfanget av U18-saker de skulle følge opp og hva som kreves for å etterforske og straffeforfølge de på en faglig forsvarlig og rettssikker måte. Mange av de vi intervjuet, ikke bare hos politiet og påtale, men også blant andre aktører mente det var særlig på etterforskingssiden at det var begrenset med ressurser sett i forhold til omfanget av oppgaver som skal gjøres. U18-saker (med minst en registrert mistenkt under 18 år) skal i utgangspunktet etterforskes uansett. I enkelte intervjuer kom det frem at for politiet og påtalemyndigheten handler det ikke bare om å fremskaffe det som trengs for å fatte gode påtaleavgjørelser, det handler også om å få avsluttet sakene. En påtalejurist beskrev det som at man må «forsøke å strupe det og bare henlegge med en gang» dersom en ser at det ikke er noe oppklaringspotensial eller få opplysninger å gå etter.[133] I et annet intervju ble to politietterforskere spurt om de etterforsket alle U18-sakene ettersom de ikke kan henlegge på kapasitetsgrunn. Den ene etterforskeren svarte at de har prøvd et par ganger å si til påtalemyndigheten at vi bør «kappe» sakene (henlegge på kapasitetsgrunn), men da fått til svar at U18-saker ikke skal kappes. Da repliserte den andre etterforskeren: «Det ender jo egentlig bare med at man finner andre koder».[134] Utsagnet kan tolkes som at de noen ganger prøver å finne andre henleggelseskoder for å få avsluttet U18-sakene uten at vi har grunnlag for å si noe om omfanget av dette.

Et eksempel på hvordan kapasitetsutfordringene kan påvirke håndteringen av U18-saker, kom frem i ett av politidistriktene vi har vært i kontakt med. Her var erfaringen at enkelte mindre alvorlige lovbrudd, som kunne vært overført til konfliktrådet, i stedet ble henlagt fordi politiet manglet kapasitet til å gjennomføre det nødvendige forarbeidet. Dette kunne for

[131] Politietterforsker 2.
[132] Politietterforsker 7.
[133] Påtalejurist 2.
[134] Politietterforsker 4.

eksempel gjelde innhenting av samtykker fra mistenkte, fornærmede og deres verger. For å overføre en sak til konfliktrådet må det blant annet foreligge samtykke fra både mistenkte og fornærmede, og dersom disse er under 18 år, også fra deres verger.[135]

For å avhjelpe denne situasjonen valgte politidistriktet å engasjere tre politipensjonister med ansvar for å innhente samtykker i aktuelle saker. Hensikten var å sikre at flere unge som begikk mindre alvorlige lovbrudd, møtte en reaksjon fremfor at saken ble henlagt. Ideelt sett skulle sakene overføres til konfliktrådet for videre oppfølging, men også i tilfeller der samtykke ikke ble gitt, ble politiets samtale om samtykke med ungdommen og foresatte ansett å kunne ha en forebyggende effekt. Som en forebygger uttrykte det: «Bare en slik telefonsamtale kan ha en forebyggende effekt.»[136]

8.6.2 Mye administrativ oppfølging og tilrettelegging

Til forskjell fra ordinære straffesaker er det mange flere aktører involvert. Kombinert med samtykke-kravene og krav om tilpasning til barnets beste innebærer at «det er mye mer admin» som en uttalte det.[137] Det krever mye administrativ oppfølging og koordinering underveis. «Bare» det å gjennomføre et avhør kan kreve mye koordinering i forkant. Dette levendegjorde en av etterforskerne godt med følgende beskrivelse som gjengis i sin helhet:

> Bare det at når du skal informere om en sak eller innkalle til avhør, så må du ta kontakt med så mange. Du skal snakke med ungdommen, og så skal du forhøre deg med ungdommen at det er greit at vi snakker med foreldrene. Hvilke foreldre er det vi skal ringe? Og bor de sammen? Og kontaktinformasjon. Og så ringer man de og så trenger de tolk. Og så må man ringe tolk og bestille tolk, og så må man ringe, og så ... Og sånn går det ganske ofte, og så kommer det en forsvarer på banen som også skal være involvert... Og når man da til slutt skal gjennomføre bare et første avhør, så er det vanskelig å få fire stykker til å finne en tid som passer for alle. Og allerede der har det kanskje gått tre uker, da, siden saken kom inn. Til vi er på avhør av mistenkte. I tillegg til at bare avhøret i seg selv er krevende med barn. Vi har brukt i større saker å gå over flere dager. Og da er det ikke sånn at «Da kommer du i morgen». Da er det sånn ... «Ja, når er neste ledige tid for alle da?» Da er det neste uke igjen. Og sånn går det.[138]

Sitatet illustrerer merarbeidet som følger med etterforskning av U18-saker. Som informanten beskriver, handler dette ikke bare om koordinering og administrativ oppfølging, men også om å ivareta barnets behov gjennom hele prosessen. Det er «(…) ikke bare å trykke på play og gjennomføre det avhøret», som en av informantene uttrykte det.[139] De mindreårige må informeres om saken og gis forutsetninger for å forstå prosessen de er en del av (se også kapittel 1 og 7). Dette krever både fagkompetanse, relasjonelt arbeid, grundige forberedelser og individuell tilrettelegging.

Samtidig innebærer rettsreglene og den politiske målsettingen en iboende spenning i U18-sakene. På den ene siden er et uttalt politisk mål at reaksjonen skal komme raskt (jamfør kap. 4). Flere informanter pekte også på betydningen av straffeprosesslovens frist-regler,

---

[135] Konfliktrådsloven § 71 a.
[136] Politiforebygger 1.
[137] Politietterforsker nr. 7.
[138] Politietterforsker nr. 7.
[139] Politietterforsker nr. 4.

som gjorde at sakene «henger over hele veien», som en av dem uttrykte det.[140] På den andre siden krever hensynet til barnets rettssikkerhet og medvirkning at det brukes tilstrekkelig tid på å tilpasse prosessen til den enkelte mindreårige.

Inntrykket fra intervjuene med politietterforskere og påtalejurister var likevel at de hadde et pragmatisk forhold til de lovpålagte tidsfristene. Pragmatisk i den forstand at dersom en sak overskred den såkalte 42-dagersfristen, ville de fortsatt gjennomføre de etterforskningsskrittene de vurderte som nødvendige. Hensynet til en forsvarlig og tilstrekkelig opplyst sak syntes dermed i mange tilfeller å veie tyngre enn en streng overholdelse av fristen.

[140] Politietterforsker nr. 3.

9 Saksbehandlingstid og tilbakefall i U18-saker

Har saksbehandlingstiden for U18-saker (aldersgruppen 15-17 år) blitt redusert etter innføringen av Hurtigspor U18? Kan eventuell reduksjon tilskrives Hurtigspor U18? Har Hurtigspor U18 påvirket tilbakefall? Disse tre sentrale spørsmålene danner utgangspunktet for de statistiske analysene i dette kapittelet som bygger på registerdata fra Strasak.[141]

Det politiske hovedmålet for Hurtigspor U18 har vært raskere reaksjon, at det skal gå raskt fra unge lovovertredere begår lovbrudd til de får en straffereaksjon (jamfør kap. 4). I vår analyse av saksbehandlingstid er det denne tidsperioden, fra begått lovbrudd til ilagt straffereaksjon, vi undersøker så langt det lar seg gjøre innenfor prosjektets rammer og ut fra data analysert i prosjektet. Vår analyse skiller seg slik fra politiets tradisjonelle analyser av saksbehandlingstid, som omhandler alle påtaleavgjorte forhold, altså både saker som henlegges og hvor det ilegges en reaksjon.

Vi kombinerer deskriptive analyser med regresjonsanalyser og differanse-i-differanse-analyser (DiD). Med tilbakefall – også kalt residivisme – mener vi her at en gjerningsperson begår nye lovbrudd etter at hen er tidligere straffet.

Først gir vi en kort beskrivelse av datasettet og de statistiske metodene som vi benytter, inkludert begrensninger. Deretter ser vi på utviklingen i saksbehandlingstid etterfulgt av utviklingen i tilbakefall før vi til slutt gir en samlet vurdering.

9.1 Data og metode

9.1.1 Datagrunnlag

Strasak-datasettet som er gjort tilgjengelig for oss omfatter data fra og med 2017 til og med første halvår av 2026. Vi analyserer forhold som er registrert med «mistenkt», «siktet» og «domfelt» person i aldersgruppen 15-17 år (U18) og aldersgruppen 18-24 år i de tolv politidistriktene (ikke andre organer), og hvor det foreligger en positiv påtaleavgjørelse. Siden det politiske hovedmålet for Hurtigspor U18 har vært raskere reaksjon (jamfør kap. 4), har vi avgrenset analysen til de saker som har endt med en straffereaksjon.

Vi har anvendt data fra Strasak som er politiets sentrale register over alle anmeldte straffbare handlinger i Norge. Strasak inneholder ikke detaljert informasjon om hvilke endelige straffereaksjoner domstolene ilegger gjerningspersonene, som er informasjon som lagres i Reaksjonsregisteret. Strasak har informasjon om hvordan politiet og påtalemyndigheten avslutter en sak. I våre analyser av saksbehandlingstid avgrenser vi til de forholdene som har endt med positiv påtaleavgjørelse, det vil si at påtalemyndigheten ilegger en reaksjon eller at påtalemyndigheten tar ut tiltale og iretteører saken for retten, hvor domstolene avgjør skyldspørsmålet og straffeutmåling.

For å beregne saksbehandlingstiden har vi anvendt utvalgte variabler i Strasak. Vi anvender datoer for anmeldelsestidspunkt og dato for påtalebeslutning for å beregne tidsbruken i politi og påtalemyndigheten.[142] For de personene som ilegges en reaksjon av påtalemyndigheten

[141] STRASAK (Straffesaksregisteret) er politiets sentrale straffesaksregster. Statistikken viser kriminalitet som er anmeldt. Den viser også hvordan politiet behandler straffesaker.
[142] Vi anvender også de spesifiserte variablene i Strask for antallet dager etterforskning, antallet dager koordinering og antallet dager i påtaledelen, samt variabelen for «antallet dager totalt» som gir dagene fra anmeldelsesdato til påtalebeslutning.

vil disse estimatene gi et robust anslag for hvor lang tid det tar fra lovbruddet ble anmeldt og registrert av politiet til de ilegges en reaksjon.

Strasak har ingen spesifisert variabel for antallet dager domstolsbehandling. For en beskrivelse av utviklingen i saksbehandlingstid i domstolene viser vi til kapittel 6.3. Det som derimot finnes er variabelen «rettskraftig avgjørelse». Vi bruker variablene påtaleavgjørelse dato og «rettskraftig dom» til å estimere saksbehandlingstiden fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse. Vi bruker den som en proxy på den faktiske saksbehandlingstiden fra påtalebeslutning til at en person har blitt idømt en rettskraftig dom. Variabelen inkluderer ikke bare tiden det tar fra påtalemyndighet sender saken til tingretten til tingretten har avsagt en dom. Den inkluderer også tiden det tar fra dommen er forkynnet, ankefrist, eventuell ankebehandling i lagmannsretten og eventuelt Høyesterett. Her er det viktig å bemerke at variabelen «rettskraftig avgjørelse» er knyttet til sak, ikke til person. Det gjør at det hefter betydelig usikkerhet ved variabelen, særlig når utvalgene er små, fordi rettskraftig avgjørelse først registreres når alle forholdene i saken er avsluttet. I saker som inngår i større sakskompleks og inneholder flere forhold og flere tiltalte personer som har ulik rettsbehandling vil dato for rettskraftig avgjørelse først være ved endelig avgjørelse for alle forholdene og tiltalene. I slike saker kan registrert dato for rettskraftig avgjørelse i Strasak bli lenge etter at flere av de tiltalte har akseptert sin del av dommen. Slike saker kan påvirke resultatene i utvalg, særlig i små utvalg, noe vi ser eksempel på i DiD-analysene for samlet saksbehandlingstid i domstolssakene (se kap. 9.4). Derfor er variabelen «Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse» et upresist mål på det den faktisk er ment å måle, og må tolkes med betydelig varsomhet.

I de tilfellene hvor en påtaleavgjørelse omfatter flere lovbrudd (flere saker med felles påtalebeslutning), har vi estimert saksbehandlingstiden for det mest alvorlige lovbruddet. Dette er gjort med den antagelse om at alvorligere lovbrudd krever mer inngående etterforskning, flere vitner med mer og dermed lengre saksbehandlingstid. Det totale antall påtaleavgjorte saker vi analyserer er 214 471.

9.1.2 Statistiske analysemetoder

Fra Strasak-dataene kan vi hente ut datoer som gir oversikt over saksbehandlingstiden, samlet og fordelt på ulike deler av saksbehandlingen i straffeprosessen. Dataene gir også muligheten til å analysere forklaringsfaktorer som samvarierer med saksbehandlingstiden, og vi kan analysere sammenhengen mellom Hurtigspor U18 og saksbehandlingstiden. Strasak-dataene kan også bidra med informasjon om og analyser av tilbakefall (residivisme).

Vi bruker **regresjonsanalyse** (lineær og logistisk) for å vise sammenhenger mellom saksbehandlingstiden, eller tilbakefallet, og ulike forklaringsvariabler tilknyttet sakene i Strasak. Vår analyse er berammet av tilgjengelige data, og kan vurderes som empirisk data-drevet regresjonsanalyse. Her må det bemerkes at analyseperioden er svært kort for denne typen tiltaksanalyse, og at vår analyse ikke er i stand til å fange opp langsiktige konsekvenser og endringer som følge av Hurtigspor U18.

Regresjonsanalysen vil vise om de inkluderte forklaringsvariablene oppnår en statistisk signifikant koeffisient, og, i så tilfelle, hvor mye en endring kan forventes å påvirke saksbehandlingstiden (eller tilbakefallet).

For å måle om Hurtigspor U18 har hatt en effekt på saksbehandlingstid og tilbakefall så langt gjennomfører vi DiD-analyser. **Differanse-i-differanse** (DiD) er en metodikk for å måle effekten av et tiltak i en avgrenset gruppe («tiltaksgruppe») basert på sammenlikning med en gruppe som ikke får tiltaket gjennomført («kontrollgruppe»). DiD er eksempel på en

kvasieksperimentell metode hvor en forsøker å måle effekten av et tiltak eller en hendelse ved å sammenligne grupper over tid, men uten at enhetene er tilfeldig fordelt til behandlings- og kontrollgrupper.

I våre analyser gjør vi to type kontroller. Først bruker vi geografi som kontrollgruppe, hvor vi setter de tre politidistriktene som først fikk hurtigspor-midler – Agder, Oslo og Øst – som tiltaksgruppe, mens de fem politidistriktene som ikke har fått hurtigspor-midler ennå – Innlandet, Troms, Finnmark, Nordland og Møre og Romsdal – settes som kontrollgruppe. I tillegg må vi splitte dataene etter måletidspunkt, det vil si å definere før- og etter-periode med utgangspunkt i når tiltaket startet. Det er flere grunner til at det ikke er lett å definere et felles startpunkt for Hurtigspor U18. For det første etablerte Agder sitt hurtigspor den 15. aug. 2024, flere måneder før de fikk første budsjettbevilgning. Og Oslo har, som omtalt i kap. 4, bedrevet utviklingsarbeid for sin behandling av U18-sakene i flere år. For det andre så er det ikke slik at bevilgningene over statsbudsjettet umiddelbart omsettes i nyansatte: penger bevilges nedover, så skal de fordeles og det skal vurderes hva slags kompetanse en skal rekruttere. Når pengene er fordelt nedover i systemet må mottakerne starte en rekrutteringsprosess. Dette tar også noe tid. Derfor er det rimelig å anta at det gikk flere måneder før hurtigspor-midlene til Agder, Oslo og Øst i 2025 var omsatt til bemannede stillinger hos de fem straffesakskjedeaktørene. Av denne grunn har vi valgt å definere startpunkt for hurtigspor-satsingen som 1. april 2025 i stedet for 1. januar 2025, og vi har satt sluttpunkt for før-perioden til 1. oktober 2024. Dersom hurtigspor-satsingen har hatt effekt på saksbehandlingstid forventer vi å finne en forskjell mellom tiltaks- og kontrollgruppen.

I den andre kontrollen bruker vi alder som kontrollgruppe, hvor vi setter U18-sakene i Oslo, Agder og Øst som tiltaksgruppe, mens sakene for aldersgruppen 18-24 i de samme tre politidistriktene settes som kontrollgruppe. Dersom hurtigspor-satsingen har hatt en effekt på saksbehandlingstid er det rimelig å forvente at det har vært en større nedgang i saksbehandlingstid for U18-sakene i de tre politidistriktene enn det har vært for sakene i aldersgruppen 18-24 år.

En hovedforutsetning for at DiD skal fungere som en kvasieksperimentell statistisk metode i samfunnsfaglig analyse er at vi kan anta parallelle trender *før* innføringen av tiltaket innenfor tiltaksgruppen og kontrollgruppen.[143] Antakelsen illustreres ved deskriptiv statistikk (av saksbehandlingstiden og tilbakefallet, i tiltaksgruppen og kontrollgruppen). Dataene muliggjør to typer DiD-analyser: i) én med ulike politidistrikter, politidistrikter med Hurtigspor-U18 vs. politidistrikter uten Hurtigspor-U18; og ii) én med ulike aldersgrupper innenfor politidistrikter med Hurtigspor-U18, U18 vs. 18-24.

Det er noen **sentrale begrensninger** ved analysene som gjøres som vi må være bevisste når vi tolker resultatene. Den korte observasjonstiden er allerede nevnt (se også kap. 1). En bivirkning av denne er at mange straffesaker – og spesielt komplekse straffesaker – ikke er blitt avsluttet i løpet av evalueringens analyseperiode. Innen statistikk omtales dette som utfordringer med sensurering (censoring), noe som i vårt tilfelle kan skape skjevheter mellom straffesakene som vurderes i før- og etterperioden for tiltaket. Videre er det som nevnt ikke helt rett frem å definere ett startpunkt for Hurtigspor U18, som gjør at forskjellen mellom før- og etter-perioden ikke er så skarp som ønsket.

[143] Card & Krueger (1994).

9.2 Utviklingen i saksbehandlingstid

9.2.1 Deskriptive resultater

Hovedbildet er at saksbehandlingstiden har vært relativt stabil eller har økt gjennom det siste tiåret i hele landet i U18-sakene og for aldersgruppen 18-24 år. Utviklingen har vært omtrent den samme både i hurtigspor-distrikter og distrikter uten hurtigspor-bevilgning. Det er et unntak fra det generelle bildet: for de fem hurtigspor-distriktene som startet opp før 2026 var det en viss nedgang i påtalefasen og fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse.

Utviklingen som gjengis i tabell 9.1 og 9.2 nedenfor må imidlertid tolkes med en viss varsomhet. Som redegjort for i kapitel 9.1 er det flere utfordringer ved estimering av saksbehandlingstiden, særlig for tiden etter påtaleavgjørelsene. I tillegg er det en utfordring med periodeavslutningseffekter. Fordi observasjonsperiodene avsluttes mens enkelte saker fortsatt er under behandling, vil de mest langvarige sakene i mindre grad inngå i datagrunnlaget mot slutten av perioden. Dette kan bidra til at saksbehandlingstiden i de siste årene fremstår som kortere enn den faktisk er. For å forsøke å minimere denne effekten har vi delt inn tidsperiodene i like lengder, og vi har kun inkludert de sakene som har med hele forløpet fra anmeldelse til strafferettslig reaksjon. Vi kan ikke helt utelukke periodeavslutningseffekter, men vi har forsøkt å hindre at denne effekten forstyrrer sammenlikningene mellom ulike perioder og mellom ulike grupper.

Tabell 9.1 viser det gjennomsnittlige antallet dager mellom registreringsdatoer på ulike Strasak-variabler for U18-sakene splittet med hensyn til politidistrikt (de fem som innførte Hurtigspor U18 før 31.12.2025 vs. de sju øvrige), og med hensyn til en todeling av Strasak-datasettets tidsperiode (2022-2026 vs. 2017-2021, der vi for året 2021, som for 2026, setter sluttdato før 1. juli, slik at de to periodene blir nøyaktig like lange).

For analysene av tiden i politi og påtalemyndigheten anvender vi de spesifiserte variablene i Strasak, «Dager under etterforskning» (etterforskningsfasen) og «Dager hos påtalemyndighet inkl koordinering» (påtalefasen). De to radene inkluderer alle positive påtaleavgjørelse for personer i alderen 15-17 år og er et robust estimat på saksbehandlingstiden i politi- og påtalemyndigheten for tiden det tar fra anmeldelse til at politi og påtalemyndigheten har oppklart lovbruddet og enten ilagt personen et forelegg, påtaleunnlatelse, overføring til konfliktråd eller tiltalebeslutning.

For påtalebeslutningssakene – sakene som ender med at påtalemyndigheten ilegger en reaksjon – brukes antallet dager i etterforskningsfasen pluss antallet dager i påtalefasen m/ koordinering som estimat på samlet saksbehandlingstid.[144] Noen av disse sakene vil være saker som går videre til saksbehandling i konfliktråd, og denne delen av saksbehandlingen er ikke tilgjengelig via Strasak.

Som tidligere nevnt har Strasak ingen spesifisert variabel for antallet dager for domstolsbehandling. Vi anvender tidsperioden fra påtaleavgjørelse til rettskraftig avgjørelse som en proxy på perioden fra påtalemyndighetenes avgjørelse til det foreligger en rettskraftig

[144] For sakene som ender med påtalebeslutning, så vil datoen for rettskraftig avgjørelse komme betydelig senere enn datoen for påtalebeslutningen – i gjennomsnitt ca. 80 dager senere, og medianen er 30 dager. Hvis omtrent samme forhold gjelder for sakene som ender i domstol, så ville dette gi en indikasjon på evt. overdrivelse av vår proxy for domstolfasens varighet (inkludert forkynning og ankebehandling), når vi baserer oss på datoen for rettskraftig avgjørelse som avslutningsdato for saksbehandlingen.

avgjørelse. Variabelen «Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse» må tolkes med betydelig varsomhet som redegjort for i kapitel 9.1.

Tabell 9.1: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid i ulike politidistrikt-grupper og tidsperioder; aldersgruppe U18.[145]

Politidistrikt-gruppe	Agder, Oslo, Øst, Vest, Sør-Vest			Alle øvrige sju politidistrikter		
Tidsperiode	2017-2021	2022-2026	Endring (dager)	2017-2021	2022-2026	Endring (dager)
Antall (påtale)saker (N)	16 278	21 441		10 548	16 194	
Dager under etterforskning	43	53	*+10*	41	56	*+14*
Dager hos påtalemyndighet inkl. koordinering	22	17	*-5*	14	16	*+2*
Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse	193 (N = 2 500)	168 (N = 2 580)	*-25*	165 (N = 1 165)	169 (N = 1 130)	*+4*

Når vi sammenligner gjennomsnittlig antall dager for de ulike fasene i perioden 2022-2026 med 2017-2021, så finner vi litt varierende endringsmønster i de ulike fasene. Det gjennomsnittlige antallet dager i etterforskningsfasen er høyere i perioden 2022-2026 enn i perioden 2017-2021. Ti dager for de fem «hurtigspor-distriktene» med oppstart før 2026 (Agder, Oslo, Øst, Vest og Sør-Vest) og 14 dager for de sju øvrige politidistriktene. For påtalefasen og perioden fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse er det betydelig forskjell mellom politidistriktgruppene. Det er litt nedgang i det gjennomsnittlige antallet dager i de fem «hurtigspor-distriktene», henholdsvis fem og 25 dager, mens det er to og fire dagers økning i de øvrige sju politidistriktene, i U18-saker (Tabell 9.1).

Tabell 9.2 viser det gjennomsnittlige antallet dager mellom ulike registreringsdatoer for aldersgruppen 18-24 år med de samme oppdelinger som i tabell 9.1.

Tabell 9.2: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid i ulike politidistrikt-grupper og tidsperioder; aldersgruppe 18-24.[146]

Politidistrikt-gruppe	Agder, Oslo, Øst, Vest, Sør-Vest			Alle øvrige sju politidistrikter		
Tidsperiode	2017-2021	2022-2026	Endring (dager)	2017-2021	2022-2026	Endring (dager)
Antall (påtale)saker (N)	47 913	43 650		38 403	31 810	
Dager under etterforskning	42	62	*+20*	41	59	*+18*
Dager hos påtalemyndighet inkl. koordinering	31	28	*-3*	26	28	*+2*
Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse	171 (N = 13 117)	203 (N = 12 255)	*+32*	141 (N = 9 826)	147 (N = 8 408)	*+6*

Det er litt mer stabilt mønster i gjennomsnittene for aldersgruppen 18-24 år. Som for U18 er det høyere gjennomsnittlig antall dager i etterforskningsfasen i 2022-2026 sammenliknet med 2017-2021. Og det er relativt stabile tall for påtalefasen. Det gjennomsnittlige antallet

[145] Kilde: STRASAK. Tabellen omfatter totalt 64 461 påtalesaker. Antall observasjoner varierer mellom delanalysene og fremgår av tabellen.
[146] Kilde: STRASAK. Tabellen omfatter totalt 161 776 påtalesaker. Antall observasjoner varierer mellom delanalysene og fremgår av tabellen.

dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse, for domstolsaker, er høyere i siste tidsperiode.

Dette danner en bakgrunn før vi i neste steg undersøker hvilke variabler som forklarer variasjonen i saksbehandlingstiden, og deretter undersøker effekten av hurtigspor-U18-tiltaket.

9.3 Hva forklarer variasjoner i saksbehandlingstid?

Hva som forklarer variasjoner i samlet saksbehandlingstid undersøkes med en enkel lineær regresjonsanalyse, hvor ulike forklaringsvariabler fra Strasak-dataene inkluderes, eller variabler dannet ut ifra Strasak-variabler.[147] Koeffisientene til forklaringsvariablene – tallene i de to kolonnene i tabellen – kan tolkes som antallet dager (i snitt) én enhets endring i en gitt forklaringsvariabel vil kunne forventes å endre saksbehandlingstiden (fra anmeldelsestidspunkt frem til rettskraftig avgjørelse). Den samlede saksbehandlingstiden som her brukes er basert på de tre variablene i tabell 9.1 og 9.2.

Dummy-variabelen politidistrikt-gruppe er 1 for Agder, Oslo, Øst, Vest og Sør-Vest, og 0 for Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms, Finnmark, Sør-Øst og Trøndelag politidistrikter. De to sistnevnte er inkludert i «0-gruppen fordi formell oppstart for deres lokale Hurtigspor U18 var i 2026. Vi har kjørt en analyse for begge aldersgruppene (høyre kolonne i tabell 9.3) og en separat analyse for U18 (venstre kolonne i tabell 9.3). Analysene omfatter både saker som ender med at påtalemyndigheten ilegger en reaksjon og de sakene som går til domstolsbehandling.

Tabell 9.3 Multiple lineære regresjonsmodeller av saksbehandlingstiden (samlet, fra anmeldelse til rettskraftig avgjørelse), 2017-2026.

Variabler	U18	U18 + 18-24
Konstantledd	-52,0***	-41,8***
Lovbruddsalvor (1-3)	88,6***	136,6***
Kompleksitet (antall saker per påtale)	9,6***	6,6***
Årstall (1-9)	-3,9***	-6,5***
Fengselsstraff (dummy)	101,1***	40,0***
Ubetinget straff (dummy)	14,4***	-44,4***
Politidistrikt-gruppe (dummy)	13,6***	10,3***
Koronapandemi-periode (dummy)	27,4***	42,3***
U18 (dummy)		-50,3***
Modellegnethet (F)	3 212***	14 120***
Justert determinasjonskoeffisient (R^2)	30,1%	35,5%
Antall observasjoner, saker (n)	52 293	214 069

Merknad: Politidistrikt-dummyen er lik 1 for Agder, Oslo, Øst, Vest og Sør-Vest, og 0 for Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms, Finnmark, Sør-Øst og Trøndelag politidistrikter.

[147] Noen av variablene er forklart nærmere i et vedlegg til denne rapporten.

Alle koeffisientene i tabell 9.3 er statistisk signifikante på 0,1%-nivå ($p<0,001$). Modellresultatene indikerer at lovbruddsalvor og straffetype har sterk samvariasjon med antallet saksbehandlingsdager. En økning i kategorien lovbruddsalvor (skala fra 1 til 3) er forventet å øke gjennomsnittlig saksbehandlingstid med godt over 100 dager, i sakene for aldersgruppen 18-24, og 88,6 dager for U18-sakene (alt annet likt). Tilsvarende med saker som har endt med fengselsstraff, forventes saksbehandlingstiden i gjennomsnitt å være 101 dager lengre for U18-saker. Dette er delvis knyttet til den underliggende forskjellen i saksbehandlingstid for saker som ender med påtalebeslutning og saker som går til domstol.

Men innenfor en gitt tidsperiode vil vi også ha en periodeavslutningseffekt – det at de mer langvarige sakene ikke vil inngå mot slutten av 2017-2026-perioden. Dette betyr at det kan være en skjevhet i saksporteføljen i perioden før og etter tiltaket dersom man f.eks ikke avgrenser lengden på førperioden eller sakstyper som sammenliknes i tiltaksanalysen. Videre var koronapandemi-perioden forbundet med lengre saksbehandlingstider. Politidistrikt-dummyen (lik 1 for hurtigspor-distriktene Agder, Oslo, Øst, Vest og Sør-Vest, 0 for de sju andre politidistriktene) har positiv koeffisient, som indikerer noen dager lengre saksbehandlingstid i hurtigspor-distriktene (alt annet likt). Justert R^2 indikerer at over 30% av variasjonen i saksbehandlingstiden forklares av variablene i regresjonsmodellen.

I det følgende undersøkes om Hurtigspor U18 har hatt en effekt på saksbehandlingstid ved å sammenligne de tre politidistriktene som først mottok hurtigspor-midler med de politidistriktene som ikke har mottatt hurtigspor-midler. Det undersøkes ved bruk av etablert metodikk for tiltaksanalyse, DiD-analyse (beskrevet i kap. 9.1).

9.4 Har Hurtigspor U18 redusert saksbehandlingstiden?

For å undersøke om Hurtigspor U18 har redusert saksbehandlingstiden gjør vi først en deskriptiv før-og-etter-sammenligning innenfor henholdsvis tiltaksgruppen (Agder, Oslo og Øst politidistrikter) og kontrollgruppen (Møre og Romsdal, Innlandet og de tre nordlige politidistriktene (Nordland, Troms og Finnmark)), etterfulgt av en DiD-analyse.

9.4.1 Deskriptiv før-og-etter-sammenligning

I tabell 9.4 sammenlignes gjennomsnittlig saksbehandlingstid i perioden før innføringen av Hurtigspor U18 (fra 1. juli 2023 til 1. okt. 2024) med perioden etter (fra 1. apr. 2025 til 1. juli 2026), for henholdsvis tiltaksgruppen og kontrollgruppen. Med så kort tidsperiode blir utvalgene små, særlig for variabelen «Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse» og må derfor tolkes med betydelig varsomhet.

Tabell 9.4: Antall dager gjennomsnittlig saksbehandlingstid for gjerningspersoner under 18 år, før og etter innføring av Hurtigspor U18. [148]

Politidistrikt-gruppe	Agder, Oslo, Øst			Møre og Romsdal, Innlandet, Nord-Norge		
Tidsperiode	01.07.2023-01.10.2024	01.04.2025-01.07.2026	Endring (dager)	01.07.2023-01.10.2024	01.04.2025-01.07.2026	Endring (dager)
Antall (påtale)saker (N)	3 204	2 984		1 651	1 560	
Dager under etterforskning	57	65	*+8*	58	67	*+9*
Dager hos påtalemyndighet inkl. koordinering	18	19	*+1*	17	20	*+3*
Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse	151 (N = 696)	157 (N = 601)	*+6*	184 (N = 179)	284 (N = 126)	*+100*

Stort sett er bildet det samme i dette utsnittet av datasettet som i det som ble vist i tabell 9.1 og 9.2. Det er gjennomgående litt høyere gjennomsnittlig saksbehandlingstid i den siste perioden. For de fem politidistriktene i kontrollgruppen er det et mye høyere antall dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse i den siste tidsperioden. Men med en såpass kort tidsperiode som 1 år og 3 mnd. og et svært lavt antall domstol-saker i kontrollgruppen, som i tillegg har stor spredning gjør det at det hefter betydelig statistisk usikkerhet med resultatene. En økning på hundre dager i saksbehandlingstid fra før- til etter-perioden skyldes i stor grad utvalgsskjevheter. En enkel illustrasjon på utvalgsskjevheten er at standardavviket er på 477 dager, mens standardavviket for de øvrige verdiene for samme variabel («Dager fra påtalebeslutning til rettskraftig avgjørelse») ligger på 150 til 200 dager. Standardavviket er med andre ord mer enn dobbelt så stort som de øvrige. Mer generelt er standardavvikene for den variabelen store. Til dette kommer den nevnte svakheten med at i større sakskompleks, så vil det påvirke dato for rettskraftig avgjørelse for alle tiltalte, se kapitel 9.1. Samlet taler dette for å tillegge denne delen liten vekt i de videre DiD-analysene.

Med dette som bakgrunn testes om den kortvarige hurtigspor-satsingen har hatt en målbar effekt på saksbehandlingstiden i U18-sakene.

9.4.2 Differanse-i-differanse-analyse med geografi som kontroll

Tabell 9.5 viser en differanse-i-differanse-modell (differanse-i-differanse, DiD) av saksbehandlingstiden, for tidsperioden 2023-2026, for gjerningspersoner under 18 år, hvor tiltaksgruppen (Agder, Oslo og Øst politidistrikter) sammenlignes med kontrollgruppen (Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms og Finnmark politidistrikter). I modellen inkluderes kun tiltaksdummyen (tiltaksgruppe vs. kontrollgruppe) og tidsdummyen («etter» vs. «før»), i tillegg til interaksjonen av disse to, som er DiD-variabelen.

I denne tradisjonelle DiD-modellen er koeffisienten for konstantleddet et estimat på gjennomsnittlig saksbehandlingstid i kontrollgruppen (referansenivået), koeffisienten for tiltaksdummyen et estimat på hvordan tiltaksgruppen skiller seg fra kontrollgruppen *før* tiltaket, koeffisienten for tidsdummyen et estimat på endringen over tid (fra før til etter), i kontrollgruppen, og DiD-koeffisienten (tid × tiltak) estimerer effekten av tiltaket. Antallet

[148] Kilde: STRASAK. Tabellen omfatter totalt 9 399 påtalesaker. Antall observasjoner varierer mellom delanalysene og fremgår av tabellen.

enheter (N) er vesentlig lavere enn i tabell 9.1 og 9.2 fordi det er færre politidistrikt inkludert og tidsperioden er vesentlig kortere. Dette gir mindre utvalg som gjør at analysene blir mer sårbare for utvalgsskjevheter.

Vi viser estimerte verdier for etterforskningsfasen og for påtalefasen. For den (estimerte) samlede saksbehandlingstiden presenterer vi separate modeller for de sakene som avsluttes med påtalebeslutning og sakene som går til domstol (som har rettskraftig avgjørelse satt som sluttpunkt for saksbehandlingstiden). Grunnen til at vi splitter total saksbehandlingstid i to er at påtaleavgjorte saker og domstolsavgjorte saker har ulikt saksforløp (jamfør kap. 1.4). I tillegg har domstolssakene lenger gjennomsnittlig saksbehandlingstid enn de påtaleavgjorte sakene i både etterforskningsfasen og påtalefasen. Det skyldes trolig i stor grad at domstolsakene omhandler de mer alvorlige lovbruddene og at de kan være mer ressurskrevende å etterforske og straffeforfølge.[149] Gjennomsnittsestimatene for etterforskningsfasen og påtalefasen vil være vektede gjennomsnitt for sakene som ender med påtalebeslutning og sakene som ender i domstol.

Tabell 9.5: Enkel differanse-i-differanse-modell av gjennomsnittlig saksbehandlingstid 2023-2026, U18, før og etter innføring av Hurtigspor U18.

Variabler	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (antall dager)			
	Etterforskning (alle saker)	Påtale m/koordinering (alle saker)	Samlet, påtalebeslutning-saker	Samlet, domstol-saker
Konstantledd	58,4 ***	16,9 ***	69,4 ***	191 ***
Tiltaksdummy (tiltaksgruppe vs. kontrollgruppe)	-1,9	2,4 °	-9,6 **	-23,9
Tidsdummy (etter vs. før)	8,9 *	3,4 *	1,3	130 ***
Tid×tiltak (DiD)	-0,4	-5,0 **	-8.9 °	-132 ***
Modellegnethet (F)	5,7 **	2,6 *	14,5 ***	21,8 ***
Justert determinasjonskoeffisient (R^2)	1,5%	0,1%	0,5%	3,0%
Antall observasjoner, saker (N)	9 399	9 399	7 414	1 985

Merknad: *** p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05; ° p<0,1

Tabellen for DiD-analysen viser en gjennomsnittlig samlet saksbehandlingstid i kontrollgruppen i før-perioden (fra 1. juli 2023 til 1. okt. 2024) lik ca. 70 dager for påtalebeslutningssakene og ca. 190 dager for domstolsakene. I tiltaksgruppen var den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i før-perioden ca. 9 dager kortere enn i kontrollgruppen, i påtalebeslutningssaker – for domstolsakene var det ingen signifikant forskjell. Tidsdummy-koeffisienten indikerer stabil saksbehandlingstid i påtalebeslutningssakene. For domstolsakene er koeffisienten sterkt positiv, i kontrollgruppen, men den drives av sterke utvalgsskjevheter som nevnt i under 9.4 og bør derfor tillegges liten vekt.

Det sentrale i tabellen for vår del er hva DiD-verdiene viser (kalt «tid×tiltak» i tabellen). Det er ingen tiltakseffekt i etterforskningsfasen, mens det er indikert en tiltakseffekt på fem dagers reduksjon i tiltaksgruppen for påtalefasen.

[149] Samlet sett (for U18 og aldersgruppen 18-24, i alle tolv politidistrikter, i perioden 2017-2026) varte etterforskningsfasen i ca. 30 dager og påtalefasen m/koordinering 15-20 dager, i gjennomsnitt for saker som endte med påtalebeslutning. For saker som endte i domstol var de tilsvarende gjennomsnittene ca. 96 dager i etterforskningsfasen og 40-50 dager i påtalefasen m/koordinering.

Når det gjelder domstolsakene, så er den veldig høyt estimerte nedgangen (-132) drevet frem av høye utvalgsskjevheter og tillegges derfor liten vekt (se 9.4). For påtalebeslutningssakene er tallgrunnlaget bedre. Her har tiltaksgruppen hatt en endring i saksbehandlingstid som er ni dager kortere enn for kontrollgruppen, men DiD-koeffisienten er kun signifikant på 10%-nivå. I vår enkle modell kan koeffisientenes standardfeil være underestimert, som impliserer at koeffisientenes statistiske signifikans er overdrevet. [150]

De justerte determinasjonskoeffisientene (R^2) er svært lave (0,1-3 prosent), noe som indikerer at modellen (politidistriktdummy og tidsdummy og interaksjonen/Hurtigspor-U18-tiltaket) forklarer en svært begrenset del av variasjonen i saksbehandlingstid. Som vist tidligere så ville inkludering av andre variabler, som lovbruddsalvor og straffetype, gi bedre forklaringskraft, men vårt formål med differanse-i-differanse-analysen er primært å estimere forskjeller i utviklingen mellom tiltaks- og kontrollgruppen, ikke å forklare den samlede variasjonen i saksbehandlingstid.

Oppsummert finner DiD-analysen med geografi som kontroll en svak effekt av Hurtigspor U18 for påtale (fem dagers reduksjon i tidsperioden) og på samlet saksbehandlingstid for påtaleavgjorte saker (8,9 dager). Effektene er signifikante på henholdsvis fem- og ti prosentnivå.

9.4.3 Differanse-i-differanse-analyse med alder som kontroll

I den andre DiD-analysen av Hurtigspor U18 bruker vi alder som kontroll. Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden for U18-sakene (tiltaksgruppe) i politidistriktene Agder, Oslo og Øst sammenlignes med de samme tre politidistrikt sine saker for aldersgruppen 18-24 år (som ikke er en del av hurtigspor-satsingen (kontrollgruppe)), i før-perioden (1/7-23 – 30/9-24) og etter-perioden (1/4-25 – 30/6-26).

Konstantleddet i tabell 9.6 representerer gjennomsnittlig saksbehandlingstid for sakene i aldersgruppen 18-24 år før innføringen av Hurtigspor-tiltaket. Koeffisienten for tiltaksdummyen er et estimat på hvordan U18-sakene skilte seg fra aldersgruppen 18-24 år *før* tiltaket, og koeffisienten for tidsdummyen et estimat på endringen over tid (fra før til etter) i aldersgruppen 18-24 år. Koeffisienten til variabelen Tid×tiltak (DiD) gir estimert tiltakseffekt på saksbehandlingstiden i U18-sakene.

[150] Det ble vurdert å benytte modeller som i større grad tok hensyn til potensielle faste effekter og klyngeeffekter, herunder den hierarkiske strukturen der flere saker kan være knyttet til samme person. Slike modeller kunne også ha åpnet for samtidig inkludering av flere forklaringsvariabler. Utvikling, estimering og validering av disse modellene lot seg imidlertid ikke gjennomføre innenfor prosjektets tidsmessige og ressursmessige rammer. Dette representerer derfor en begrensning ved de foreliggende analysene og bør vurderes nærmere i eventuelle videre analyser eller testinger, og eventuelle senere evalueringer.

Tabell 9.6: Enkel differanse-i-differanse-modell av gjennomsnittlig saksbehandlingstid 2023-2026, U18 vs. 18-24, i Agder, Oslo og Øst politidistrikter, før og etter innføring av Hurtigspor U18.

Variabler	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (antall dager)			
	Etterforskning (alle saker)	Påtale m/koordinering (alle saker)	Samlet, påtalebeslutning-saker	Samlet, domstol-saker
Konstantledd	66,0 ***	26,5 ***	46,2 ***	352 ***
Tiltaksdummy (tiltaksgruppe vs. kontrollgruppe)	-9,5 ***	-7,2 ***	13,6 ***	-83,9 ***
Tidsdummy (etter vs. før)	5,3 **	-1,1	-5,0 *	-41,1 ***
Tid×tiltak (DiD)	-3,2	-0,5	-2,6	39,4 *
Modellegnethet (F)	11,4 ***	22,1 ***	20,0 ***	29,1 ***
Justert determinasjonskoeffisient (R^2)	0,1%	0,3%	0,4%	1,0%
Antall observasjoner (N)	23 632	23 632	14 911	8 721

Merknad: *** p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05

DiD-modelleringen av U18 mot 18-24, i Agder/Oslo/Øst politidistrikter viser gjennomgående at det *ikke* har vært tiltakseffekter på saksbehandlingstiden for U18-saker (vs. saker for aldersgruppen 18-24). Den eneste tiltakseffekten som er signifikant er samlet saksbehandlingstid for domstolssaker som er positiv og således også indikerer at Hurtigspor U18 ikke har hatt noen effekt på saksbehandlingstid. Denne er påvirket av store utvalgsskjevheter som driver resultatene og tillegges derfor liten effekt (jamfør kap. 9.4). Videre har den motsatt fortegn av det usikre estimatet for samme variabel i tabell 9.5 som sett i sammenheng indikerer at det ikke er noen entydig effekt av Hurtigspor-tiltaket på saksbehandlingstid for sakene som går til domstolsbehandling.

9.4.4 Oppsummering av DiD-analysene

Hovedkonklusjonen av to ulike differanse-i-differanse-analyser, én basert på politidistrikt-sammenlikning (tabell 9.5) og én basert på alderssammenlikning (tabell 9.6), er at det ikke er noen entydig effekt av Hurtigspor U18 på saksbehandlingstid. For etterforskningsfasen er det ingen signifikante effekter. For påtalefasen og for samlet saksbehandlingstid i de påtaleavgjorte sakene er det en svak positiv effekt på en av to DiD-analyser (når bruker geografi som kontroll). For samlet saksbehandlingstid i sakene som går til domstolsbehandling gir begge DiD-analyser signifikante effekter, men med motsatt fortegn. Det er små utvalg med store skjevheter som driver resultatene og gjør at resultatene tillegges liten vekt. De gir heller ikke noe entydig resultat, som understøtter det generelle inntrykket av at DiD-analysene ikke indikerer noen entydig effekt av Hurtigspor U18 på saksbehandlingstid. Men Hurtigspor U18 har hatt kort virketid, og det kan derfor tenkes at satsingen kan gi tydelige effekter på saksbehandlingstid når tiltaket har fått virke lenger.

9.5 Hva forklarer variasjoner i tilbakefall?

Tilbakefall kan måles på ulike måter. Strasak-dataene muliggjør både estimering av antallet tilbakefall per gjerningsperson og estimering av andeler tilbakefall innenfor gitte tidsrom (Andersen & Skarðhamar, 2013; Mohn & Crowo, 2026). Vi vil her analysere tilbakefall innenfor tidsrom, dvs. i løpet av saksbehandlingstiden og etter avsluttet saksbehandling.

For å undersøke hva som kan forklare variasjon i tilbakefall analyserer vi hvilke faktorer som samvarierer med tilbakefall blant U18-saker i perioden 2017-2026, se tabell 9.7. Analysene er basert på logistisk regresjon, som estimerer sannsynligheten for tilbakefall før ilagt straffereaksjon og tilbakefall innen ett år etter ilagt straffereaksjon. Vi har tatt utgangspunkt i et variabelsett som i stor grad tilsvarer det som ble benyttet i analysene av saksbehandlingstid.

Tilbakefall er målt som en binær variabel (tilbakefall/ikke tilbakefall), og logistisk regresjon er derfor en hensiktsmessig analysemetode. Koeffisientene i modellene uttrykker endringer i log-odds for tilbakefall. Positive koeffisienter innebærer at en økning i den aktuelle variabelen er forbundet med høyere sannsynlighet for tilbakefall, mens negative koeffisienter innebærer lavere sannsynlighet.

Tabell 9.7: Logistiske regresjonsmodeller av tilbakefall, 2017-2026, U18.

Variabler	før straffereaksjon	innen 1 år etter straffereaksjon
Konstantledd	-3,1 ***	-0,32 ***
Saksbehandlingslengde (dager)	0,01 ***	-0,01 ***
Kompleksitet (antall saker per påtale)	0,52 ***	-0,33 ***
Lovbruddsalvor (1-3)	0,28 ***	0,04 *
Årstall (1-9)	0,03 ***	-0,05 ***
Ubetinget straff (dummy)	0,16 ***	0,08 **
Fengselsstraff (dummy)	-0,10	-0,54 *
Politidistrikt-gruppe (dummy)	0,06 **	-0,11 ***
Koronapandemi-periode (dummy)	-0,01	-0,03
Residual (anslagsfeil)	46 180	47 602
Justert McFadden-pseudo-R^2	21,2%	6,8%
Antall observasjoner (N)	52 293	52 293

Merknad: Politidistrikt-dummyen er lik 1 for Agder, Oslo, Øst, Vest og Sør-Vest, og 0 for Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms og Finnmark, Sør-Øst og Trøndelag (*** p<0,001; ** p<0,01; * p<0,05).

Når det gjelder sannsynlighet for tilbakefall før straffereaksjon viser tabell 9.7 at kompleksitet og lovbruddsalvor har sterk positiv sammenheng med tilbakefall. Det vil si at det er betydelig høyere sannsynlighet for tilbakefall i de tilfeller hvor siktede har begått flere lovbrudd (kompleksitet) og at sannsynligheten for tilbakefall øker jo mer alvorlig lovbruddet er. For denne rapportens formål er det verdt å merke seg at saksbehandlingstid også har en signifikant positiv sammenheng med tilbakefall, men sammenhengen er svært svak.

Når det gjelder sannsynlighet for tilbakefall innen ett år etter straffereaksjon er bildet noe annerledes. Fengselsstraff reduserer sannsynligheten for tilbakefall betydelig, men her er det viktig å bemerke at det her kun er snakk om ett år etter straffereaksjon.[151] Tilsvarende er det en negativ sammenheng mellom kompleksitet og tilbakefall, men det kan ha sammenheng med at mange i utvalget begikk nye lovbrudd før de ble ilagt straffereaksjonen for første lovbrudd og derfor ikke er med i beregningen. Årstall har også ulikt fortegn i de to modellene – svakt positiv for tilbakefall under saksbehandlingsperioden og svak negativ for tilbakefallet etter saksbehandlingsperioden.

Analysen tyder på at de faktorene som øker risikoen for tilbakefall før saken er ferdigbehandlet, ikke nødvendigvis gjør det samme etter at saken er avsluttet. Resultatene kan blant annet være påvirket av at mer alvorlige saker ofte får strengere straffereaksjoner

[151] Det er funnet delvis motstridende sammenhenger mellom tilbakefall og saksbehandlingstid i litteraturen (se f.eks. Zettler et al., 2015; Raskolnikov, 2020; Andersen, 2024). Vi finner en negativ sammenheng for tilbakefall innen 1 år etter rettslig avgjørelse. Vi har ikke tatt hensyn til evt. soning i vår analyse.

med lengre perioder uten mulighet for nye lovbrudd. Analysen viser derfor sammenhenger, men ikke nødvendigvis årsakssammenhenger.

9.6 Har Hurtigspor U18 påvirket tilbakefall?

Tabell 9.8 viser en differanse-i-differanse-modell (DiD) av tilbakefall, en logistisk regresjonsmodell, for tidsperioden 2023-2026, for gjerningspersoner U18. Som i DiD-modellene for saksbehandlingstid har vi avgrenset analysen til Agder, Oslo og Øst versus Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms og Finnmark (jamfør kap. 9.4).

Tabell 9.8: Differanse-i-differanse-modell av tilbakefall, 2023-2026, U18.

Variabler	Tilbakefall	
	før straffereaksjon	innen 1 år etter straffereaksjon
Konstantledd	-1,11 ***	-1,3 ***
Tiltaksdummy (tiltaksgruppe vs. kontrollgruppe)	0,31 ***	-0,18 ***
Tidsdummy (etter vs. før)	0,13	-0,32 ***
Tid×tiltak (DiD)	0,05	-0,05
Residual (anslagsfeil)	11 517	8 353
Justert McFadden-pseudo-R^2	0,5%	0,5%
Antall observasjoner (n)	9 399	9 399

Tiltaksdummyen viser at det var litt forskjell på de to politidistriktgruppene *før* tiltaket, men med ulikt fortegn for ulike tilbakefallsperioder. I tiltaksgruppen var det høyere sannsynlighet for tilbakefall før straffereaksjon, mens sannsynligheten var lavere etter straffereaksjon relativ til kontrollgruppen. Tidsdummyen har signifikant negativ koeffisient for tilbakefallet innen 1 år etter straffereaksjon som betyr at sannsynligheten for tilbakefall synker over tid. DiD-koeffisienten er ikke signifikant forskjellig fra null i noen av modellene. Det betyr at vi finner ingen statistisk signifikant sammenheng mellom hurtigspor-satsingen og tilbakefallsrisikoen. Her må det understrekes at vi egentlig har for kort virkeperiode for å gjøre robuste statistiske tester av effekten av hurtigspor-satsingen. På grunn av den korte virketiden for Hurtigspor U18 er det ikke mulig å undersøke sannsynlighet for tilbakefall for en lengre tidsperiode etter saksavslutning. Videre er tidsperioden for kort og datasettet for begrenset til å teste effekten på tilbakefall etter soning.

9.7 Samlet vurdering

Analysene gir ikke grunnlag for å konkludere med at Hurtigspor U18 har bidratt til kortere saksbehandlingstid eller redusert tilbakefall blant unge lovbrytere. Samtidig er oppfølgingsperioden etter innføringen av ordningen kort, og resultatene må derfor betraktes som foreløpige.

Analysene bygger på registerdata fra Strasak og er en analyse av saksbehandlingstiden fra lovbruddet er anmeldt til det er ilagt en straffereaksjon.

Når det gjelder saksbehandlingstiden fra anmeldelse til påtalebeslutning, viser analysene at den samlet sett har økt noe etter innføringen av Hurtigspor U18. Denne utviklingen er i tråd med analyser gjennomført av politiet og påtalemyndigheten for U18-saker generelt.

Økningen synes i hovedsak å være knyttet til etterforskningsfasen. Som de statistiske analysene viser er alvorligheten i sakene en svært viktig faktor for saksbehandlingstid. En mulig forklaring er endringer i sakssammensetningen, herunder flere ressurskrevende saker.

Analysene gir få holdepunkter for at utviklingen i saksbehandlingstid kan tilskrives Hurtigspor U18. To differanse-i-differanse-analyser finner ingen signifikant effekt på saksbehandlingstiden i etterforskningsfasen, mens for påtalefasen fant en av de to DiD-analysene en svak positiv effekt.

Analysene av saksbehandlingstid for sakene som går til domstolsbehandling må dessuten tolkes med særlig varsomhet. De omfatter et begrenset antall saker, og målet påvirkes av forhold knyttet til sakskomplekser og prosessuelle forhold som ikke nødvendigvis reflekterer fremdriften for den enkelte tiltalte. Resultatene tillegges derfor begrenset vekt i den samlede vurderingen. Målet omfatter også mer enn domstolenes innledende saksbehandling og gjennomføring av sakene. Vi har beskrevet tidsbruk i domstolene med deskriptiv statistikk fra Domstoladministrasjonen i kap. 6.3.

Når det gjelder tilbakefall, finner vi ingen signifikant effekt av Hurtigspor U18, verken for tilbakefall før saken er avsluttet eller innen ett år etter ilagt reaksjon. Analysene gir dermed ikke støtte for at ordningen så langt har redusert sannsynligheten for ny kriminalitet.

Resultatene må ses i lys av flere begrensninger ved datamaterialet. Analyseperioden etter innføringen av tiltaket er relativt kort, og enkelte saker med lang saksbehandlingstid faller utenfor datagrunnlaget fordi de ikke var avsluttet innen observasjonsperiodens utløp. Vi har forsøkt å redusere betydningen av slike periodeavslutningseffekter i analysene av tiltakseffekter, men usikkerheten vil kunne reduseres først når ordningen kan studeres over en lengre tidsperiode. Samlet sett tilsier dette at resultatene bør betraktes som foreløpige.

10 Overordnede funn og våre vurderinger

Kapittelet presenterer evalueringens overordnede funn vurdert opp mot evalueringens tre overordnede kriterier: effektivitet, kvalitet og rettssikkerhet. Den politiske målsettingen for satsingen knytter seg til effektivitetskriteriet. De to øvrige kriteriene er inkludert fordi barn har et særskilt rettsvern, og fordi en satsing med fokus på effektivisering kan gå på bekostning av kvalitet og rettssikkerhet (jf. kap. 2).

Kort fortalt knytter effektivitetskriteriet seg til måloppnåelse og prosesseffektivitet. Her forstått som hvor godt arbeidsprosessene er organisert og fungerer med hensyn til ressursbruk, koordinering av oppgaver og flyt i saksgangen internt og mellom de ulike aktørene.

Kvalitet er et sammensatt begrep som er krevende å måle direkte. Evalueringen er avgrenset til viktige forutsetninger for god kvalitet i behandlingen av U18-saker. Dette omfatter blant annet aktørenes kapasitet og kompetanse, koordinering og samhandling mellom aktørene. Det omfatter også kontaktflater som kan bidra til bedre forståelse av hverandres roller, ansvar og perspektiver.

Rettssikkerhetskriteriet knytter seg til i hvilken grad Hurtigspor U18 ivaretar den mistenktes prosessuelle rettigheter, og legger til rette for reell og informert deltakelse i straffesaksprosessen. Sentrale spørsmål er om den unge forstår hva som skjer underveis i prosessen, får tilstrekkelig informasjon tilpasset alder og modenhet, og møtes av aktører med nødvendig kompetanse om barn og unges særskilte behov.

Overordnet finner evalueringen at Hurtigspor U18 i løpet av sine første knappe to år har bidratt til organisatorisk utvikling og styrket aktørsamarbeid. Satsingen har så langt ikke gitt entydige dokumenterbare effekter på målene om raskere saksbehandling og redusert tilbakefall. Hurtigspor U18 ble initiert av en nasjonal budsjettbevilgning og et politisk mål om raskere saksbehandling og reaksjon, men med få føringer på hva Hurtigspor U18 skal være utover dette. Videre finner evalueringen at Hurtigspor U18 har resultert i lokale aktørsamarbeid og nye rutiner og praksiser som kan gi raskere saksgang og bedre kvalitet, men det er betydelig lokal variasjon i samarbeidenes innretning og avgrensning. Tidlig og utvidet forsvarerbistand fremstår som et viktig rettssikkerhetstiltak

Utover å måle eventuelle effekter av hurtigspor-satsingen på tilbakefall, har ikke straffegjennomføringen vært en del av dette evalueringsoppdraget. Vi vil derfor understreke at god kvalitet i straffegjennomføringen er avgjørende for å få redusert tilbakefallsgraden blant unge under 18 som har begått lovbrudd. Her spiller kriminalomsorgen (inkl. friomsorgskontorene) og konfliktrådene en viktig rolle. Det samme gjør det kommunale tjenesteapparatet som koples på den enkelte ungdom i forbindelse med straffegjennomføringen. Om ikke straffegjennomføringen fylles med meningsfullt innhold øker risikoen for tilbakefall.

10.1 Ett nasjonalt politisk mål, lokal operasjonalisering

Den politiske satsingen bestod primært av budsjettbevilgninger og et mål om raskere saksbehandling og reaksjoner i U18-sakene. Utover dette ble det ikke gitt noen tydelige føringer eller utdyping fra de politiske myndigheter om hva formålet med de lokale hurtigsporene skulle være, hvordan de skulle organiseres eller hvilket innhold de skulle ha (jamfør kap. 4).

Stor regional variasjon i omfanget av U18-saker og aktørenes geografiske inndeling er begge, etter vår vurdering, faglige grunner til støtte for den åpne tilnærmingen som departementet og myndighetene har valgt. Mens Oslo tingrett i perioden 2021 til og med juni 2026 hadde totalt 464 U18-saker er det fem tingretter som hadde behandlet mindre enn ti U18-saker i samme tidsperiode.[152] Videre er ikke den regionale organiseringen av straffesakskjeden enhetlig. For eksempel omfatter Sør-Øst politidistrikt kommuner som betjenes av flere ulike tingretter og friomsorgskontor med andre geografiske opptaksområder, mens konfliktrådet i større grad følger politidistriktsgrensene. Tilsvarende må aktørene i Øst forholde seg til tre tingretter og kriminalomsorgsenheter som ikke sammenfaller geografisk med politidistriktet.

Samtidig har departementet i liten grad fulgt opp budsjettbevilgningen og målsettingen om raskere saksbehandling og reaksjon med føringer og klargjøringer om hva Hurtigspor U18 er, hvem som skal koordinere aktørsamarbeidet eller hvem som skal inngå i det. [153]

En konsekvens av dette er at det har vært vanskelig for det nasjonale nivået for de fem straffesakskjedeaktørene å gi generelle råd og veiledning til aktørene på lokalt nivå, utover det som følger av gjeldende lovverk og forskrift. I praksis har det vært opp til de lokale aktørene å avgjøre hva «deres» lokale hurtigspor skal være og hvordan det skal avgrenses, organiseres og praktiseres.

Resultatet er stor lokal variasjon i hvordan Hurtigspor U18 er definert og avgrenset på lokalt nivå. Noen definerer straffegjennomføringen som en viktig del av Hurtigspor U18, mens andre holder det utenfor. Noen inkluderer U15-saker, mens andre ikke gjør det (jamfør kap. 5). Det varierer også hvilke aktører som inngår i de lokale aktørsamarbeidet, hvor ofte de møtes og til dels hvem – om noen – som har tatt på seg et koordineringsansvar, men som regel har det vært tingrettene.

10.2 Ingen entydig dokumenterbar effekt på saksbehandlingstiden

Våre statistiske analyser gir ikke grunnlag for å konkludere med at Hurtigspor U18 har bidratt til kortere saksbehandlingstid eller redusert tilbakefall blant U18 (15-17 år) som har begått lovbrudd. Samtidig er oppfølgingsperioden etter innføringen av ordningen kort, og resultatene må derfor betraktes som foreløpige. Analysene bygger på registerdata fra Strasak og omfatter saker som i all hovedsak har endt med en strafferettslig reaksjon.

Når det gjelder saksbehandlingstiden fra anmeldelse til påtalebeslutning, har den samlet sett økt noe etter innføringen av Hurtigspor U18. Økningen synes i hovedsak å være knyttet til etterforskningsfasen. En mulig forklaring er endringer i sakssammensetningen, herunder en økning i alvorlige saker – lovbruddets alvorlighetsgrad har stor innvirkning på saksbehandlingstiden (se kap. 9.3).

---

[152] De fem er Hardanger og Voss tingrett (2 saker), Sogn og Fjordane tingrett (4 saker), Øvre Telemark tingrett (5 saker), Midtre Hålogaland tingrett (7 saker) og Gudbrandsdal tingrett (9 saker).

[153] Departementet har gitt noen antydninger i årets tildelingsbrev. I tildelingsbrevene til Politidirektoratet, Riksadvokaten og Domstoladministrasjonen ble det kommunisert at det var viktig å se implementeringen av hurtigsporet i politidistriktene i sammenheng (Tildelingsbrev 2026 Politiet, s. 15; Tildelingsbrev 2026 Den høyere påtalemyndighet, s. 4; Tildelingsbrev 2026 Domstoladministrasjonen, s. 4). I tildelingsbrevet til Domstoladministrasjonen stod det også at den skulle «fortsette arbeidet med å tilrettelegge for implementering og videreutvikling av lokale hurtigspor» og det var også bevilget 6,5 millioner kroner «til konsolidering av dette arbeidet». Midlene skulle «styrke arbeidet som allerede er i gang og bidra til en spredning av felles praksis på tvers av distriktene» (Tildelingsbrev 2026 Domstoladministrasjonen, s. 4). Og i tildelingsbrevet til Konfliktrådet ble hurtigsporet definert til å inkludere barn i alderen 12-15 år (Tildelingsbrev Konfliktrådet 2026, s. 7).

Vi finner få holdepunkter for at utviklingen i saksbehandlingstid kan tilskrives Hurtigspor U18. To differanse-i-differanse-analyser finner ingen signifikant effekt på saksbehandlingstiden i etterforskningsfasen, mens for påtalefasen fant en av de to DiD-analysene en svak positiv effekt, mens det var ingen effekt i den andre.

Det er vanskelig å estimere gode mål på domstolenes innledende saksbehandling med Strasak-data. Men deskriptiv statistikk fra Domstoladministrasjonen viser tydelig at det har vært en betydelig nedgang i gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra saken er henvist til domstol til hovedforhandling er påbegynt. Nedgangen er generell og gjelder både for tingrettene – fra rundt 60 dager i perioden 2018-2021 til rundt 40 dager i 2025-2026 (per 10. juni) – og lagmannsrettene – fra rundt 120-125 dager i perioden 2018-2019 til rundt 60-70 dager i 2025-2026 (per 10. juni). Andelen saker som går over de lovpålagte fristene har også blitt betydelig redusert, men utviklingen for «Hurtigspor-tingrettene» skiller seg ikke fra de øvrige (se kap. 6.3).

Når det gjelder den samlede tiden fra anmeldelse til saksavslutning (påtaleavgjørelse eller rettskraftig dom) gir de statistiske analysene et mindre entydig bilde. Resultatene varierer mellom modellspesifikasjoner og gir ikke grunnlag for å konkludere med en klar effekt av tiltaket. Resultatene er også preget av små utvalg med til dels betydelige utvalgsskjevheter som driver resultatene og gjør at de ikke kan tillegges noe særlig vekt.

Resultatene for saksbehandlingstid og tilbakefall må tolkes med varsomhet fordi satsingen har virket i relativt kort tid og analyseperioden etter implementering er begrenset. Vi har utfordringer med korte tidsperioder for analyse, inkludert en såkalt periodeavslutningseffekt, det vil si at en del av sakene med lang saksbehandlingstid ikke kan inkluderes i analysene fordi de ikke ble avsluttet innenfor de gitte tidsperiodene. Analysenes hovedfunn vedrørende saksbehandlingstid og tilbakefall bør derfor tolkes som foreløpige. Den korte etter-perioden på evalueringstidspunktet er en klar svakhet. Vi anbefaler derfor en senere etterevaluering av Hurtigspor U18, når mer data blir tilgjengelig.

Vi har ikke grunnlag for å si noe sikkert om årsakene til disse «null-funnene», ingen entydig signifikant effekt av Hurtigspor U18 på saksbehandlingstid og tilbakefall. En hypotese er at Hurtigspor U18 har virket for kort tid til at effektene av økonomi-bevilgningene gir signifikante effekter. Dette poenget forsterkes av høy turnover blant politi-etterforskere og påtalejuristene som gjør at en del tid går med til rekruttering og opplæring av nyansatte i stedet for å bygge opp erfaring og spisskompetanse.

En annen alternativ hypotese er at utvikling i saksbehandlingstid i politidistriktene så langt primært har vært drevet frem av innsatser og utviklingsarbeid som ikke er spesifikt for hurtigspor-distriktene. En slik driver er utviklingsarbeidet som har vært drevet både ovenfra og nedenfra siden 2020 og tidligere (se kap. 4). Videre er mange av malene og rutinebeskrivelsene som «hurtigspor-distriktene» har utarbeidet gjort tilgjengelig for andre aktører via intranett. En annen mulig driver er at økt oppmerksomhet om barne- og ungdomskriminalitet i offentligheten og hos myndighetene generelt, og viktigheten av raskere reaksjoner spesielt, har ført til at straffesakskjedeaktørene gir U18-sakene større oppmerksomhet nå enn de gjorde tidligere. Dette kan ha medført at det er mindre forskjeller mellom politidistriktene som har mottatt hurtigspor-midler og øvrige politidistrikt.

Samtidig finner evalueringen at lokale hurtigspor har utviklet rutiner og arbeidsformer som har potensial til å gi effekter på lengre sikt. Eksempler på dette er påtalemyndighetens forhåndsberamming av sak til domstolen og anmodning om PUM samtidig som det forhåndsberammes. Et annet eksempel er opprettelse av egne postmottak og merking av

U18-sakene. Selv om effekten på saksbehandlingstid ikke kan dokumenteres, fremstår disse tiltakene som positive virkninger av utviklingsarbeidet som er gjort.

10.3 Bedre forutsetninger for god kvalitet gjennom mer aktørsamarbeid

Et sentralt funn er at flere av de lokale hurtigsporene har bidratt til å styrke aktørsamarbeidet på tvers mellom de fem straffesakskjedeaktørene (politi, påtalemyndighet, domstol, kriminalomsorg og konfliktråd). Mer konkret er det etablert et forum for tverrfaglig aktørsamarbeid mange steder som har bidratt til bedre samhandling, nye arbeidsformer og en bedre forståelse av hverandres roller. På den annen side varierer det hvorvidt de intervjuede synes at aktørsamarbeidet har funnet en egnet form, herunder om alle relevante aktører er inkludert i samarbeidet, hvem som faktisk deltar og hvor ofte de møtes. Variasjonen må ses i sammenheng med fraværet av nasjonale føringer og forventninger, store geografiske forskjeller i antallet U18-saker og aktørenes regionale inndeling.

Forsvarersiden har så langt vært godt representert i de lokale hurtigsporene. Faglig kompetente og engasjerte forsvarere som kan stille på kort varsel er, som påpekt av arbeidsgruppen som utredet hurtigspor i Oslo vinteren 2023/24: «en viktig bestanddel i et velfungerende hurtigspor». Derfor er deres videre representasjon etter vår vurdering en forutsetning for at videreutviklingen av hurtigspor 18 skal ha et tilstrekkelig helhetlig perspektiv.[154] Vi registrerer at forsvarersiden, i motsetning til de andre involverte, så langt ikke har blitt honorert for innsatsen de har lagt ned i de lokale aktørsamarbeidene.

Hurtigspor-midlene har resultert i nyansettelser og økt kapasitet hos alle de fem straffesakskjedeaktørene. Flere ansatte gir økt kapasitet og med det bedre forutsetninger for at saksbehandlingen holder god kvalitet. Samtidig finner evalueringen eksempler på at «U18-etterforskere» må jobbe med andre ting enn U18-sakene. Videre er det en utfordring med høy turnover blant U18-etterforskerne og påtalejuristene som reduserer kapasitetsøkningen.

Evalueringen finner at kompetanseutviklingen hos politi og påtalemyndigheten i stor grad er avhengig av lokale initiativ og eksterne kurs. Dette kan begrense mulighetene for systematisk kompetansebygging innad i organisasjonene.

Samlet sett tyder funnene på at Hurtigspor U18 har bidratt til mer samarbeid og erfaringsutveksling, men også at det er en del å gå på når det gjelder rolleavklaringer og systematisk kompetanseutvikling.

10.4 Rettssikkerhet forutsetter mer enn rask saksbehandling

Vi gjør tre overordnede vurderinger knyttet til rettssikkerhet basert på evalueringens funn. Et sentralt element i Hurtigspor U18 er utvidet forsvarerbistand. Det vil si at forsvarerne koples på tidlig i etterforskingen, og at de følger sakene gjennom hele straffeprosessen og er tilgjengelig under straffegjennomføringen. Utvidet forsvarerbistand bidrar til å styrke de mistenkte sin rettssikkerhet underveis i straffeprosessen gjennom å påse at deres særskilte prosessuelle rettigheter ivaretas og ved å fungere som en støtte og «oversetter» av hva som

[154] Utredning av hurtigspor for behandling av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år. Rapport utarbeidet av Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten, Sekretariatet for konfliktrådene og Domstoladministrasjonen, s. 6.

skjer i de ulike fasene av prosessen. Det var bred enighet blant de profesjonelle aktørene vi snakket med om at denne praksisen er et gode.

Selv om forsvarerne ser ut til å ha styrket ungdommenes rettsikkerhet, opplevde ungdommene manglende informasjon om prosessen, noe som går ut over ungdommenes informerte medvirkning. Ungdommene har sannsynligvis fått mer informasjon enn de husket når vi spurte dem (i retrospekt), erfaringene deres peker likevel på et sentralt poeng: Informasjon må repeteres og gis på ungdommens premisser, og når ungdommene er mottakelige for informasjon, for eksempel *ikke* på slutten av et langt avhør (jamfør kap. 7). Informasjon ungdommene savner handler både om hvordan straffesaksprosessen ser ut, hvilke aktører som bestemmer hva, hva de ulike ungdomsreaksjonene innebærer og hva det vil si å samtykke til at aktørene kan samarbeide og dele informasjon med hverandre.

Det ensidige fokuset på hurtighet og rask reaksjon – som vi finner at det har vært så langt i de politiske målsettingene for Hurtigspor U18 – kan gå utover kvaliteten i saksbehandlingen og de mistenktes rettssikkerhet. Vi har ikke funnet klare indikasjoner på dette. Tvert om er det flere av de intervjuede som påpeker viktigheten av at straffeprosessen er tilpasset de unge mistenkte sine behov. Samtidig observerer vi at mye av oppmerksomheten i utviklingsarbeidet knytter seg til saksbehandlingstiden, både å måle og diskutere den, men også rette oppmerksomheten mot mulige tidsbesparende tiltak. Det er et veletablert funn fra forskningen på mål- og resultatstyring at oppmerksomheten dreies mot det som måles og som en må rapportere på – det som måles får mer oppmerksomhet enn det som ikke måles.[155]

10.5 Et lokalt utviklingsarbeid med stort potensial

Hurtigspor U18 har foreløpig ikke gitt dokumenterbare effekter på de politiske målene om raskere saksbehandling eller redusert tilbakefall. Samtidig har satsingen bidratt til organisatorisk utvikling, nye arbeidsformer og styrket samarbeid på tvers av aktørene i straffesakskjeden. Den åpne nasjonale innretningen har gitt rom for lokal tilpasning, men har også ført til betydelig variasjon i hvordan de lokale hurtigsporene har blitt definert og avgrenset og hvordan aktørsamarbeidet har vært organisert. Tidlig og utvidet forsvarerbistand fremstår som et sentralt rettssikkerhetstiltak og et viktig bidrag til å ivareta barns særlige behov i straffesaksprosessen. Samlet sett peker evalueringen på en spenning mellom lokal fleksibilitet og behovet for felles rammer, og på viktigheten av å se effektivitet i sammenheng med kvalitet og rettssikkerhet i den videre utviklingen av satsingen.

[155] Se f.eks. Moynihan (2008) Holmström og Milgrom

11 Anbefalinger

Basert på våre analyser og vurderinger av foreløpige resultater og konsekvenser av arbeidet med Hurtigspor U18, avgrenset til arbeidet fra anmeldelsestidspunktet til oppstart for straffegjennomføringen, har vi utarbeidet ni anbefalinger. Anbefalingene knytter seg i hovedsak til to tema: satsingens overordnede innretning og organisering og styring. Til slutt gir vi noen korte betraktninger om det videre arbeidet med Hurtigspor U18, og behovet for

A) Overordnet strategisk retning

Satsingen bør videreføres, men det bør få en tydeligere verdimessig forankring som gjenspeiler de særskilte rettsregler som gjelder for de under 18 år. Det vil etter vår vurdering gi de lokale hurtigsporene en tydeligere felles plattform. Videre kan det berede grunnen for at myndighetene har en mer helhetlig tilnærming til oppfølgingen av ungdom i konflikt med loven og arbeidet med U18-sakene.

1. Hurtigspor U18 bør videreføres og utvides til hele landet.

Evalueringens resultater indikerer et tettere samarbeid mellom aktørene i straffesakskjeden og at satsingen har bidratt til en økt bevissthet om at U18-saker krever en annen tilpasning og oppfølging enn ordinære straffesaker. Videre har satsingen et potensial til å bidra til kortere saksbehandlingstid (redusert liggetid) og til en mer helhetlig tilnærming til hvordan ungdom i konflikt med loven møtes og følges opp av offentlige myndigheter.

2. Navnet på satsingen bør endres fra Hurtigspor U18 til Ungdomssporet.

Evalueringen tilsier at navnet på innsatsen i større grad bør synliggjøre de særskilte hensynene som gjør seg gjeldende i U18-saker, nemlig at personer under 18 år er underlagt et særskilt rettsvern. Lovverket stiller opp noen særskilte rettsregler for de under 18 år begrunnet i at barn har særlige behov som må tas hensyn til for at de generelle rettighetsgarantiene skal få et reelt innhold. Disse peker først og fremst i retning av faglighet, kvalitet, tilpasning og tilrettelegging. Å endre navn på satsingen til Ungdomssporet er også en enkel måte å tydelig signalisere at et viktig formål med satsingen er en mer helhetlig tilnærming til oppfølgingen av ungdom i konflikt med loven og arbeidet med U18-sakene.

3. Satsingen bør gis et tydelig formål som reflekterer de elementene lovgiver mener skal kjennetegne arbeidet med U18-sakene.

Målet om rask reaksjon bør fortsatt være sentralt i satsingen, men målet bør utvides. Etter vår vurdering bør formålsbeskrivelsen understreke at formålet er en straffeprosess som ivaretar de særskilte rettsikkerhets- og tilretteleggingsbehovene til barn som er mistenkt, siktet eller tiltalt i straffesaker. Satsingen bør ha større oppmerksomhet på hvordan ungdommen ivaretas underveis i straffeprosessen, særlig i perioden mellom avhør og rettssak. Når det gjelder målet om raskere saksbehandling bør den avgrenses til et mål om å redusere sakenes liggetid.

4. **Departementet bør vurdere om ungdomsspor skal defineres i loven.**

Evalueringen peker på fire hovedalternativer som kan vurderes: 1) å utarbeide ulike bestemmelser i de ulike kapitlene i straffeprosessloven, 2) å ha et eget kapittel i straffeprosessloven, 3) å utarbeide en egen lov, eller 4) gi ungdomssporet et formål og en tydeligere retning gjennom ikke-rettslige virkemidler som styringsdialog og veiledningsmateriell.

B) Organisering og styring

Evalueringen har synliggjort et forbedringspotensial når det gjelder ansvars- og oppgavefordelingen mellom nasjonalt og lokalt nivå, og mellom de ulike aktørene i straffesakskjeden. Ansvaret for dette ligger hos Justis- og beredskapsdepartementet, i samarbeid med de nasjonale straffesakskjedeaktørene.

5. **Departementet bør tydeliggjøre hva ungdomsspor-arbeidet skal bestå i for å sikre tilstrekkelig likeartet praksis på lokalt nivå.**

Det er behov for en klargjøring og avgrensning av hva satsingen skal bestå i. Uten dette risikerer man at det kan utvikles svært ulike lokale praksiser. Samtidig bør tydeliggjøringen gi et visst lokalt handlingsrom, både fordi det er stor lokal variasjon i antallet U18-saker, og fordi det er regional variasjon i aktørenes geografiske inndeling.

6. **Departementet bør angi hvilken aktør på lokalt nivå som skal ha koordineringsansvaret for aktørsamarbeidet, og hvilke aktører som bør inkluderes.**

Evalueringen har ikke grunnlag for å mene noe om hvem av de fem straffesakskjedeaktørene som bør tildeles et koordineringsansvar, herunder å forberede og følge opp de lokale aktørmøtene, men en av aktørene bør få et slikt ansvar – og det bør følge med ressurser til den som tildeles koordineringsansvaret. I tillegg bør det nasjonale nivået til aktøren som utpekes få et overordnet koordineringsansvar for de lokale aktørsamarbeidene og oppfølgingen av disse. Det vil legge til rette for mer likeartet praksis, jamfør anbefaling nr. 5. Ved siden av de fem straffesakskjedeaktørene bør forsvarersiden og barnevernet etter vår vurdering være representert. Videre bør alle som deltar på aktørmøter honoreres.

7. **De nasjonale aktørene (Politidirektoratet, Riksadvokatembetet, Domstoladministrasjonen, Kriminalomsorgsdirektoratet og Sekretariatet for Konfliktrådene), bør ta en aktiv lederrolle når det gjelder kompetanseutvikling og det faglige kvalitetsarbeidet innenfor sine respektive ansvarsområder.**

Dersom noe av dette ansvaret delegeres til lokalt nivå er det fortsatt viktig at arbeidet har en tydelig nasjonal forankring. Kompetanseutviklingen og det faglige kvalitetsarbeidet bør bygge videre på det utviklingsarbeidet som er gjort så langt.

8. Det bør vurderes om det skal gjøres ytterligere tiltak for å styrke U18-etterforsking

Vi registrerer at domstolene er den aktøren som har fått største andelen av hurtigspor-midlene så langt, samtidig som evalueringen indikerer at det er i etterforskingsfasen det er risiko for at saker blir liggende på grunn av kapasitetsutfordringer. Derfor bør departementet vurdere tiltak som kan sikre at etterforskere med ansvar for U18-saker i større grad skjermes for andre oppgaver, eventuelt om det bør tilføres ytterligere ressurser til politiets arbeid med slike saker.

C) Øvrige tiltak

9. Det bør være en generell regel at siktede under 18 år får tilbud om forsvarer tidlig i etterforskingen.

Vi erfarer at det er etablert gode samarbeidsrutiner (mellom tingrett, politi og påtalemyndigheten i politiet) i flere politidistrikt som sikrer at siktede under 18 år får tilbud om forsvarer på et tidlig stadium i etterforskingen. Praksisen er fundert i en utvidende tolkning av straffeprosesslovens bestemmelser om retten til forsvarer. Etter vår vurdering er det behov for å gjøre endringer i straffeprosesslovens regler for forsvarerbistand med sikte på å innføre en generell regel at personer under 18 år får tilbud om forsvarer tidlig i etterforskingen og som hovedregel når ungdommen får status som mistenkt.

11.1 Det videre arbeidet med Hurtigspor U18.

Det er under to år siden myndighetene bevilget de første «hurtigspor-midlene» og potensialet i videre utvikling er stort. Et sentralt moment bør være å gjennomføre en ny evaluering når satsingen er gjort nasjonal og har fått virket en stund, en evaluering av satsingen utvikling, resultater og effekter for å se om den når sine målsetninger. Evalueringen bør undersøke:

- Effekter av hurtigspor-satsingen. Når det gjelder saksbehandlingstid og tilbakefall kan evalueringen bygge videre på undersøkelsesopplegget i denne evalueringen. Videre vil en senere evaluering redusere faren for periodeavslutningseffekt som har gjort seg gjeldende i denne evalueringen (se kap. 9). Evalueringen bør også ha mål av seg å undersøke eventuelle effekter på kvalitet i straffeprosessen, herunder kvaliteten på KOG-referat, PUM, og straffegjennomføringen. Videre bør kvantitative analyser suppleres med kvalitative analyser.
- Ungdommenes egne erfaringer, herunder hvordan ungdommene opplever både straffeprosessen og -gjennomføringen, herunder informasjon, medvirkning, forutsigbarhet og ivaretakelse underveis.
- Viktige temaer og spørsmål som har ligget utenfor rammene for denne evalueringen: U15-sakene og samarbeidet mellom straffesakskjedeaktørene og det øvrige tiltaksapparatet opp mot ungdom i konflikt med loven som for eksempel barnevernstjenesten, skole og psykososiale oppfølgingstjenester.

Referanser

Andersen, L.H. (2024). Court delays and criminal recidivism: results from Danish administrative data and a policy reform. *Justice Quarterly*, 41(5), 647-671.

Andrews, T., & Eide, A. K. (2019). *Mellom hjelp og straff—Fungerer nye straffereaksjoner for ungdommer etter intensjonen?* (NF rapport nr. 2/2019). Nordlandsforskning.

Bech, Å. G. (2023). Er det til barnets beste å spesialisere dommere til å behandle straffesaker med ungdom i Norges domstoler? *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, *110*(3), 415–431. https://doi.org/10.7146/ntfk.v110i3.141480

Card, D. & Krueger, A.B. (1994). Minimum wages and employment: a case study of the fast-food industry in New Jersey and Pennsylvania. *American Economic Review*, 84(4), 772-793.

Fornes, I. (2016). Ungdomsstraffens første år: En undersøkelse av ungdomsstraffens anvendelsesområde og innhold i straffartens første år. *Tidsskrift for strafferett*, 16(3), 238–280. https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2016-03-02

Fornes, I. (2021). *Straff av barn. Frihetsstraffene og alternativene*. Gyldendal.

Fosaas, J., & Schmidt, N. (2023, april 19). *Oslo tingrett vil starte hurtigdomstol for ungdom*. Advokatbladet. advokatbladet. https://www.advokatbladet.no/oslo-tingrett-ungdomsstraff/oslo-tingrett-vil-starte-hurtigdomstol-for-ungdom/193894

Holmboe, M. (2016). Reelt og informert samtykke til ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. *Tidsskrift for strafferett*, *16*(3), 215–237. https://doi.org/10.18261/issn.0809-9537-2016-03-01

Holmstrom, B., & Milgrom, P. (1991). Multitask Principal-Agent Analyses: Incentive Contracts, Asset Ownership, and Job Design. *Journal of Law, Economics, & Organization*, 7, 24–52.

Justis- og politidepartementet (2005–2008): Handlingsplan: Sammen mot barne- og ungdomskriminalitet, Justis- og politidepartementet. Oslo

Justis- og politidepartementet (2009): Handlingsplan: Gode krefter. Kriminalitetsforebyggende handlingsplan. 35 tiltak for økt trygghet, Justis- og politidepartementet. Oslo

Justis- og beredskapsdepartementet. (2024). *Utredning av hurtigspor for behandlng av straffesaker i Oslo hvor gjerningspersonen er under 18 år. Rapport utarbeidet av Politidirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Riksadvokaten, Sekretariatet for konfliktrådene og Domstoladministrasjonen*.

Justis- og politidepartementet. (2026). *Tildelingsbrev 2026. Konfliktrådet*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Konfliktrådet (2021). *Årsrapport*.

Kriminalomsorgsdirektoratet (2024). *Årsrapport*.

Kroll, A. (2015). Drivers of Performance Information Use: Systematic Literature Review and Directions for Future Research. *Public Performance & Management Review*, 38(3), 459–486. https://doi.org/10.1080/15309576.2015.1006469

Lid, S. (2016). Ungdom og straff på 2000-tallet – nye praksiser, kjente dilemmaer*. Sosiologi i dag*, 46 (3-4).

Meld. St. 31 (2024–2025). (2025). *Straff som virker – straffegjennomføring for et tryggere Norge*. Justis- og beredskapsdepartementet.

Mohn, S. B. (2021). *Når betingelsene er straffen*. Statistisk sentralbyrå.

Mohn, S.B. & Crowo, E.Å. (2026). *Tilbakefall etter ilagt straffereaksjon – Utvikling av metode og definisjoner, med fokus på måleperioder for nye lovbrudd og registreringsperiode for ny reaksjon.* Notater 2026/3, Statistisk sentralbyrå.

Moynihan, D. P. (2008). *The Dynamics of Performance Management. Constructing Information and Reform*. Georgetown University Press.

NOU 2008:15. *Barn og straff– utviklingsstøtte og kontroll*, Norges offentlige utredninger. Justis- og politidepartementet.

NOU 2020:11. Den tredje statsmakt. Domstolene i endring. Justis- og bereedskapsdepartementet.

OECD (2010). *Quality Standards for Development Evaluation*. Hentet fra: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/02/quality-standards-for-development-evaluation_g1ghc6e7/9789264083905-en.pdf

Rap, S., & Weijers, I. (2014). *The effective youth court: Juvenile justice procedures in Europe*. Boom Juridisch.

Raskolnikov, A. (2020). Criminal deterrence: a review of the missing literature. *Supreme Court Economic Review*, 28, 1-59.

St.meld. nr. 20 (2005–2008). Alternative straffereaksjonar overfor unge lovbrytarar. Oslo: Justis- og politidepartementet.

St.meld. nr. 37 (2007–2008). *Straff som virker – mindre kriminalitet – tryggere samfunn*. Oslo: Justis- og politidepartementet

Thorsen, L. R., Lid, S., & Stene, R. J. (2009). *Kriminalitet og rettsvesen 2009*. Statistisk sentralbyrå

Westlund, O. & Shannon, D. (2024). *Forskning om ålder och brott samt dess betydelse för brottsprevention.* Brottsförebyggande rådet Rapport 2024:1. Hentet fra: https://bra.se/rapporter/arkiv/2024-02-28-forskning-om-alder-och-brott-samt-dess-betydelse-for-brottsprevention

Zettler, H.R., Morris, R.G., Piquero, A.R. & Cardwell, S.M. (2015). Assessing the celerity of arrest on 3-year recidivism patterns in a sample of criminal defendants. *Journal of Criminal Justice*, 43(5), 428-436.

Vedlegg

Innledning

I dette underlagsnotatet gjøres det rede for de statistiske analysene som er gjort og danner grunnlag for rapportens kapittel 9 om saksbehandlingstid og tilbakefall. Videre skisserer notatet et illustrativt rammeverk av hvordan en nytte-kostnadsanalyse av saksbehandlingstid kan gjøres.

Hurtigspor-U18 – ressursbruk, saksbehandlingstid og tilbakefall

Denne delen av prosjektarbeidet omfatter en tidsmessig avgrensing av Hurtigspor U18-tiltaket, det å identifisere et starttidspunkt mht. den ekstra ressursbruken for å forkorte saksbehandlingstiden for U18-saker. Hurtigspor U18-tiltaket er per siste halvdel av 2026 igangsatt i sju politidistrikter, med ulike starttidspunkter (og oppstart på litt ulike vis). Oppstarten av tiltaket, og den varigheten vi kan følge med data frem til 1. juli 2026, vil også bidra til å avgrense ressursbruken – tiltakskostnaden i kroner. Denne delen omfatter også analyse av de effektene som tiltaket er forventet å gi (JD, 2026, s. 4):

> «Formålet med evalueringen er å innhente oppdatert kunnskap om arbeidet med «hurtigspor» for raskere behandling av straffesaker med gjerningspersoner under 18 år. …
>
> Lang tid mellom lovbrudd og reaksjon kan være en stor belastning både for den som har begått et lovbrudd, fornærmede og pårørende, og kan gi økt risiko for nye lovbrudd. En rask reaksjon kan på den annen side gi signaleffekt om at lovbruddet tas på alvor, og antas å styrke straffens allmennpreventive virkning.»

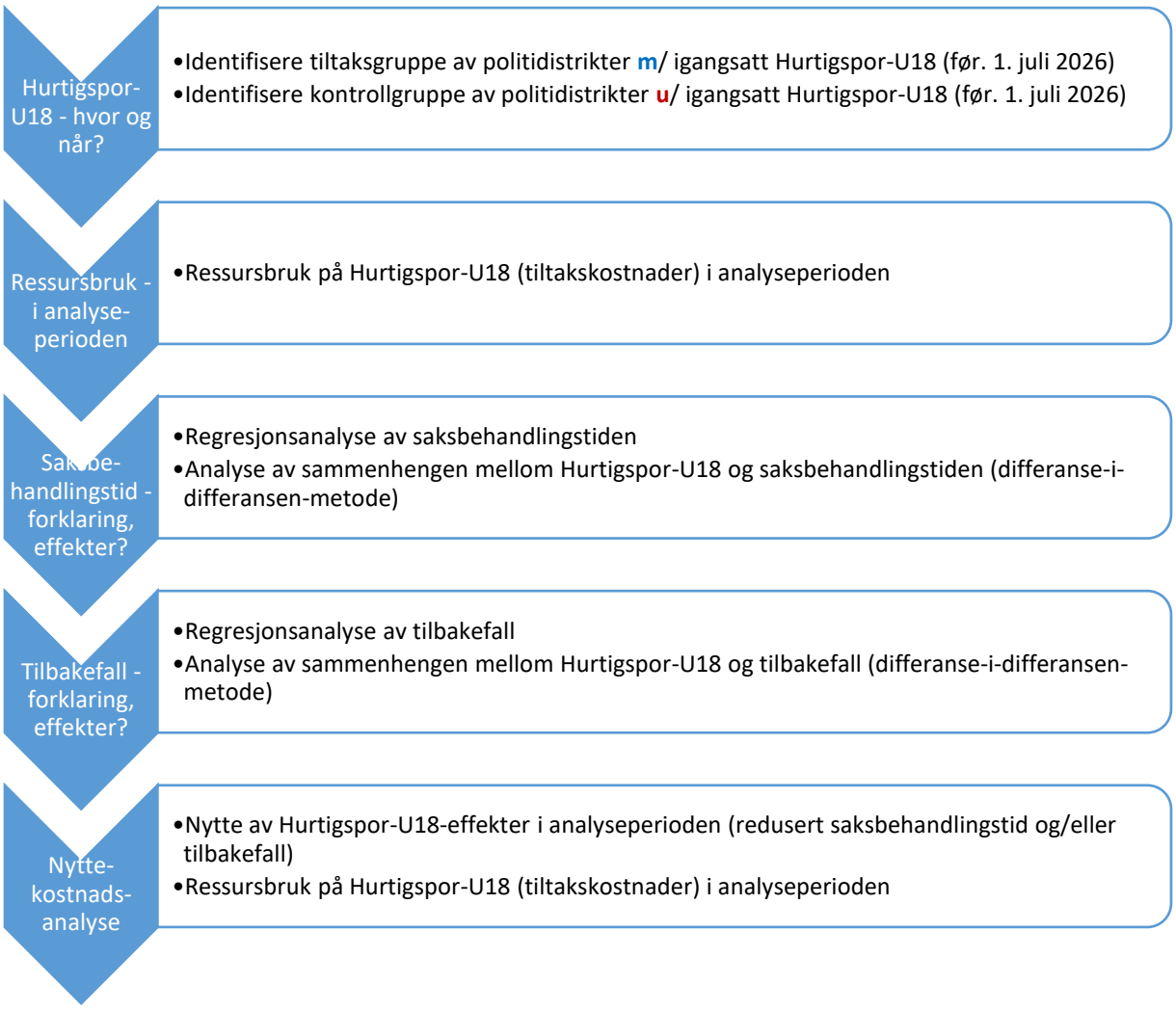
Vi vil presentere kvantitative analyser av saksbehandlingstiden, og også analyser av tilbakefall. Og vi vil knytte disse analysene til Hurtigsporet U18. Vi forsøker å identifisere tiltakseffekter, til tross for at tiltaket er blitt implementert for kort tid siden, inkludert om Hurtigspor-U18 (allerede) kan ha gitt signifikante effekter på saksbehandlingstiden og tilbakefallet.

Hurtigspor-U18 – nytte-kostnadsanalyse

Som bidrag til konsekvensutredningen av Hurtigsporet U18 har vi etablert et rammeverk for nytte-kostnadsanalyse (NKA). NKA vil sammenholde tiltakskostnaden (den ekstra ressursbruken) for å implementere Hurtigsporet U18 med det som var forventet av (positive) effekter av Hurtigsporet U18, en redusert saksbehandlingstid og den mentale belastningen pga. dette, samt forventet redusert residivisme (redusert tilbakefall til nye kriminelle gjerninger). Resultatene av disse analysene er avgjørende input til NKA.

Ressursbruken gir oss anslag på tiltakskostnaden for tiltaket «Hurtigsporet U18». Vi har tatt utgangspunkt i rapporterte bevilgningsbeløp, og vi finner et gjennomsnittlig beløp på ca. 15 000 kr (ekstra) per (påtale)sak innenfor Hurtigsporet U18. Mht. uklarhet om igangsettingsdatoer for Hurtigsporet U18 i de ulike politidistriktene har vi fokusert på Agder, Oslo og Øst politidistrikter (og sammenliknet disse med Møre og Romsdal, Innlandet og de tre nordligste politidistriktene).

Følgende figur oppsummerer de elementene som inngår i denne delen av prosjektarbeidet.

Figur A1.1 Identifisering av Hurtigsporet-U18 – ressursbruk, saksbehandlingstid, tilbakefall og nytte-kostnadsanalyse.

Ressursbruk, saksbehandlingstid, tilbakefall

Data og metode (ressursbruk, saksbehandling, tilbakefall)

Data

Som bidrag til kartleggingen av ressursbruken tilknyttet Hurtigsporet U18 har vi tatt utgangspunkt i rapporterte bevilgningsbeløp (det vi oppfatter som ekstrabevilgninger til politidistrikter i forbindelse med innføringen av Hurtigspor-U18). Dvs. at vi benytter en ovenfra-og-ned-estimering; vi har ikke funnet det mulig å estimere nedenfra-og-opp, f.eks. bruke regnskapstall for å estimere sammenhengen mellom tidsbruk og ressurser. Det antatte bevilgningsbeløpet gjeldende for den tidsperioden er beskrevet under punkt **a** (nedenfor, under Resultater). Bevilgningene er spesifisert mht. politidistrikter og mht. aktører/institusjoner. Vi kan bruke informasjonen om totale bevilgninger sammen med Strasak-data, data fra strafferegisteret (POD, 2026), for å utlede estimater på den gjennomsnittlig ressursbruk (tiltakskostnad) per sak.

Strasak-datasettet som er gjort tilgjengelig for oss omfatter data fra og med 2017 til og med første halvår av 2026, for aldersgruppen under 18 (U18) og aldersgruppen 18-24. I rådatasettet har vi over én million saker, der litt over en halv million er saker registrert på «mistenkt», «siktet» og «domfelt». Det er disse sakene vi tar med videre. En neste avgrensing er å slå sammen saker som har felles påtale, dvs. klassifisere hver «påtale-sak» etter det mest alvorlige lovbruddet, i de tilfellene hvor en påtale omfatter flere lovbrudd (flere saker med felles påtalebeslutning). Dette reduserer antallet ned til ca. 360 000 saker, «påtale-saker». (Vi tar vare på antallet saker per påtale i en variabel som er kalt «kompleksitet».) Videre reduserer vi datasettet ved å inkludere kun saker registrert i de tolv politidistriktene (ikke andre organer), og vi tar kun med saker med registrert saksavslutning, enten et gitt antall dager fra anmeldelsesdato frem til påtalebeslutning (for saker avgjort med påtalebeslutning, «påtalesaker») eller frem til rettskraftig avgjørelse (for saker avgjort i domstol, «domstolsaker»). Disse avgrensningene gir et totalt antall saker på 214 471.

Fra Strasak-dataene kan vi hente ut datoer som kan gi oversikt over saksbehandlingstiden, samlet og fordelt på ulike deler av saksbehandlingen. Dette er vist under punkt **b** (nedenfor, under Resultater). Med Strasak-dataene kan vi også analysere forklaringsfaktorer som samvarierer med saksbehandlingstiden, og vi kan analysere den reelle sammenhengen mellom Hurtigsporet U18 og saksbehandlingstiden.

Strasak-dataene kan også bidra med informasjon om tilbakefall, under punkt **c** (nedenfor, under Resultater). Vi analyserer tilbakefall (residivisme), der bl.a. saksalvorlighet og straffereaksjon kan inkluderes i modellen. Også sammenhengen mellom saksbehandlingstiden og tilbakefall kan analyseres – og også effekten av innføringen av Hurtigsporet U18.

Metode

Regresjonsanalyse – hva kan forklare variasjonen i saksbehandlingstid og i tilbakefall

Vi bruker regresjonsanalyse for å vise sammenhenger mellom saksbehandlingstiden, eller tilbakefallet, og ulike forklaringsvariabler tilknyttet sakene i Strasak. Vår analyse er berammet av tilgjengelige data, og kan vurderes som empirisk data-drevet regresjonsanalyse.

Regresjonsanalysen vil vise om de inkluderte forklaringsvariablene oppnår en statistisk signifikant koeffisient, og, i så tilfelle, hvor mye en endring kan forventes å påvirke saksbehandlingstiden (eller tilbakefallet).

For analyse av saksbehandlingstiden, mer generelt, bruker vi en enkel lineær regresjonsanalyse. Vi inkluderer ulike forklaringsvariabler fra Strasak-dataene, og koeffisientene til forklaringsvariablene kan tolkes som antallet dager (i snitt) én enhets endring i en gitt forklaringsvariabel vil kunne forventes å endre saksbehandlingstiden.

For analyse av tilbakefallet kan vi bruke flere typer metoder, men våre hovedestimater er basert på logistisk regresjon, for eksempel av andelen tilbakefall innen tre måneder eller ett år etter datoen for rettskraftig avgjørelse. Koeffisientene til variablene i binominale logistiske regresjonsmodeller er log-oddsrater (og om vi bruker eksponentialfunksjonen så får vi ut oddsrater). Hvis koeffisientene (log-oddsratene) er større enn 0 så vil en økning i variabelen forventes å øke sannsynligheten for utfallsvariabelen (f.eks. tilbakefallet), og vice versa for negative koeffisienter.

Differanse-i-differansen-regresjonsanalyse – kan vi måle en effekt av Hurtigspor U18-tiltaket?

Differanse-i-differansen (DiD) er en metodikk for å måle effekten av et tiltak i en avgrenset gruppe («tiltaksgruppe») basert på sammenlikning med en gruppe som ikke får tiltaket gjennomført («kontrollgruppe»). I tillegg til splitt mht. tiltaksgruppe vs. kontrollgruppe, så har vi en splitt mht. måletidspunkt: «før» iverksetting av tiltaket og «etter» at tiltaket er igangsatt. En hovedforutsetning for at DiD skal fungere som en kvasieksperimentell statistisk metode i samfunnsfaglig analyse er at vi kan anta parallelle underliggende trender innenfor tiltaksgruppen og kontrollgruppen (Card & Krueger, 1994). Antakelsen, forutsetningen, blir ikke testet – den vil bare bli illustrert ved deskriptiv statistikk (av saksbehandlingstiden og tilbakefallet, i tiltaksgruppen og kontrollgruppen). Dataene muliggjør to typer DiD-analyser: i) én med ulike politidistrikter, politidistrikter med Hurtigspor-U18 vs. politidistrikter uten Hurtigspor-U18; og ii) én med ulike aldersgrupper innenfor politidistrikter med Hurtigspor-U18, U18 vs. 18-24.

Resultater (ressursbruk, saksbehandling, tilbakefall)

a. Ressursbruk (tiltakskostnader) for implementering av Hurtigspor-U18

Måling av ressursbruk mht. periode og distrikt, basert på informasjon om bevilgninger

Følgende tabell fra Justis- og beredskapsdepartementet viser en oversikt over bevilgninger (i tusen kr) til ulike politidistrikter. Vi forstår det slik at dette er bevilgninger som kan gjelde for flere år og at bruken av midlene kan ha ulik oppstart og avslutning på tvers av politidistriktene.

Tabell A1.1 Bevilgninger (i tusen kr) til Hurtigsporet U18. Kilde: Justis- og beredskapsdepartementet.

Kap./post	Agder, Oslo og Øst[1]	Vest[2]	Sør-Vest[3]	Sør-Øst[4]	Trøndelag[5]	Konsolidering[6]
Domstolene 410.01	25 200	4 800	5 600	5 700	3 900	6 500
Kriminalomsorgen 430.01	7 400	2 250	1 050	2 150	2 150	
Konfliktrådet 433.01	8 343	2 500	2 500	5 000	3 125	
Politiet 440.01	10 300	5 100	5 100	5 100	5 100	
Påtalemyndigheten i politiet 443.01	7 000	1 000	1 000	1 000	1 000	
Juridisk bistand 466.70	150	25	25	50	50	
SUM (i tusen kroner)	**58 393**	**15 675**	**15 275**	**19 000**	**15 325**	**6 500**

[1] 53.4 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2025 (vedtatt av Stortinget desember 2024), jf. Prop. 1 S (2024–2025) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2024-2025). Av disse midlene var 51,3 mill. kroner varige, og er videreført fra og med 2026. I revidert nasjonalbudsjett 2025 (vedtatt av Stortinget juni 2025) ble det bevilget ytterligere 3,6 mill. kroner til domstolene og konfliktrådet, jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025). Midlene er videreført med helårseffekt (7,1 mill. kroner) fra og med statsbudsjett 2026.

[2] 13,6 mill. kroner ble bevilget ifm. RNB 2025 (vedtatt av Stortinget juni 2025) jf. Prop. 146 S (2024–2025) og Innst. 540 S (2024–2025). Helårseffekten av tiltaket, 15,7 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).

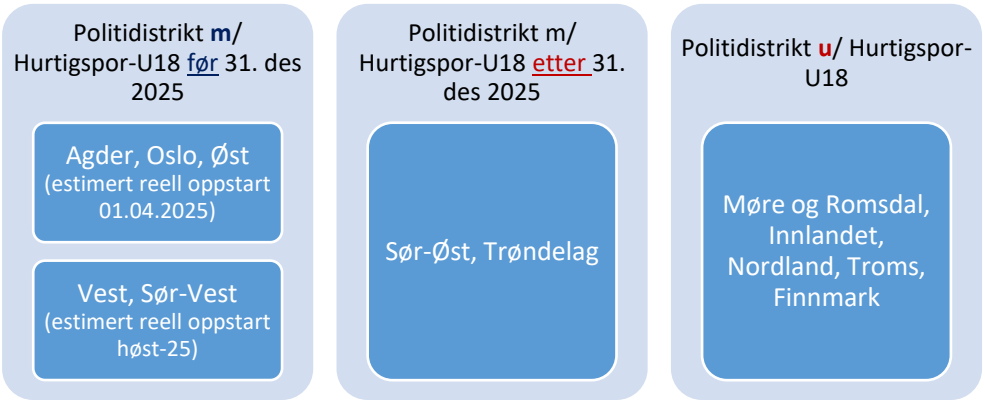
[3] 15,3 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).

[4] 19 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Innst. 6 S. (2025-2026).

[5] 15,3 mill. kroner ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Innst. 6 S. (2025-2026).

[6] 6,5 mill. kroner til konsolidering av allerede pågående arbeid ble bevilget ifm. statsbudsjettet for 2026 (vedtatt av Stortinget desember 2025), jf. Prop. 1 S (2025–2026) Justis- og beredskapsdepartementet og Innst. 6 S. (2025-2026).

Den samlede bevilgningssummen, i tabellen over, er på litt over 130 millioner, og som nevnt tolker vi dette som en flerårig bevilgning. For å kunne knytte disse bevilgningene til tiltakskostnadene innenfor vår egen analysetidsramme, som går fram til 1. juli 2026, må vi også sette startdatoer for tiltakene i de ulike politidistriktene. Det er selve implementeringen, den reelle ressursbruken på tiltak (ekstra arbeidskraft) som er det avgjørende for å kunne knytte effekter/endring til Hurtigsporet U18. Som indikert i tabellen så var tre av politidistriktene (Agder, Oslo, Øst) tidligere ute med offisiell implementering av Hurtigsporet U18. Startdato for Hurtigspor U18 i Agder politidistrikt var 15. august 2024, og Oslo mot slutten av 2024. Dette kan vi benevne som tidspunkt for oppstart av prosesser og planlegging for å iverksette Hurtigsporet U18, ikke tiltaksstart. Her bør det også legges til at i Oslo har det pågått et utviklingsarbeid over flere år forut for formell oppstart av hurtigspor U18 (jamfør rapportens kap. 4). Vest startet opp høsten 2025, trolig også Sør-Vest, mens Trøndelag startet opp 1. jan. 2026 og Sør-Øst politidistrikt sommeren 2026. Følgende figur viser en gruppering av politidistriktene mht. Hurtigspor-18-implementeringen.

Figur A1.2 Gruppering mht. reell oppstart av Hurtigspor-U18-tiltaket i de tolv politidistriktene.

Implementeringen av Hurtigsporet U18, som et konkret tiltak for å redusere saksbehandlingstiden i U18-saker, må antas primært å inkludere ekstra arbeidskraftsressurser i politiet/påtalemyndighetene, i domstolene og andre instanser. Vi antar at det er denne ekstra arbeidsinnsatsen som bevilgningene først og fremst skal dekke. Vi er informert om varierende tidsspenn mellom offisielle startdatoer for Hurtigsporet U18 og når tiltakstilknyttede stillinger i politiet/påtalemyndigheten og domstolene ble besatt. Det er avgjørende for å kunne analysere ressursbruken (tiltakskostnaden) og tiltakseffekten at vi greier å nærme oss de datoene som representerer datoene for den ekstrainnsatsen som ville forventes å få ned saksbehandlingstiden i U18-saker.

Vi er videre informert om at bevilgningene, spesifisert i tabellen ovenfor, er overførbare mellom budsjettår, bortsett fra konsolideringsbeløpet til domstolene, i 2026. På bakgrunn av dette har vi forsøkt å fordele bevilgningsbeløpene fra Justis- og beredskapsdepartementet over en tidsperiode, med det formål å avgrense hva vi kan anta er ressurser brukt på Hurtigsporet-U18 (nye stillinger, ekstra arbeidskraft) i perioden fra oppstart og fram til utgangen av juni 2026. Vi skiller også mellom beløp som inngår i den U18-saksbehandlingen som er inkludert i Strasak (politiet, påtalemyndigheten i politiet og domstolene, samt juridisk bistand) og det som ligger utenfor (konfliktrådet og kriminalomsorgen).

I tabellen nedenfor viser vi den delen av bevilgningen som vi antar har vært brukt innenfor vår Strasak-analyseperiode (før 1. juli 2026), innenfor politiet, påtalemyndigheten i politiet og domstolene, samt juridisk bistand. Da faktisk tiltaksstartstidspunkt framstår uklare, så vil vi generelt skyve på tiltaksstartdatoen, og vi vil spesifisere en antatt uklar tidsperiode før

tiltaksstarten. Uten å kjenne fordelingen mellom Agder (som startet forberedelse og planlegging først), Oslo (som er størst mht. folketall) og Øst politidistrikter, deler vi det felles beløpet på tre, og vi legger også konsolideringsbeløpet (jf. tabell A1.1) til disse tre politidistriktene (i første halvår av 2026). Da de nevnte bevilgningene gjelder for årene 2025 og 2026 (med mulighet for overføring til neste budsjettår), så antar vi at en del av bevilgningen for Agder, Oslo, Øst skal brukes i 2. halvår av 2026 (etter vår analyseperiode.) Og vi antar at bevilgningene kan bli skjøvet ut i 2027 i noen av de øvrige politidistriktene (som forklarer høyere gjenstående beløp i de politidistriktene som vi antar er kommet senere i gang med Hurtigspor-U18).

Tabell A1.2 Antatte igangsettinger og ressursbruk (i kr) til Hurtigspor-U18 fram til 1. juli 2026, innen politiet, påtalemyndigheten i politiet og domstolene, inkludert juridisk bistand.

Politidistrikt	**Agder**	**Oslo**	**Øst**	**Vest**	**Sør-Vest**	Sør-Øst	Trøndelag
Antatt start forberedelser:	01.08.2024	01.11.2024	01.12.2024	01.05.2025	01.11.2025	01.01.2026	01.01.2026
Antatt tidligst oppstart:	01.10.2024	01.01.2025	01.01.2025	01.07.2025	01.01.2026	01.04.2026	01.04.2026
Antatt reell oppstart:	**01.04.2025**	**01.04.2025**	**01.04.2025**	**01.10.2025**	**01.04.2026**	01.07.2026	01.07.2026
Antatt bruk 1. halvår 2025	**4 096 000**	**4 096 000**	**4 096 000**				
Antatt bruk 2. halvår 2025	**4 096 000**	**4 096 000**	**4 096 000**	**3 642 000**			
Antatt bruk 1. halvår 2026	**4 096 000**	**4 096 000**	**4 096 000**	**3 642 000**	**3 908 000**		
2. halvår 2026, evt. 2027	4 096 000	4 096 000	4 096 000	3 642 000	7 817 000	11 850 000	10 050 000
Sum (kr)	49 150 000 (= 42 650 000 + 6 500 000)			10 925 000	11 725 000	11 850 000	10 050 000
Sum (kr) inntil 01.07.2026	**12 288 000**	**12 288 000**	**12 288 000**	**7 283 000**	**3 908 000**	0	0

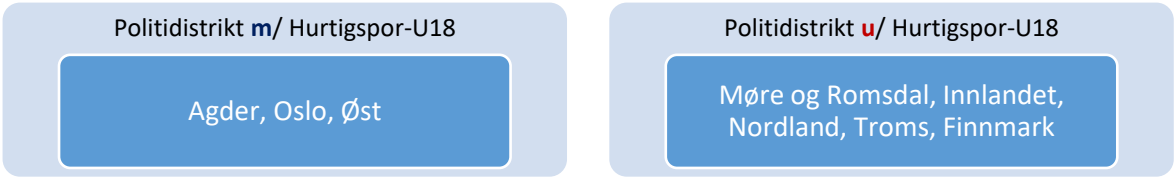
Merknad: Vi er informert om at det i Agder politidistrikt ble startet planlegging i august 2024, og at slik planlegging/forberedelse startet i desember 2024 i Oslo og Øst politidistrikter. Vest politidistrikt kan ha satt i gang forberedelser i første halvår av 2025 (mai/juni) og Sør-Vest politidistrikt i andre halvår av 2025 (nov./des.). Sør-Øst og Trøndelag politidistrikter har sikkert gjennomført forberedelse/planlegging i første halvår av 2026. Vi antar at etableringen av stillinger, arbeidsinnsatsen, i alle politidistrikter, er kommet i gang på et tidspunkt i etterkant av forberedelsene/planleggingen, og at tidspunktet for reell Hurtigspor-U18-innsats også kan variere mellom politi, påtalemyndighet og domstol.

Innen vår analyseperiode av Hurtigsporet U18 vil vi regne tiltaket som *de facto* implementert i fem politidistrikter, med ulike igangsettingsdatoer (Agder, Oslo, Øst med felles «reell» startdato 1. april, og Vest og Sør-Vest med oppstart på senere tidspunkter). Vi erkjenner at vi har en uklar initieringsperiode, at vi ikke kan sette sikre startdatoer for reell oppstart, igangsettingen av den gjennomgående ekstra arbeidsinnsats (i politiet, påtalemyndigheten i politiet og i domstolene) for å redusere saksbehandlingstiden tilknyttet U18-saker.

Identifiseringen av oppstart av Hurtigspor-U18-tiltaket og spesifisering av «før» og «etter»

Når vi skal analysere effekter, inkludert før-etter-sammenlikning, vil vi kunne bruke datoene, satt inn i tabellen over, til å ta ut data fra den uklare overgangsperioden. F.eks. vil vi, for Agder/Oslo/Øst, kunne analysere en «før-periode» (før Hurtigsporet U18) fra 1. juli 2022 til 1. okt. 2024 opp mot en «etter-periode» fra 1. apr. 2025 til 1. juli 2026. Dvs. at vi kan ta ut sakene anmeldt i perioden fra 1. okt. 2024 til 1. apr. 2025, da denne perioden er mer uklar mht. iverksetting av tiltak. Før-etter-analyse med kontroll vil da også implisere at Sør-Øst og Trøndelag politidistrikter tas ut av analysen, fordi vi kun har en uklar periode i slutten av analyseperioden, ingen klar etter-periode. Vi har også en utfordring med Vest og spesielt Sør-Vest politidistrikt, med en svært kort (noenlunde sikker) etter-periode. For de øvrige politidistriktene, Møre og Romsdal, Innlandet og de tre i Nord-Norge, vil vi kunne sette samme datoer for før- og etter-perioder som i de tre tiltakspolitidistriktene (Agder, Oslo, Øst). Møre og Romsdal, Innlandet, Nordland, Troms og Finnmark vil kunne fungere som kontroll-

politidistrikter, da vi vet at de *ikke* har implementert Hurtigsporet U18. Den mer begrensede sammenlikningen av politidistrikter, for å måle Hurtigspor-18-effekt, er illustrert i følgende figur.

Figur A1.3 Begrenset politidistriktgruppering med og uten Hurtigspor-U18.

I tillegg kan vi bruke aldersgruppen 18-24 som kontrollgruppe *innenfor* politidistriktene med Hurtigsporet U18, som vist i følgende figur.

Figur A1.4 Aldersgruppering av tiltaket i de tre politidistriktene som startet tidligst med Hurtigspor-U18.

Det samlede beløpet som vi vil regne som tiltakskostnad, fram til og med 30.06.2026, er 48,054 millioner kr, for de fem politidistriktene tiltakspolitidistriktene samlet. Om vi kun inkluderer Agder, Oslo og Øst politidistrikter er den tilsvarende summen 36,863 millioner kr. Vi kan, basert på foregående tabell, fordele dette beløpet med 32,8% til Politiet, 11,7% til Påtalemyndighetene og 55,2% til domstolene, samt 0,2% til juridisk bistand.

Når vi legger inn det samlede beløpet sammen med Strasak-dataene, og deler på antallet saker som kan knyttes til Hurtigsporet U18 (etter antatte implementeringsstart, i fem politidistrikter), får vi estimert en gjennomsnittlig ressursbruk per hurtigspor-påtalesak lik ca. 15 000 kr. Dette er et gjennomsnittsbeløp for en gitt saksporteføljе. Vi vet at ulike lovbrudd har ulike ressursbehov, og at tiltakskostnaden for å redusere saksbehandlingstiden (per sak og/eller per dag) vil variere. Vi oppgir dette som en illustrasjon av størrelsesorden – beløpet og evt. underliggende antakelser kan vurderes nærmere innenfor en nytte-kostnadsanalyse.

b. Saksbehandlingstiden

Deskriptiv oversikt og statistisk analyse av saksbehandlingstiden er gjennomgått i kapittel 9.

I den statistiske analysen av saksbehandlingstiden har vi inkludert diverse variabler fra Strasak-dataene. Bl.a. kunne vi i forkant anta at lovbruddsalvoret påvirker saksbehandlingstiden. Vi har vurdert to implementeringer av lovbruddstype/-alvorlighetsgrad. Lovbruddstype/-alvorlighetsgraden er enten basert på en tredelt grovhetsindikator, som i original form går fra 1 til 1000, eller en enklere tredelt kategorisering basert på lovbruddstype og hvorvidt saken avsluttes med påtalebeslutningen eller går til domstol.[156] Grovhetsindikatoren har tilordnede lovbruddskoder i Strasak, som vi bruker for kobling. Pga. manglende observasjoner for den enklere kategorisering basert på lovbruddstype og

[156] Denne alternative inndelingen er basert på ideer fra prosjektgruppen, gitt i det første prosjektmøtet. Også den tredelte grovhetsindikatoren har vi fått fra deltaker i prosjektgruppen.

påtalebeslutningen vs. domstol, så har vi også utledet en «gjennomsnittsvariabel» («alvor_grovhet»). Det er denne gjennomsnittsvariabelen, som ligger nærmere vår tredelte alternativskala enn grovhetsindikatoren, vi vil benytte i analysene.[157]

Vi tar også med to enkle binære variabler for straff, dvs. enten hvorvidt påtale/dom ender med ubetinget straff (inkludert forelegg, samt samfunnsstraff/ungdomsstraff), eller hvorvidt det er dom med (ubetinget) fengselsstraff. Følgende figur viser fordelingene av disse variablene i det samlede datasettet, samt korrelasjonen mellom dem.

Lovbruddsalvor Tredelt indikator («alvor_grovhet»)	Ubetinget straff	Fengselsstraff
3: volds-/sedelighetssak komb. m/ grovhet>333 el. grovhet>666 som ikke er forelegg/påtaleunnlatelse (14%)	1 (59%)	1 (9%)
2: «alt annet enn 3 og 1» (16%)	0 (41%)	0 (91%)
1: forelegg/påtaleunnlatelse komb. m/ grovhet<667 el. grovhet<334 som ikke er volds-/sedelighetssak (70%)		
	straff-dummyene har Pearson-korrelasjon lik 0,26	
«alvor_grovhet» har Pearson-korrelasjon	lik -0,06 m/ ubetinget straff	lik 0,44 m/ fengselsstraff

Figur A1.5 Lovbruddsalvor som tredelt kategorisk variabel og straffetyper som binære variable (N=214 471).

Figuren viser at det er en lav andel med fengselsstraff, mens snaut 60% er registrert med en form for ubetinget straff. Disse to straff-dummyene har 26% Pearson-korrelasjon. Det er positiv korrelasjon mellom lovbruddsalvor-variabelen og fengselsstraff, men ingen korrelasjon mellom lovruddsalvor og «ubetinget straff» – det sistnevnte kan kanskje forklares med en relativ høy andel bøtelegging (forelegg) i saker som ender med påtalebeslutning.

Analyseresultatene for saksbehandlingstiden er vist i kapittel 9. Dette inkluderer også differanse-i-differanse-analyse, DiD-modellering, for å måle om Hurtigspor-U18-tiltaket kan ha hatt en effekt på saksbehandlingstiden.

c. Residivisme – tilbakefall

Deskriptiv oversikt og statistisk analyse av tilbakefall er gjennomgått i kapittel 9. Dette inkluderer også differanse-i-differanse-analyse, DiD-modellering, for å måle om Hurtigspor-U18-tiltaket kan ha hatt en effekt på sannsynligheten for tilbakefall (gjentatt lovbrudd).

Nytte-kostnadsanalyse

Kvantifisering og verdsetting av nyttevirkninger

Nyttevirkninger av tiltaket (Hurtigsporet U18 for reduksjon av saksbehandlingstiden)

I prosjektutlysningen er det gitt følgende bakgrunn for prosjektet (JD, 2026, s. 4):

> Lang tid mellom lovbrudd og reaksjon kan være en stor belastning både for den som har begått et lovbrudd, fornærmede og pårørende, og kan gi økt risiko for nye lovbrudd. En rask reaksjon kan på den annen side gi signaleffekt om at lovbruddet tas på alvor, og antas å styrke straffens allmennpreventive virkning.

[157] Vi har rundet ned gjennomsnittsverdi 1,5 til 1, mens 2,5 følger vanlig avrunding til 3. Dette strekker ut skalaen nedover, og «alvor_grovhet» har 94% Pearson-korrelasjon med den tredelte alternativskalaen (lovbruddstype og påtale vs. domstol) og 58% Pearson-korrelasjon med den tredelte grovhetsindikatoren. De to bakenforliggende skalaene har en Pearson-korrelasjon lik 45%.

Vi vil beskrive et rammeverk for å måle den belastningen som de involverte personene kan bli utsatt for under saksbehandlingstiden. Vi vil i utgangspunktet understreke at kvantifiseringen er svært usikker, men kvantifisering er mulig, så derfor vil vi synliggjøre den metodiske tilnærmingen. Hvis et tiltak som Hurtigspor-U18 bidrar til å redusere saksbehandlingstid og, dermed, redusere belastningen for de involverte tilknyttet saksbehandlingen, så vil dette utgjøre en nytte-effekt. En slik nytte-effekt kan forsøkes målt/kvantifisert, og den kan også forsøkes monetarisert.

Kvantifisering og monetær verdi av redusert belastning pga. redusert saksbehandlingstid

Følgende tabell viser DALY-sykdomsbyrdevekter for «mental belastning/lidelse», basert på sykdomsbyrdevekter for angst, hodepine/stress og depresjon. DALY, *disability-adjusted life years*, er en metodikk for å kvantifisere ulike typer sykdomsbyrder, gitt på en skala mellom 0 «perfekt helse» og 1 «død» (Murray & Lopez, 1996; Helsedirektoratet, 2024). Den monetære verdsettingen er gitt fra verdien av et ekstra livsår i perfekt helse, eller verdien av å forhindre tap av et livsår i perfekt helse. I norsk sammenheng er DALY lik 1 verdsatt til 1,72 millioner 2026-kr, basert på 1,68 millioner 2024 kr (Helsedirektoratet, 2024) oppdatert med BNP-veksten (FD, 2026). I vårt tilfelle vil tidsperioden, saksbehandlingsdagene for straffesaker, bli vektet med 365, og denne brukes så med de DALY-vektene for mental belastning/lidelse som er vist i tabellen nedenfor.

Tabell A1.3 Sykdomsbyrde-vekter (DALY) av mental belastning/lidelse – antatte referansenivåer.

Belastning/ lidelse	Andeler i utvalg / befolkning	Angst	Hodepine/stress	Depresjon	Mental belastning/lidelse
ingen	85 %	0,000	0,000	0,000	
mild	11 %	0,031	0,117	0,097	
moderat	3 %	0,135	0,197	0,391	
alvorlig	1 %	0,511	0,405	0,610	
Vektet gj.snitt		0,013	0,023	0,029	0,063

Merknad: Sykdomsbyrdevektene for de tre ulike gradene av angst, hodepine/stress, depresjon, er basert på metaanalyse av Liu et al. (2025). Et referansenivå der ca. 15% har mental belastning/lidelse (innenfor et år) er konsistent med Folkehelseinstituttets tall for den norske befolkningen (NIPH, 2018). Vi mangler grunnlag for å differensiere mellom de tre typene mental plage og fordelingen mellom nivåene. Den samlede sykdomsbyrden for mentale belastninger/lidelser er beregnet med (Hilderink et al., 2016): $\text{sykd.byrde}_{\text{mental_belastning}} = 1-(1-\text{sykd.byrde}_{\text{angst}})*(1-\text{sykd.byrde}_{\text{stress}})*(1-\text{sykd.byrde}_{\text{depr.}})$.

For å kvantifisere den ekstra mentale belastningen av det å være involvert i straffesak-saksbehandling, vil vi differensiere mht. straffesakens alvor. Vi bruker den tredelingen mht. gjerningens alvorlighetsgrad som tidligere presentert. Vi antar at andelen som opplever mental belastning øker med straffesakens alvor, som indikert i følgende tabell.

Tabell A1.4 Antatte andeler av de involverte som får mental belastning/lidelse under straffesaksbehandlingen.

		Saksbehandlingsbelastning		
	Referansenivå	Saksalvor 1	Saksalvor 2	Saksalvor 3
Ingen	85 %	80 %	70 %	50 %
Mild	11 %	16 %	22 %	34 %
Moderat	3 %	3 %	6 %	12 %
Alvorlig	1 %	1 %	2 %	4 %
DALY-sykdomsbyrde	0,063	0,074	0,123	0,215

Merknad: DALY-sykdomsbyrden for de tre ulike gradene av straffesaksalvor kan beregnes på samme måte som vist i foregående tabell. Vi understreker at vi ikke har funnet kvantifisering av andelene av de involverte som opplever (økt) mental belastning, men flere kilder påpeker slik (økende) belastning, og det er rimelig at belastningen avhenger av saksalvoret.

Kvantifiseringen i tabellen over er å regne som eksempeltall, diverse litteratur påpeker belastningen av saksbehandlingen, spesielt for de mest alvorlige straffesakene, men gir begrenset informasjon om omfanget (se f.eks. Rosetti, 2015; Randell et al., 2018; Committee of Public Accounts, 2025; Piamenta & Gal, 2026). For nytte-kostnadsanalysen er disse størrelsene viktige. Og vel så viktig er kvantifiseringene, eller forutsetningene, for de spesifikke involverte gruppene. Dvs., kan vi anta at alle reagerer likt og at alle kan forventes å komme tilbake til et referansenivå for mental belastning etter avsluttet saksbehandling? Også her mangler vi kvantifisering fra litteraturen, men vi vil foreslå tre alternative forutsetninger som vil gi oss et intervall for den estimerte nytteeffekten av redusert saksbehandlingstid.

Tabell A1.5 Antatte andeler av de involverte som får mental belastning/lidelse under straffesaksbehandlingen.

	Tre alternative endringsnivåer, etter saksbehandlingen		
	Stor endring (1,2,3)	Middels endring (1,2,3)	Lav endring (2,3)
Fornærmede	all endring tilbake til referansenivå	endring tilbake til referansenivå gitt straffereaksjon (50% hvis ikke)	50% endring tilbake til referansenivå gitt straffereaksjon (10% hvis ikke)
Fornærmedes nære	all endring tilbake til referansenivå	endring tilbake til referansenivå gitt straffereaksjon (50% hvis ikke)	50% endring tilbake til referansenivå gitt straffereaksjon (10% hvis ikke)
Gjerningspersoners nære	all endring tilbake til referansenivå	all endring tilbake til referansenivå gitt ikke-straff (50% hvis ikke)	50% endring tilbake til referansenivå gitt ikke-straff (10% hvis ikke)
Gjerningspersoner	all endring tilbake til referansenivå	all endring tilbake til referansenivå gitt ikke-straff (50% hvis ikke)	50% endring tilbake til referansenivå gitt ikke-straff (10% hvis ikke)
Vitner	50% effekt - all endring tilbake til referansenivå	50% effekt - all endring tilbake til referansenivå	50% effekt - all endring tilbake til referansenivå

Merknad: DALY-sykdomsbyrden for de tre ulike gradene av straffesaksalvor kan beregnes på samme måte som vist i foregående tabell. Vi understreker at vi ikke har funnet kvantifisering av andelene av de involverte som opplever (økt) mental belastning, men flere kilder påpeker slik (økende) belastning, og det er rimelig at belastningen avhenger av saksalvoret.

Vi understreker usikkerheten i dette forsøket på å kvantifisere belastningen som de involverte kan oppleve under saksbehandlingen. Men det finnes et grunnlag helselitteratur, spesielt helseøkonomisk litteratur, for å kvantifisere relative «sykdomsbyrder», og det finnes litteratur som klart påpeker at involverte opplever saksbehandlingen i kriminalsaker belastende og at belastningen og omfanget kan forventes å øke med saksalvoret. Vi har med dette forsøkt å skissere en tilnærming til hvordan dette kan konkretiseres i vårt prosjekt, f.eks. i analyser basert på Strasak-data.

Monetær verdi av redusert kriminalitet

Gitt at det var slik at redusert saksbehandlingstid i U18-saker også skulle redusere risikoen for tilbakefall (JD, 2026), så vil dette kunne gi nytteeffekter utover den reduserte saksbehandlingstiden. Eggen et al. (2022) estimerte gjennomsnittlige samfunnsøkonomiske kostnader mht. lovbruddstype. Disse estimatene inkluderer nyttetapet for ofrene (de fornærmede og evt. nære relasjoner), som delvis kan estimeres med ofres materielle tap og utlegg og delvis som verdsetting av endret risiko for spesifikke lovbrudd i forkant av hendelser. I tillegg inkluderer kriminalitetskostnadene kostnader for (primært) offentlig sektor (politi, rettsvesen, helsesektor, etc.). Samlet sett så viser estimatene at ofrenes tap utgjør ca. to tredjedeler av den gjennomsnittlige kostnaden per lovbrudd, mens en tredjedel tilkommer offentlig sektor, men disse andelene vil variere mht. lovbruddstype.

Tabell A1.6 Estimerte samfunnsøkonomiske kostnader per lovbrudd.

Lovbruddsgruppe	Mill. 2019-kr/ tilfelle	Anmeldte lovbrudd i 2019	Gj.sn.kostnad (2019-kr)	Gj.sn.kostnad (2026-kr)
Sedelighet (seksuallovbrudd)	*17 880*	*6 744*	*2 651 246*	*3 720 000*
Narkotika (rusmiddellovbrudd)	*42 030*	*41 873*	*1 003 749*	*1 410 000*
Vold (og mishandling)	*30 170*	*38 013*	*793 676*	*1 110 000*
Økonomi (annet vinningslovbrudd)	*15 750*	*28 869*	*545 568*	*770 000*
Miljø, Arbeidsmiljø	*1 820*	*4 512*	*403 369*	*570 000*
Trafikk (trafikkovertredelser)	*12 960*	*43 188*	*300 083*	*420 000*
Annen (ordens- og integritetskrenkelse)	*3 950*	*34 304*	*115 147*	*160 000*
Skadeverk (eiendomsskade)	*1 720*	*17 651*	*97 445*	*140 000*
Vinning (eiendomstyveri)	*3 960*	*94 966*	*41 699*	*60 000*
Vektet gjennomsnitt	*130 240*	*310 120*	*419 966*	*590 000*

Merknad: Dette er basert på estimatene fra Eggen et al. (2022), med bruk av oppjustering med nominelt BNP per innbygger fra 2019-kr til 2026-kr med en faktor lik 1,4 (SSB, 2025; FD, 2026), og så avrundet til nærmeste titusen. Vi har benyttet lovbruddsgruppe-terminologi fra Strasak-dataene og vi inkluderer også de originale termene fra Eggen et al. (2022) i parenteser. I gjennomsnitt utgjør ca. 2/3 av kostnaden nyttetap for ofrene for kriminalitet, mens ca. 1/3 er kostnader som primært påløper offentlig sektor (Eggen et al., 2022, tabell 5.2).

Hvis et tiltak (som Hurtigsporet U18 eller annet) har en reduserende effekt på tilbakefallet, og vi ser bort fra «substitusjon» (at andre skulle ta residivistens plass) så vil forhindret kostnad per lovbrudd inngå i nytten av tiltaket.

Nytte-kostnadsanalyse (NKA) – betraktninger

I våre data har vi estimert DALY-belastninger i kroner, gitt varig mental belastning fra anmeldelsestidspunkt til rettskraftig avgjørelse:

- høyt anslag: ca. 800 000 kr
- middels anslag: ca. 600 000 kr
- lavt anslag: ca. 250 000 kr

Estimatene gjelder samlet for alle involverte parter, i politidistriktene Agder, Oslo og Øst (og vil være på omtrent samme nivå om vi skulle ta med Vest og Sør-Vest). Estimatene avhenger betydelig av hvordan vi definerer/estimerer sakens lovbrudd-alvor, av fordelingen mellom lovbrudd-kategoriene. Estimatene avhenger også av antakelser om antallet pårørende per involverte, og, selvsagt, hva vi har forutsatt om belastningseffekten per se.

Mht. belastning per dag, i saksbehandlingsperioden, så vil estimatene variere fra litt over 1000 kr (for et lavt belastningsanslag) til ca. 3500 kr (for et høyt belastningsanslag).

Gitt at tiltaket faktisk kan bidra til en reduksjon i saksbehandlingstiden, så ville evt. reduksjon i DALY gitt et betydelig nytte-bidrag. DALY-beløpene kunne deles med saksbehandlingslengden (ca. 200 dager) for å finne anslag på den monetære verdien av én dags reduksjon.

Videre, når det gjelder «kostnaden for kriminalitet» (tabell A1.6), så er denne lovbrudd-kostnaden i gjennomsnitt på ca. 650 000 kr, i politidistriktene Agder, Oslo og Øst. Også en reduserende effekt på tilbakefallet ville kunne gi en nytte-effekt som kunne veies mot tiltakskostnaden.

Basert på ressursbruk-opplysningene fra Justis- og beredskapsdepartementet, utledet vi en tiltakskostnad per saksbehandlingsdag per U18-sak, i Agder/Oslo/Øst, til å ligge på ca. 15 000 kr. Sammenholdt med belastningsreduksjonen per dag, nytten i kr per dag, så ville ikke en reduksjon i saksbehandlingstiden opplagt gi positiv nettonytte. Men med en tilbakefall-reduksjonseffekt i tillegg, så kunne nytte-estimatet blir større. Vi har ikke funnet det relevant å regne på dette innenfor en NKA over en lengre tidsperiode, med nytteeffekter både på kort sikt (redusert belastning tilknyttet saksbehandling) og lang sikt (redusert tilbakefall / redusert framtidig kriminalitet).

Det mest grunnleggende forhold er at vi *ikke* finner at Hurtigspor-U18 samvarierer negativt med den samlede saksbehandlingstiden og *ikke* finner at Hurtigspor-U18 samvarierer negativt med tilbakefallet. Dermed kan vi ikke beregne en positiv nytteeffekt av tiltaket som kunne sammenholdes med tiltakskostnaden (ressursbruken).

Oppsummering

Vi finner ikke noen entydig signifikant negativ sammenheng mellom Hurtigsporet U18 og saksbehandlingslengden. Vi får litt ulike resultater om vi tester mht. geografi (U18-saker i hurtigspor-politidistrikter versus U18-saker i andre politidistrikter) eller mht. alder (U18-saker i hurtigspor-politidistrikter versus saker for aldersgruppen 18-24 i de samme hurtigspor-politidistrikter). Og vi finner ingen negativ sammenheng mellom Hurtigsporet U18 og tilbakefallssannsynligheten. Prinsipielt kunne negativ sammenheng brukes inn i en analyse av reduksjon i kortsiktig belastning og i langsiktig redusert kostnad for lovbrudd (gitt at redusert tilbakefall skulle innebære en reduksjon i kriminalitetsnivået).

Vi har analysert med ulike deler av Strasak-datasettet, som har gitt litt varierende resultater. Vi vil understreke at vi i alle tilfeller har funnet endringsmønstre over tid, fra 2017 til 2026, og også fra 2023 til 2026. Saksbehandlingstiden ser ut til å ha økt litt, for aldersgruppen 18-24 så vel som U18, og på tvers av politidistrikter.

Selv om vi ikke har funnet en entydig statistisk signifikant sammenheng mellom Hurtigsporet og saksbehandlingstiden, så har vi beskrevet hvordan (endring i) den mentale belastningen under saksbehandlingen kan kvantifiseres og verdsettes monetært. Dessuten har vi presentert estimater av den samfunnsøkonomiske kostnaden per lovbrudd. Og vi har gitt noen betraktninger om nytte-kostnadsanalysen og dens mulige plass innenfor konsekvensutredningen av Hurtigsporet U18.

NKA inngår i en større konsekvensutredning av Hurtigsporet U18. Og denne vil omfatte flere effekter som ikke er behandlet, eller ikke kan behandles, kvantitativt innenfor en NKA. Her har vi kun uttalt oss om det vi kan måle mht. saksbehandlingstid og tilbakefall med bruk av Strasak-data.

Når det gjelder de kvantitative effektene, på saksbehandlingstiden og på tilbakefallet, er det et klart behov for en lengre tiltaksperiode for å måle effektene bedre. Vi har en utfordring med periodeavslutningseffekt, som ikke nødvendigvis påvirker sammenlikningen, men som uansett virker slik at f.eks. saksbehandlingslengdene framstår kortere enn de egentlig er (fordi de langvarige saksbehandlingene med større sannsynlighet vil falle ut).

Med lengre varighet av tiltaket ville det trolig også ha blitt lettere å skille klarere mellom datoene *før* og *etter* implementering av Hurtigsporet U18 – eller at det å fastsette disse datoene ville ha blitt mindre sensitivt for analyseresultatene. En NKA etter en lengre periode med Hurtigspor-U18 implementert, ville også kunne muliggjort vurderinger av evt. endring over tiltaksperioden. Uansett så vurderer vi at tiltaksperioden for Hurtigspor-U18 har hatt en varighet som ganske klart er i korteste laget for kvantitativ analyse, selv når vi avgrenser tiltaksgruppen til de tre politidistriktene som satte i gang tidligst.